

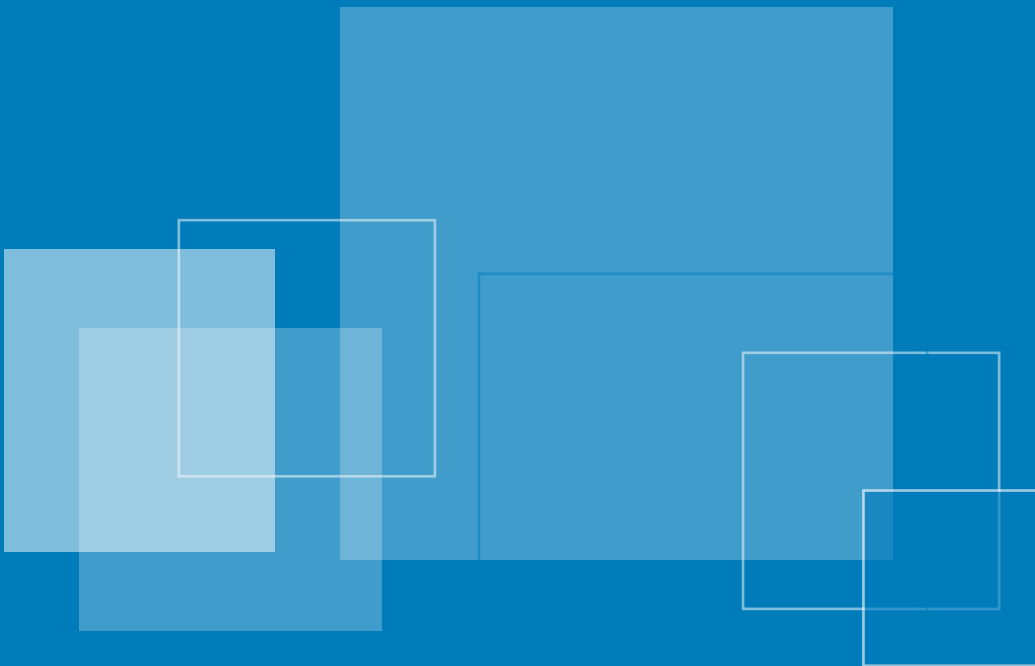

THE UNIVERSITY
of EDINBURGH

ထိလွယ်ရလွယ် အခြေအနေနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် ဒေသများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့ ရွေးချယ်ခြင်း

International IDEA မှထုတ်ဝေသော မူဝါဒရေးရာ စာတမ်းအမှတ် (၁၆)

ထိလွယ်ရလွယ် အခြေအနေနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် ဒေသများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့ ရွေးချယ်ခြင်း

International IDEA မှထုတ်ဝေသော မူဝါဒရေးရာ စာတမ်းအမှတ် - ၁၆

ပြုစုသူများ

Kimana Zulueta-Fülscher နှင့် Sumit Bisarya

© မူပိုင်ခွင့် ၂၀၁၉ ခုနှစ် ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲ အကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့ (International IDEA)

International IDEA မှ ထုတ်ဝေသော စာအုပ်စာတမ်းများသည် နိုင်ငံတစ်ခုခု၏ အကျိုးစီးပွား၊ နိုင်ငံရေးအကျိုးစီးပွားများမှ သီးခြားကင်းလွတ်ပါသည်။ ဤစာအုပ်တွင် ဖော်ပြထားသော သဘောထားအမြင်သည် International IDEA၊ International IDEA ဘုတ်အဖွဲ့ သို့မဟုတ် International IDEA ကောင်စီဝင်များ၏ သဘောထားအမြင်ကို ထင်ဟပ်စေမည်မဟုတ်ပါ။

ဤစာအုပ် အီလက်ထရောနစ်ဖိုင်ကို Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 (CC BY-NC-SA 3.0) လိုင်စင်ဖြင့် ရယူနိုင်ပါသည်။ လွတ်လပ်စွာကူးယူဖြန့်ချိခြင်း၊ ပေးပို့ခြင်း၊ ဖြတ်ညှပ်ပေါင်းစပ်ဖော်ပြခြင်း၊ ဆီလျော်အောင်ပြုပြင်ခြင်းများ လုပ်ဆောင်နိုင်ပါသည်။ သတ်မှတ်ချက်အနေဖြင့် အမြတ်အစွန်းရရှိရန် စီးပွားဖြစ်လုပ်ဆောင်ခြင်း မဟုတ်ဘဲ မူရင်းစာအုပ်ကိုလည်း သင့်တင့်လျောက်ပတ်စွာ ရည်ညွှန်းဖော်ပြလျက် အလားတူလိုင်စင်ခွင့်ပြုချက်ဖြင့် ပြန်လည်ဖြန့်ဝေရန် ဖြစ်ပါသည်။

ဤလိုင်စင်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ နောက်ထပ်အချက်အလက်ရယူလိုပါက Creative Commons ဝက်ဘ်ဆိုက် <<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/>> တွင် လေ့လာနိုင်ပါသည်။

International IDEA

Strömsborg

SE-103 34 Stockholm

Sweden

Telephone: +46 8 698 37 00

Email: info@idea.int

Website: <<http://www.idea.int>>

Design and layout: International IDEA

DOI: <<https://doi.org/10.31752/idea.2018.67>>

ISBN: 978-91-7671-272-6 (print)

ISBN: 978-91-7671-273-3 (PDF)

ယခုစာတမ်းသည် ကမ္ဘာတစ်ဝန်း တရားစီရင်ရေးရာ သိပ္ပံ၏ နိုင်ငံရေးဖြေရှင်းချက်များ သုတေသနအစီအစဉ် (www.politicalsettlements.org) ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်ဖြစ်ကာ ယူကေ နိုင်ငံတကာ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးဌာန၊ UK Aid တို့မှ ရံပုံငွေ ပံ့ပိုးပေးထားခြင်းဖြစ်သည်။ ဤစာတမ်းရှိ သဘောထားအမြင် သို့မဟုတ် အချက်အလက်များကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ကိစ္စအဝဝအတွက် ၎င်းတို့တွင်တာဝန်ရှိမည်မဟုတ်ပါ။

ကျေးဇူးတင်လွှာ	၂
အဓိက အကြံပြုချက်များ	၃
အကျဉ်းချုပ် တင်ပြချက်	၅
အခန်း ၁။ နိဒါန်း	၁၃
အခန်း ၂။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရေးဆွဲရေးအဖွဲ့ ရွေးချယ်ဖွဲ့စည်းခြင်း - သဘောတရား	၁၆
ရေးရာ မူဘောင်	
အခန်း ၃။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရေးဆွဲရေးအဖွဲ့များ ရွေးချယ်ဖွဲ့စည်းခြင်း - အချက်အလက် ..	၂၃
စိစစ်လေ့လာမှု	
အခန်း ၄။ အချက်အလက်များကို နားလည်သဘောပေါက်ခြင်း	၃၃
အခန်း ၅။ နိဂုံး	၄၁
ရည်ညွှန်းကိုးကားချက်များ	၄၅
နောက်ဆက်တွဲ	၅၀
စာရေးသူများ အကြောင်း	၅၄
အဖွဲ့အစည်းများ အကြောင်း	၅၅

ယခု စာတမ်းကို "တည်ငြိမ်အေးချမ်းမှု ကို တရားဝင်ဖြစ်စေခြင်း - ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခ သက်ရောက်မှုရှိသော နယ်မြေဒေသများ၏ အသွင်ကူးပြောင်းမှုများအတွင်း ရွေးကောက်ပွဲနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအကြား အပြန်အလှန်ချိတ်ဆက်မှုကို နားလည်သဘောပေါက်ခြင်း" ဟူသော အမည်ဖြင့် ၂၀၁၇၊ ဒီဇင်ဘာလတွင် ပြုလုပ်ခဲ့သော ပဋိပက္ခအလွန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်းဆိုင်ရာ စတုတ္ထ အကြိမ်မြောက် အီဒင်ဘာဂ်ညီလာခံ၏ နောက်ဆက်တွဲအဖြစ် ရေးသားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းညီလာခံကို International IDEA၊ Edinburgh Centre for Constitutional Law နှင့် Global Justice Academy တို့မှ အီဒင်ဘာဂ် တက္ကသိုလ်၏ Political Settlements Research Programme ဖြင့်ပူးပေါင်းပြီး စီစဉ်လုပ်ဆောင် ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

ယခုစာတမ်း မူကြမ်းအပေါ် တန်ဖိုးရှိသော သုံးသပ်ချက်များပေးခဲ့ကြသည့် Sead Alihodzic၊ Christine Bell၊ Tom Ginsburg၊ Jason Gluck နှင့် Christina Murray တို့ကို အထူးပင် ကျေးဇူးတင်လိုပါသည်။ Himani Bhakuni ကိုလည်းသုတေသနပြုခြင်းတွင် ပံ့ပိုးကူညီခဲ့ခြင်းအတွက် ကျေးဇူးတင်လိုပါသည်။ နောက်ဆုံး အနေဖြင့် စာတမ်းကို ထိရောက်စွာနှင့် ရှင်းလင်းတိကျစွာ တည်းဖြတ်မွမ်းမံပေးခဲ့သည့် David Prater နှင့် IDEA ၏ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေမှု အဖွဲ့တို့ကို ကျေးဇူးတင်ကြောင်း ပြောကြားလိုပါသည်။

အဓိက အကြံပြုချက်များ

- ၁။ ပဋိပက္ခအလွန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်းဖြစ်စဉ် ဆိုသည်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ မူဘောင်အသစ် မချမှတ်ခင်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးအဖွဲ့ မဖွဲ့စည်းမီကတည်းက စတင်လေ့ရှိသည်ကို ငြိမ်းချမ်းရေး အကျိုးတော်ဆောင်များနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ အကြံပေးများအနေဖြင့် သတိမူသင့်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးအဖွဲ့ (Constitution Making Bodies - CMB) ရွေးချယ်ဖွဲ့စည်းခြင်း၊ ၎င်း၏လုပ်ထုံးလုပ်နည်းနှင့် စည်းမျဉ်းများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်မစတင်မီ ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေး ညှိနှိုင်းမှုများနှင့်/ သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းဆိုင်ရာ နိုင်ငံရေး/ဥပဒေရေးရာ အစီအမံလုပ်ဆောင်ခြင်းမှ တစ်ဆင့် ကြိုတင် ဆုံးဖြတ်သတ်မှတ်ထားလေ့ရှိသည်။ ထို့ပြင် ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် လက်ရှိ အင်စတီကျူးရှင်း များ၏ စွမ်းရည်နှင့် တရားဝင်မှု၊ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းချိန်၌ ရှိနေသည့် ပဋိပက္ခရေချိန်၊ အဓိက ဆက်နွယ် ပါဝင်သူများအကြားရှိ ဆက်ဆံရေး၊ အားသာချက်နှင့် သဘောသဘာဝ၊ သမိုင်းကြောင်း သို့မဟုတ် အစဉ်အလာ စသည့် အဓိကအကြောင်းရင်းများ ပေါင်းဆုံခြင်းရလဒ်လည်း ဖြစ်နေနိုင်ပါသည်။
- ၂။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ မူဘောင်အသစ်ကို မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် ပြဌာန်းခြင်းတို့ကို တာဝန် ယူဆောင်ရွက်ရမည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲရေးအဖွဲ့ (CMB) အမျိုးအစားအား စဉ်းစားရာတွင် ဆက်နွယ်ပါဝင်သူများအနေဖြင့် CMB ကို ရွေးချယ်ခန့်ထားသည့် နည်းလမ်းများ၊ လုပ်ပိုင်ခွင့်၊ အချိန်ကာလ သတ်မှတ်ချက်နှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများသာမက အခြားသော အရေး ပါသည့် ကိစ္စရပ်များကိုလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်ပါသည်။ ယင်းတို့မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တရားဝင်ဖြစ်မှုနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာမူဘောင်တို့တွင် CMB မှ ပံ့ပိုးကူညီနိုင်မည့် နည်းလမ်းများကိုပါ ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည် ဖြစ်သည်။
- ၃။ ရွေးကောက်ပွဲများကို အမြဲတမ်းလိုအပ်မည် သို့မဟုတ် ပြုလုပ်ကျင်းပရန် ဖြစ်နိုင်မည် မဟုတ်ချေ။ သို့သော်လည်း CMB များကို ရွေးကောက်ခြင်း မပြုလုပ်နိုင်ပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်ကို လူအများလက်ခံပိုင်ဆိုင်သည့် ခံစားချက်မျိုးရရှိစေနိုင်မည့် အခြားသော နည်းလမ်း များ ပေါင်းစပ်အသုံးပြုရန် လိုအပ်မည်။ ၎င်းနည်းလမ်းများတွင် လူမှုရေး/နိုင်ငံရေး အစုအဖွဲ့များ နှင့် အကျိုးစီးပွားတစ်ခုခုတို့ကို ထင်ဟပ်စေသည့် သီးခြားကော်မရှင် ဖွဲ့စည်းပေးခြင်း၊ အများပြည်သူ များ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ပါဝင်နိုင်မည့် လူထုစည်းဝေးပွဲ (သို့မဟုတ်/နှင့်) ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲ ပြုလုပ် ပေးခြင်းစသည်တို့ပါဝင်ပါသည်။
- ၄။ လွှတ်တော်ပြင်ပကော်မရှင်များကို တည်ဆဲဥပဒေပြုလွှတ်တော်များနှင့် ပေါင်းစည်းအသုံးပြုရာ၌ ကော်မရှင်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အကြောင်းအရာနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်တို့၏ တရားဝင်မှုကို ဆုံးဖြတ်ရာတွင် ပိုမိုအရေးပါပါသည်။ ထို့ကြောင့် အဓိက အကျိုးစီးပွားအားလုံး၏ ပါဝင်မှုကို ထည့် သွင်းရာတွင် ပြင်ပကော်မရှင်များ၏ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုကို သတိပြုရန် လိုအပ်မည် ဖြစ်သည်။

- ၅။ ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှု ရှိခဲ့သည့် အခြေအနေမျိုးတွင် ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပခြင်းသည် တည်ငြိမ်မှုကို ပျက်ပြားစေတတ်ကြောင်း ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သူများအနေဖြင့် သိမှတ်ထားရန် လိုအပ်မည်။ အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခအပြီးတွင် တည်ဆဲအင်းစတီးကျူးရှင်းများ၏ ဆက်လက်ရပ်တည်နိုင်မှုရှိပြီး တည်ဆဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင်မှ ၎င်း၏ ပြဋ္ဌာန်းချက်ပါစည်းမျဉ်းများနှင့် အညီ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန် လုံလောက်သည့် တရားဝင်မှုပေးနိုင်သည့် အခြေအနေမျိုးတွင်ဖြစ်သည်။ ယင်းအခြေအနေမျိုးတွင် တည်ဆဲဥပဒေပြု လွှတ်တော်ကိုသာ အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲပြင်ဆင်ခြင်း တာဝန်ပေးရန် သင့်လျော်မည် ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှု၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအဖြစ် ထည့်သွင်းလေ့ ရှိပါသည်။
- ၆။ မည်သည့် CMB အမျိုးအစားကို ရွေးချယ်စဉ်းစားရာ၌ CMB များသည် ပုံမှန်နေ့စဉ် ဥပဒေပြုလုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်ရခြင်း ရှိ၊ မရှိ အပေါ်မူတည်ပြီး ထွက်ပေါ်လာသော ကိစ္စရပ်များကို ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်သူများအနေဖြင့် သိမှတ်ထားရန် လိုအပ်မည်။ အကယ်၍ CMB သည် ပုံမှန်ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ သီးခြားအဖွဲ့တစ်ခုဖြစ်ပါက ဥပမာအနေဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲစနစ် ဒီမိုင်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်းသော ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် အစိုးရ တည်ငြိမ်မှုဆိုင်ရာ ပြဿနာများအပေါ် အာရုံစိုက်မှု လျော့ကျလာရမည် ဖြစ်ပြီး၊ အဖွဲ့အတွင်းတွင် လူမှုအဖွဲ့အစည်းအားလုံး ပါဝင်မှုနှင့် ကိုယ်စားပြုမှုတို့ ရှိရေးကို ပိုမိုအာရုံစိုက်လာမည် ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ပုံမှန် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့် CMB အကြား ဆက်ဆံရေးအား အဓိပ္ပာယ်ရှင်းလင်းစွာ ဖွင့်ဆိုထားမှုသည် အဖွဲ့အစည်း နှစ်ခုလုံးကြား အာဏာအလွဲသုံးစား ပြုလုပ်ခြင်း ရှောင်ရှားနိုင်ရန် အဓိကကျသည်။
- ၇။ ထိလွယ်လွယ်နှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှု ရှိနေသည့် အခြေအနေတွင် အခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြင်ဆင်ပါက ဖြစ်စဉ် အစပိုင်းတွင် ရွေးကောက်ပွဲများပြုလုပ်ရန် ခက်ခဲနိုင်ပါသည်။ ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရှိခြင်းဖြင့်သာ ဒေသတွင်း ဆက်နွယ်ပါဝင်သူများကို ရွေးကောက်ပွဲ ပြုလုပ်ရန်နှင့် အခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ရေးဆွဲခြင်းနှင့် အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းတို့ ပြုလုပ်နိုင်ရန် အချိန်ပိုမို ပေးအပ်နိုင်မည် ဖြစ်သည်။
- ၈။ အခြေခံဥပဒေ မူဘောင်အသစ် ထွက်ရှိလာရေးအတွက် အခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ရေးဆွဲခြင်းနှင့် အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခြင်း၊ ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲ ပြုလုပ်ခြင်းတို့အတွက် သက်သက်သာ CMB ကို ရွေးချယ်ခြင်းသည် ကြိုတောင်ကြိုခဲဖြစ်သလို အခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်းပြီးနောက် အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲ ပြုလုပ်ရန် အလျင်အမြန် လိုအပ်မှုကိုလည်း အားနည်းစေနိုင်သည်။

အကျဉ်းချုပ်စာတမ်း

အကြမ်းဖက် ပဋိပက္ခမှ ငြိမ်းချမ်းရေးသို့ အသွင်ကူးပြောင်းသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းသည် ရှုပ်ထွေးသောဖြစ်စဉ်တစ်ခုဖြစ်ပြီး ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများ၏ အဓိကကျသော အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုလည်း ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုံစံဒီဇိုင်းထုတ်ခြင်းသာမက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းဖြစ်စဉ်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှု စားပွဲတွင် ချမှတ်ရပါသည်။ ဆက်နွယ်ပါဝင်သူများအတွက် ဆွေးနွေးရန် အရေးကြီးသည့် အကြောင်းအရာများမှာ CMB (Constitution-making body) အမျိုးအစား၊ ယင်းကို ရွေးချယ်သည့်နည်းလမ်း၊ လုပ်ပိုင်ခွင့်၊ အချိန်ကာလ သတ်မှတ်ချက်နှင့် ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်ခြင်းဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများ စသည်တို့ ဖြစ်ကြပါသည်။

ဤစာတမ်းသည် ၁၉၉၁ မှ ၂၀၁၈ ခုနှစ်အထိ ပဋိပက္ခအလွန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ် ၃၇ ခုတွင်တွေ့ရသည့် CMB အမျိုးအစားများကို လေ့လာသုံးသပ်ဖော်ပြထားပါသည်။ အောက်ပါ စာရင်း ကို Uppsala Conflict Data Program (UCDP) မှ ရရှိခြင်းလည်း ဖြစ်သည်။ ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အာဖရိက၌ဖြစ်စဉ် ၂၂ ခု (အန်ဂိုလာ ၂၀၁၀၊ ဘရွန်ဒီ ၂၀၀၅၊ ဗဟိုအာဖရိက သမ္မတနိုင်ငံ ၂၀၁၆၊ ချဒ် ၁၉၉၆၊ ကိုမိုရို ၂၀၀၁၊ ကွန်ဂို ၂၀၀၅၊ အိုင်ဗရီကွိုစ့် ၂၀၀၀ နှင့် ၂၀၁၆၊ ကွန်ဂိုဒီမိုကရက်တစ် သမ္မတနိုင်ငံ ၂၀၀၆၊ ဂျီဘူတီ ၁၉၉၂၊ အီသီယိုးပီးယား ၁၉၉၅၊ ဂီနီ ၂၀၁၀၊ ကင်ညာ ၂၀၁၀၊ မဒါဂတ်စကား ၂၀၁၀၊ မိုဇမ်ဘစ် ၂၀၀၄၊ နိုင်ဂျာ ၂၀၀၉ နှင့် ၂၀၁၀၊ ရဝမ်ဒါ ၂၀၀၃၊ ဆီနီဂေါ ၂၀၀၁၊ တောင်အာဖရိက ၁၉၉၇၊ ယူဂန်ဒါ ၁၉၉၅၊ ဇင်ဘာဘွေ ၂၀၁၃)၊ အာရှ ပစိဖိတ်ဒေသ၌ ဖြစ်စဉ် ၈ ခု (အာဖဂန်နစ္စတန် ၂၀၀၄၊ ကမ်ဘောဒီးယား ၁၉၉၃၊ ကာဂျစ္စတန် ၂၀၁၀၊ မြန်မာ ၂၀၀၈၊ နီပေါ ၂၀၁၅၊ ထိုင်း ၂၀၀၇ နှင့် ၂၀၁၇၊ အရှေ့တီမော ၂၀၀၂)၊ အနောက်အာရှနှင့် မြောက်ပိုင်း အာဖရိကတွင်ဖြစ်စဉ် ၄ ခု (အီဂျစ် ၂၀၁၂ နှင့် ၂၀၁၄၊ အီရတ် ၂၀၀၅၊ ဆီးရီးယား ၂၀၁၂)၊ ဥရောပတွင် ဖြစ်စဉ် ၂ ခု (ဘော့စနီးယား နှင့် ဟာဇီဂိုးဗီးနား ၁၉၉၅ နှင့် ကိုဆိုပို ၂၀၀၈) နှင့် လက်တင်အမေရိကတွင် ၁ ခု (ကိုလံဘီယာ ၁၉၉၁) တို့ပါဝင်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲရေးအဖွဲ့ (Constitution Making Bodies- CMB) ဆိုသည်မှာ အဘယ်နည်း။

CMB ဆိုသည်မှာ ပြည်သူလူထု (အချုပ်အခြာ အာဏာပိုင်နိုင်ငံတစ်ခု) ၏ ဥပဒေပြုအာဏာကို ကိုယ်စားရယူပြီး ၎င်းတို့၏အမည်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင်တစ်ခု မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် တစ်ခါတစ်ရံ ပြဋ္ဌာန်းခြင်းပါ ပြုရသော အရာအဖွဲ့တစ်ခုဖြစ်သည်။ CMB အနေဖြင့် ပြည်သူကို အမှန်တကယ် မည်မျှအထိ ကိုယ်စားပြုနိုင်သည် ကို CBM အမျိုးအစားနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံက အဆုံးအဖြတ်ပေးသွားမည်ဖြစ်ပြီး၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ တရားဝင်ဖြစ်မှုနှင့် အကြောင်းအရာကိုသာမက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုလုံးကိုပါ ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် အရေးကြီးပါသည်။

CMB များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရန်အတွက် သီးသန့်ရွေးကောက်ထားခြင်း၊ ထိုရည်ရွယ်ချက်ဖြင့်ပင် တိုက်ရိုက်မဟုတ်သောနည်းလမ်းဖြင့် ရွေးကောက်ခြင်း၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းရွေးကောက်ခြင်း သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ထားမှုမဟုတ်ခြင်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ခံရပြီးနောက် တည်ဆဲလွှတ်တော်မှ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်းရေးဆွဲရန် တာဝန်အပ်နှံခံရခြင်းလည်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ CMB များကိုဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေကြမ်းရေးဆွဲရန်အတွက် CMB တစ်ခုထက် ပို၍ပါဝင်ကာ ပေါင်းစည်းပြီးလည်း ဖွဲ့စည်းနိုင်သည်။

ယခုစာတမ်းတွင် CMB အမျိုးအစား ခြောက်မျိုး ခွဲခြားဖော်ပြထားပါသည်။

- ၁။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းတာဝန် တစ်ခုတည်းအတွက်သာ သီးသန့် ရွေးကောက်ခံရပြီး အခွင့်အာဏာပေးအပ်ခြင်းခံရသော CMB (ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်းဆိုင်ရာ ညီလာခံများ - constitutional conventions/assemblies)
- ၂။ ပုံမှန်ဥပဒေပြုခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်းရေးဆွဲရန် နှစ်ခုလုံးအတွက် ရွေးကောက်ခံရပြီး အာဏာ ပေးအပ်ခြင်းခံရသော CMB (အာဏာပေးအပ်ထားသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များ - mandated constituent legislatures)
- ၃။ ပုံမှန်ဥပဒေပြု လွှတ်တော်အဖြစ် ရွေးကောက်ခံရသည်။ သို့သော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲရေးတာဝန်ကိုရယူသော CMB (ကိုယ်တိုင်ဖွဲ့စည်းသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြု လွှတ်တော်များ - self-created constituent legislatures)
- ၄။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရန်အတွက် သီးသန့်အခွင့်အာဏာရှိသော ရွေးကောက်ခံ CMB များ ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အဖြစ် အခွင့်အာဏာရရှိသော CMB (ကိုယ်တိုင်ဖွဲ့စည်းသည့် ဥပဒေပြုညီလာခံများ - self-created legislating assemblies)
- ၅။ တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ရွေးကောက်ခံ သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံများဖြစ်ပြီး၊ (အားလုံးမဟုတ်ဘဲ) ကိုယ်စားလှယ်အများစုကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းနှင့် ကိုယ်စားလှယ်အားလုံး ရွေးကောက်ခြင်းခံရသော်လည်း ရွေးကောက်ပွဲများကိုလူဦးရေ၏တစ်စိတ်တစ်ဒေသတွင်သာပြုလုပ်သည့် အခြေအနေနှစ်မျိုးလုံးပါဝင်သော CMB
- ၆။ အာဏာရ သမ္မတမှ (သို့မဟုတ်) အစိုးရအစုအဖွဲ့များက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်အသစ် တစ်ခု မူကြမ်းရေးဆွဲရန်နှင့် အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းရန် တာဝန်ယူလုပ်ဆောင်ခြင်း သို့မဟုတ် ၎င်းတို့သည် ဥပဒေကြမ်းရေးဆွဲခြင်းအတွက် ကော်မတီတစ်ခုဖွဲ့၍ ခန့်အပ်တာဝန်ပေးကာ၊ ထွက်ပေါ်လာသည့် မူကြမ်းကို (ပြင်ဆင်ပြီး) အတည်ပြုနိုင်သော CMB

သို့သော်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရန်အတွက်သာ သီးသန့်အခွင့်အာဏာရှိပြီး နောက်ပိုင်းတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အဖြစ် အခွင့်အာဏာရရှိသည့် CMB အမျိုးအစား အမှတ် (၄) အတွက် ဖြစ်ရပ်သည် (ကိုလံဘီယာနိုင်ငံ) တစ်ခုသာ ရှိသည်။ ၎င်းအမျိုးအစားကို အခြား CMB (ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံ/လွှတ်တော်) အမျိုးအစားတစ်ခုမှ ဆင့်ကဲဖြစ်ပေါ်လာသော CMB အမျိုးအစား တစ်ခုအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည်။

ညီလာခံအမျိုးအစားဖြစ်သော CMB များကို ကနဦးမူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် အများပြည်သူပါဝင်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များကို ဆောင်ရွက်ပေးသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အထူးပြုကော်မတီများ (သို့မဟုတ်) ကော်မရှင်များကဲ့သို့သော အဖွဲ့ငယ်များမှ ပံ့ပိုးကူညီပေးပါသည်။ ထိုအဖွဲ့အစည်းများမှာ ပုံမှန်အားဖြင့် ရွေးကောက်ခံမဟုတ်ပါ။ အခြားသော လူမှုရေးနှင့် နိုင်ငံရေးအုပ်စုများပါဝင်၍ သော်လည်းကောင်း မပါဝင်သော်လည်းကောင်း နိုင်ငံရေး အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့်/သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးပါတီများမှ ခန့်အပ်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုအဖွဲ့အစည်းများကို ရွေးချယ်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်သည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော် အဖွဲ့အစည်းများကို ရွေးချယ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်ကဲ့သို့ပင် လွန်စွာအရေးကြီးသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ၎င်းတို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်း၏ တာဝန်အများစုကို ယူရသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ CMB အမျိုးအစား တစ်ခုခုကို ရွေးချယ်ရာတွင် စဉ်းစားရမည့် အကြောင်းအရာများ အသေးစိတ်ကို ဇယား (က) တွင် ကြည့်ရှုနိုင်ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲရေးအဖွဲ့တစ်ခုကို မည်ကဲ့သို့ရွေးချယ်သင့်သနည်း။

CMB ဖွဲ့စည်းရန် ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပခြင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ် ရေးဆွဲရန် (တခါတရံတွင် အတည်ပြုရန်) တာဝန်ရှိသည့်သူများ၏ တရားဝင်မှုရှိစေရန်အတွက် ရည်ရွယ်ကာ အသုံးပြုလေ့ရှိသည့် နည်းလမ်းတစ်မျိုးဖြစ်ပြီး ထိုနည်းအားဖြင့် ထွက်ရှိလာမည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုလည်း တရားဝင်မှုရှိစေပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ် ရေးဆွဲခြင်း (တခါတရံတွင် အတည်ပြုခြင်း) ကို ဦးဆောင်သည့် အဖွဲ့အစည်းအနေဖြင့်သော်လည်းကောင်း CMB နှင့် ပုံမှန်ဥပဒေပြုခြင်း တာဝန်နှစ်ခုလုံးကိုယူရသည့် အဖွဲ့အစည်းအနေဖြင့် သော်လည်းကောင်း CMB ၏ တာဝန်အတိအကျမှာ ရွေးကောက်ပွဲစနစ် ဒီမိုင်းထုတ်ရန်နှင့် အစိုးရတည်ငြိမ်မှု (နှင့် တာဝန်ခံမှု) ရှိရေးနှင့် အားလုံးပါဝင်မှုမြှင့်တင်ရေး နှစ်ခုတို့အကြား မျှခြေကိုထုတ်ဖော်ရန် ဖြစ်သည်။ တစ်ခါတရံတွင် တည်ဆဲပုံမှန်ဥပဒေပြု (လွှတ်တော်) များသည် (ကိုယ်တိုင်ဖွဲ့စည်းသော) CMB များဖြစ်လာသည်။ ဥပဒေပြုအဖွဲ့ (လွှတ်တော်) သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲခြင်းတာဝန်ကို ယူလိုက်သော်လည်း ပဋိပက္ခတွင် ပါဝင်ဆက်နွှယ်သူအဖွဲ့များက သဘောတူခဲ့သည့် အာဏာဝေမျှခြင်းဆိုင်ရာ အစီအမံကို ထင်ဟပ်စေသည့် ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေမူကြမ်း ပြုစုနိုင်ရေးအတွက် အခြားထပ်တိုးအဖွဲ့ငယ်များ၏ ပံ့ပိုးမှုကို ယူရလေ့ရှိသည်။

ပြင်ပ အကြောင်းရင်းကြောင့်ဖြစ်စေ ဆုံးဖြတ်ချက်အရဖြစ်စေ ရွေးကောက်ပွဲမပြုလုပ်နိုင်ပါက ရွေးကောက်ခံ CMB ဖြစ်စေရန် လုပ်နိုင်မည့် အခြားသောနည်းလမ်းများ ရှိပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ (တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအားဖြင့်) ခန့်အပ်ခြင်းခံရသော (အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းဆိုင်ရာ) ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များ၊ အာဖဂန်နစ္စတန်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အဖွဲ့ Loya Jirga ကို ဖွဲ့သကဲ့သို့ (တခါတရံတွင် တိုက်ရိုက်မဟုတ်ပဲ ရွေးကောက်သည့်) အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများ၊ အမျိုးသားအဆင့် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲများ (သို့မဟုတ်) သဘောထားအမြင်နှင့် စိတ်ကူးများ ပွင့်လင်းစွာဖလှယ်ခြင်းဖြင့် တစ်နိုင်ငံလုံးသဘောတူညီမှုရရှိရန် ကြိုးပမ်းသည့် အားလုံးပါဝင်မှုရှိရေး လုပ်ငန်းစဉ်များ ပါဝင်သည်။ အထက်ပါနည်းလမ်းများမှာ (အပြည့်အဝ သို့မဟုတ် တိုက်ရိုက်) ရွေးကောက်ခြင်း နည်းလမ်းများ မဟုတ်သော်လည်း ရွေးကောက်ပွဲမရှိခြင်းကြောင့် တရားဝင်မှုအားနည်းခြင်းကို တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအားဖြင့် ဖြေရှင်းနိုင်ပါသည်။ သို့ငြားလည်း CMB အဖွဲ့ဝင်များကို ရွေးချယ်ပေးသူများ၏ အမှန်တကယ် ကိုယ်စားပြုမှု (နှင့် တရားဝင်ဖြစ်မှု) မှာ မေးခွန်းထုတ်စရာ အဖြစ် ကျန်ရှိနေသေးပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်အား တရားဝင်မှုရှိစေရန် အခြားမည်သည့် နည်းလမ်းများ ရှိသနည်း။

CMB ကို ရွေးကောက်ခြင်းပြုသည်ဖြစ်စေ မပြုသည်ဖြစ်စေ ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်တို့၏ တရားဝင်ဖြစ်မှု တည်ဆောက်ရန်အတွက် အကူအညီ ဖြစ်စေပါသည်။ သို့သော်လည်း ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲများသည် ပြည်သူများပါဝင်မှုကို ပံ့ပိုးခြင်းထက် ထိန်းချုပ်ခံရမှုရှိတက်ပါသည်။ လူထုဆန္ဒခံယူရန် လုပ်ဆောင်ခြင်းသည် အားလုံးပါဝင်နိုင်သည့် အခြေအနေကိုဖုံးကွယ်ထားရန် ဆောင်ရွက်ခြင်းလည်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲများသည် ပြည်သူအများ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ပါဝင်မှုကို ခွင့်ပြုနိုင်သည်တိုင်အောင် မဲပေးသူများသည် မိမိတို့နားလည်မှု အကန့်အသတ်သာရှိသော ရှုပ်ထွေးလှသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ထောက်ခံပါသည် (သို့မဟုတ်) မထောက်ခံပါဟူ၍ တစ်ခုခုသာ မဲပေးရွေးချယ်ရကြောင်းကို ဆုံးဖြတ်ချမှတ်သူများအနေဖြင့် သိမှတ်ထားရန် လိုအပ်သည်။ ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲများသည် အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် အခြေအနေမျိုးတွင် ကွဲပြား

ခြင်းကို ဖြစ်စေနိုင်သည်။ ပြည်သူ့ဆန္ဒ ခံယူပွဲများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများက ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ပြုစုခြင်းကိုပင် ကန့်သတ်ချုပ်ချယ်သလိုဖြစ်တတ်ပြီး ပါဝင်သည့်အကြောင်းအရာအပေါ် တွင် သက်ရောက်မှုရှိစေတတ်သည်။

လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ဒီဇိုင်းထုတ်သူများအနေဖြင့် ကြိုတွေ့ရမည့် အခြားမေးခွန်းတစ်ခုမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေမူဘောင်သစ်အရ ရွေးကောက်ပွဲမကျင်းပခင် CMB ကို အချိန်မည်မျှထိ ဆက်လက်၍ ဖွဲ့စည်းထားမည် နည်းဆိုသည့် မေးခွန်းဖြစ်သည်။ CMB သည် ပုံမှန် ဥပဒေပြု (လွှတ်တော်) အဖြစ်လည်း တာဝန်ထမ်းဆောင် နေသည်ဆိုပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်အသစ် အတည်ပြုပြီးနောက်ပိုင်း မည်မျှကြာသည်အထိ CMB ကို ဖွဲ့စည်းထားမည်နည်းကို ဆုံးဖြတ်ရမည်ဖြစ်သည်။ ထိုနည်းအားဖြင့် အခြေခံဥပဒေ အကောင်အထည် ဖော်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်၌ CMB ကို ဆက်လက်၍ လုပ်ဆောင်ခွင့် ပြုနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ထိုမှမဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေသစ် အတည်ပြုပြီး ချက်ခြင်းဆိုသလို ရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပခြင်းကလည်း မဲဆန္ဒရှင်များကို အစိုးရသစ်တစ်ရပ် ရွေးကောက်နိုင်စေမည်ဖြစ်သည်။

အချက်အလက်များဖြင့် ကျွန်ုပ်တို့ မည်သည့်ကိုသိရှိနိုင်မည်နည်း။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲခြင်းဖြစ်စဉ် ၃၇ ခုအနက် ၈ ခုသာ CMB များကို အာဏာ အပ်နှင်း ရန် ရွေးကောက်ပွဲပြုလုပ်ပြီး ယင်း ၈ ခုအနက် ၇ ခုမှာ ဥပဒေပြုခြင်းအာဏာကိုပါ အပ်နှင်းခြင်းခံရသည့် လွှတ်တော်ဖြစ်သည်။ ကိုလံဘီယာတစ်နိုင်ငံတည်းကသာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရန် တစ်ခုတည်း အတွက် CMB ကို ရွေးကောက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ကျန်အခြားသော ဖြစ်စဉ်များအနက် ၆ ခုသည် ကိုယ်တိုင် ဖွဲ့စည်းသည့် ဥပဒေပြုအဖွဲ့ဖြစ်ပြီး ၁၀ ခုမှာ တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်ခြင်း မဟုတ်သော (သို့) တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ရွေးကောက်သော (သို့) လုံးဝ ရွေးကောက်ခြင်းမဟုတ်သော CMB များ သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်း ဆိုင်ရာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကို အသုံးပြုခဲ့သည်။ အခြား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းဖြစ်စဉ် ၁၂ ခုမှာမူ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍမှ ဦးဆောင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဘောစနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနား၏ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းဖြစ်စဉ်မှာမူ ပြည်တွင်းနှင့် ပြည်ပဆက်နွှယ်ပါဝင်သူများ၊ ပဋိပက္ခတွင် ပါဝင် သူအဖွဲ့များက ညှိနှိုင်း၍ ဦးဆောင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဖြစ်စဉ် ၃၇ ခု အနက်မှ စုစုပေါင်းဖြစ်စဉ် ၂၃ ခု တွင် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ သို့မဟုတ် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း၊ တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော ရွေးကောက်ခံ (သို့) လုံးဝ ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သော CMB များက ဦးဆောင်ခြင်းဖြစ်ပြီး အများစုမှာ ဥပဒေမူကြမ်းပြုစုရန် တာဝန်ပေး ခြင်းခံရသည့်ကော်မတီ သို့မဟုတ် ကော်မရှင်များ၏ ဖွဲ့စည်းမှုရရှိခဲ့သည် (အခန်း ၃.၂ နှင့် ဇယား ၃.၂ တွင် ကြည့်ပါ)။

ဖြစ်စဉ် ၁၈ ခု၌ အပြီးသတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်အား စတင်မလုပ်ဆောင်မီ ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင် ရှိကြသည်။ ၎င်းတို့တွင် ဖြစ်စဉ် ၄ ခုတွင်သာ ရွေးကောက်ခံ (အခြေခံ ဥပဒေအတွက်သာ သီးသန့်အာဏာ ရရှိသော) CMB ရှိသည်။ ဖြစ်စဉ် ၇ ခုတွင် တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်ခြင်း မဟုတ်သော (သို့) တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ရွေးကောက်သော (သို့) လုံးဝ ရွေးကောက်ခြင်း မဟုတ်သော ညီလာခံ များ သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းဆိုင်ရာ ဥပဒေပြုအဖွဲ့များရှိပြီး ၂ ခုမှာ ပုံမှန် ဥပဒေပြုအဖွဲ့ (လွှတ်တော်) ဖြစ်၍ ၅ ခုမှာ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ မှ ဦးဆောင်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲခြင်းဖြစ်စဉ်များ ဖြစ် သည်။ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ (အစိုးရ) ဦးဆောင်သော ဖြစ်စဉ် ၅ ခုလုံးရှိ ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုရလဒ်မှ ထွက်ပေါ်လာခြင်းမဟုတ်ပါ။ အခြားဖြစ်စဉ်အားလုံးတွင်မူ ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေ (နှင့် CMB) သည် အဓိက ဆက်နွှယ်ပါဝင်သူများအကြား ဆွေးနွေးညှိနှိုင်း သဘောတူညီထားမှုမှ ထွက်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သည် (အခန်း ၃.၃ ကို ကြည့်ပါ)။

ရွေးကောက်ပွဲစနစ် ဒီမိုင်းထုတ်ရန်စဉ်းစားပါက ပုံမှန်အားဖြင့် နိုင်ငံတဝှမ်းကျယ်ပြန့်သော မဲဆန္ဒနယ်များအတွက် အမျိုးကျကိုယ်စားပြု (PR) စနစ်များကိုအသုံးပြုကြပါသည်။ ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိနေပြီး အင်စတီကျူးရှင်း အခြေခံအားနည်းခြင်း သို့မဟုတ် အဖွဲ့တစ်ခုခုမှ လူမှုအသိုင်းအဝန်းကို လွှမ်းမိုးထားခြင်း ရှိနေသည့် အခြေအနေမျိုးတွင် PR စနစ်ဖြင့် စီမံရန်ပိုမိုလွယ်ကူ စေမည်ဖြစ်သည်။ အမျိုးသမီးများ အပါအဝင် လူအနည်းစုနှင့် လူအများစု အုပ်စုများမှ ကိုယ်စားလှယ်များကို ဥပဒေပြုအဖွဲ့များတွင် ပါဝင်နိုင်စေရန်အတွက် PR စနစ်က အထောက်အကူပြုနိုင်မည် ဖြစ်သည်။ စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းသည်မှာ ရွေးကောက်ပွဲစည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံ/အစည်းအဝေးအားလုံးကို PR စနစ်ဖြင့် အမြဲတစေ ရွေးချယ်ခွဲခြားတော့ မရှိကြချေ။ ရွေးကောက်ပွဲ CMB ၈ ခုအနက် ၄ ခုသာ ၎င်းစနစ်ကိုအသုံးပြု၍ ရွေးချယ်ခွဲကြသည်။ ထို့ပြင် အမျိုးသမီး သို့မဟုတ် အခြားသော ဖယ်ကျဉ်ခံ သို့မဟုတ် အနည်းစု အုပ်စုများ၏ပါဝင်မှုကို တိုးမြှင့်ရန်ရည်ရွယ်ကာ ခွဲတမ်းစနစ်ကိုလည်း ဖြစ်စဉ်အားလုံး အသုံးပြုခြင်းမရှိခဲ့ကြောင်းကို တွေ့ရသည် (အခန်း ၃.၄ နှင့် နောက်ဆက်တွဲကို ကြည့်ပါ)။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်သစ် အတည်ပြုပြီးနောက် ရွေးကောက်ပွဲများ ကျင်းပပြုလုပ်သင့်သည့် အချိန်ကို စဉ်းစားရာ၌ အာဏာရ (ရွေးကောက်ပွဲ) ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များ ရှိနေသည့် ဖြစ်စဉ်များတွင် ရွေးကောက်ပွဲကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတည်ပြုပြီး နှစ်အနည်းငယ်ကြာမှပင် ပြုလုပ်ကြသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ (အစိုးရ) သို့မဟုတ် တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်ခြင်း မဟုတ်သော (သို့) တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ရွေးကောက်သော (သို့) လုံးဝရွေးကောက်ခြင်း မဟုတ်သော CMB များက ဦးဆောင်သည့် ဖြစ်စဉ်များတွင် ပထမဆုံး အထွေထွေ ရွေးကောက်ပွဲကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်သစ် အတည်ပြုပြီး တစ်နှစ်မပြည့်ခင်မှာပင် စီစဉ်ကျင်းပလေ့ရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း ဖြစ်စဉ် ၃၇ ခုအနက် ၂၅ ခုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်သစ်ကို အတည်ပြုရန်အတွက် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူခြင်း ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရန်အတွက်သာ သီးသန့်ရွေးကောက်ခံရသည့် အဖွဲ့များ၏ ဖြစ်စဉ်သည် ရွေးကောက်ခြင်း မဟုတ်သော (သို့) အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ ဦးဆောင်သောဖြစ်စဉ်များထက် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူခြင်းကို လုပ်ဆောင်နိုင်ခြေ နည်းသည်။ တည်ဆဲဥပဒေပြုအဖွဲ့ (လွှတ်တော်) များက ဦးဆောင်သည့် ဖြစ်စဉ်များမှာမူ အသုံးပြုနိုင်ခြေ အလယ်အလတ်တွင် ရှိသည် (အခန်း ၃.၆ နှင့် ဇယား ၃.၃ တွင် ကြည့်ပါ)။ တနည်းအားဖြင့် CMB များကို ရွေးချယ်သည့် နည်းလမ်းသည် ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းပိုကျလေ ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူခြင်း ပြုလုပ်နိုင်ခြေနည်းလေ ဖြစ်သည်။

CMB အမျိုးအစားရွေးချယ်မှုကြောင့် ပဋိပက္ခအဆင့်ဆင့်အပေါ် အကျိုးသက်ရောက်နိုင်မှုများ

CMB များကို ရွေးချယ်ခြင်းနှင့် ပဋိပက္ခအဆင့်ဆင့် ပြောင်းလဲမှုတို့အကြား ဆက်သွယ်မှုကို တိုင်းတာရန် ခက်ခဲပါသည်။ ဖြစ်ရပ် ၃၇ ခုလုံး၏ ထက်ဝက်ကျော်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တလျှောက်နှင့် တခါတရံတွင် လုပ်ငန်းစဉ်ပြီးနောက် အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခများ ဆက်လက်ဖြစ်ပေါ် နေခဲ့သည်။ ကိုယ်ပိုင်ဖန်တီး ဥပဒေပြုအဖွဲ့ (လွှတ်တော်) ကို အသုံးပြုသည့် ဖြစ်စဉ်များ၌သာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်ကို အတည်ပြုပြီးသည့်နောက်ပိုင်း ပဋိပက္ခများပြန်လည်စတင်ခြင်း မရှိတော့ပါ။ ဤသို့ ဖြစ်ရခြင်းမှာ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေကြမ်းရေးဆွဲရန် တရားဝင်မှုအလုံအလောက်ရှိသည့် တည်ဆဲအင်စတီကျူးရှင်းများ ရှိပါက ပဋိပက္ခများ ပြန်လည်စတင်ရန် ခက်ခဲနိုင်ပါသည်။ အခြားသော CMB အမျိုးအစားများ/ဖြစ်စဉ်များကိုပါ သုံးသပ်ကြည့်ပါက CMB အမျိုးအစားတစ်ခုခုကို ရွေးချယ်မှုသည် ပဋိပက္ခ ပြန်လည်စတင်နိုင်ခြေကို နည်းပါးစေသည်ဆိုသော ဆက်စပ်မှုတွေ့ရှိရခြင်း မရှိပါ။

ဇယား (က) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးအဖွဲ့ (CMB) အမျိုးအစားရွေးချယ်ရာတွင် ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည့် အကြောင်းအရာများ

CMB အမျိုးအစား	အကြောင်းအရာ
ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေရေးဆွဲခြင်းဆိုင်ရာ ညီလာခံ	ရွေးကောက်ခံ CMB ဖြစ်ပြီး ပုံမှန် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့် ပြိုင်တူတည်ရှိသည်။ သာမန်နေ့စဉ် နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းများ မဆောင်ရွက်ပဲ သီးခြားလွတ်လပ်စွာ ရပ်တည်သည်။
	အဖွဲ့အစည်းနှစ်မျိုးလုံး တည်ရှိနေခြင်းအတွက် အရင်းအမြစ် လိုအပ်မှုများပြားနိုင်ပြီး အသွင်ကူးပြောင်းနေသော နိုင်ငံများအတွက်မူ ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုး ဖြစ်စေနိုင်သည်။
	အာဏာအလွဲသုံးခြင်းမှ ရှောင်ရှားနိုင်ရန် CMB နှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အကြား ဆက်ဆံရေးကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့် သတ်မှတ်ပေးထားရန် အရေးကြီးသည်။
	CMB များရွေးကောက်ခြင်း စနစ်တွင် အစိုးရတည်ငြိမ်မှုကို ထည့်သွင်းတွက်ချက်ရန် မလိုသော်လည်း အချို့ လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၏ ကိုယ်စားပြုမှု ရှိရန်အတွက် အလေးထားရမည် ဖြစ်သည်။ မဟုတ်ပါက အစိတ်စိတ် အပိုင်းပိုင်း ကွဲပြားနိုင်သည့် အန္တရာယ်ရှိကာ အများသဘောတူသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်းဖြစ်လာရန် ခက်ခဲနေမည်။
	ညီလာခံ အလုပ်ဖြစ်ရန်အတွက် ကော်မတီဖွဲ့စည်းပုံနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်း စည်းကမ်းများမှာ အလွန်အရေးကြီးသည်။
အာဏာပေးအပ်ထားသော ဥပဒေပြု လွှတ်တော်	ရွေးကောက်ခံ CMB သည် လူထုအာဏာရ CMB တစ်ခုလည်း ဖြစ်သောကြောင့် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲ ပြုလုပ်ရန် လိုအပ်ခြင်းမရှိပါ။
	အစိုးရတည်ငြိမ်မှု (နှင့် မဲဆန္ဒနယ်များကို တာဝန်ခံမှု) ကိုပေးစွမ်းနိုင်ပြီး လူမှု အဖွဲ့အစည်းအချို့၏ ကိုယ်စားပြုမှုအတိုင်းအတာ ညီမျှအောင် ပုံဖော်ထားသည့် ရွေးကောက်ပွဲစနစ် ဖြစ်ရန် လိုအပ်သည်။
	မည်သည့် ရွေးကောက်ပွဲစနစ် ပုံစံပင်ဖြစ်စေ အထူးသဖြင့် ထိလွယ်လွယ် အခြေအနေနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသော အခြေအနေမျိုးတွင် ပါတီများအကြား ယှဉ်ပြိုင်မှုများ အကန့်အသတ်ရှိနိုင်ပြီး ခွဲတမ်းစနစ်ကျင့်သုံးခြင်းဖြင့် လူမှုအဖွဲ့အစည်းတစ်ချို့၏ ကိုယ်စားပြုမှုကို တိုးမြှင့်ပေးနိုင် ပါသည်။
	CMB များကို မရွေးကောက်ခံ ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေကို ရွေးကောက်ခံ မဟုတ်သော အထက်တန်းလွှာ ခေါင်းဆောင်များဖြင့် ရေးဆွဲ၍ ရေးဆွဲမှုဖြစ်စဉ် နှစ်ဆင့် ထားရှိနိုင်ပါသည်။ ထိုနည်းအားဖြင့် ဒေသတွင်း ဆက်နွယ်ပါဝင်သူ များသည် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ အခြေခံများတည်ဆောက်ရန် အချိန်ရရှိလာပြီး ထွက်ပေါ်စ နိုင်ငံရေးပါတီများ သို့မဟုတ် လှုပ်ရှားမှုများအတွက် တန်းတူညီမျှသည့် အခင်းအကျင်းတစ်ခု ဖန်တီးပေးပါသည်။
	ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေအသစ် အတည်ပြုပြီးနောက် ရွေးကောက်ခံ CMB ကို ဥပဒေပြု ခြင်းလုပ်ငန်းများ ဆက်လက်တာဝန်ပေးမည်၊ မပေးမည်ဆုံးဖြတ်ခြင်းမှာ လွန်စွာ အရေးကြီး ပါသည်။ မူကြမ်းရေးဆွဲသူများ အနေဖြင့် မိမိတို့ ကိုယ်ကျိုးအတွက်သာ စဉ်းစားခြင်းနှင့် မသေချာ မရေရာမှုများကို ဖြစ်စေနိုင်သည်။ သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ပွဲ အလျင်အမြန် ကျင်းပရန် CMB ကို ဖြတ်သိမ်းခြင်းဖြင့် ၎င်းတို့၏ လုပ်ငန်းတာဝန်များကို ရန်တန်နိုင်ပြီး ကနဦးအကောင်အထည်ဖော်မှုကို စတင်နိုင်ပေလိမ့်မည်။
	ရွေးကောက်ခံ CMB သည် လူထုအာဏာရ CMB တစ်ခုလည်း ဖြစ်သောကြောင့် ပြည်သူ့ဆန္ဒ ခံယူပွဲပြုလုပ်ရန် လိုအပ်ခြင်း မရှိပါ။

ကိုယ်တိုင်ဖွဲ့စည်းသည့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်	ရွေးကောက်ခံရပြီးနောက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ရရှိသည့် ပုံမှန်ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ဖြစ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲရန် အခြား ထပ်တိုး အဖွဲ့အစည်းများကို အသုံးပြုသည်။ ယင်းထပ်တိုးအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပူးပေါင်း၍သော်လည်းကောင်း၊ အပြန်အလှန်စိစစ်၍သော်လည်းကောင်း ဆောင်ရွက် သည်။ များသောအားဖြင့် ထပ်တိုးအဖွဲ့အစည်းများမှ ပြုစုသော ဥပဒေမူကြမ်းကို ရွေးကောက်ခံ CMB ကြီးမှ မပြုပြင်ပဲ အတည်ပြုလေ့ ရှိသည်။ ထပ်တိုး အဖွဲ့အစည်းများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံဝင်မှုသည် ပဋိပက္ခတွင်းရှိ အဖွဲ့အသီးသီး၏ အင်အားကို ယခင် ရွေးကောက်ခံ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်များထက် ပိုမို၍ ကိုယ်စားပြုပါဝင်စေလျှင် ပိုမိုကောင်းမွန်ပါသည်။ ထပ်တိုး အဖွဲ့အစည်းများသည် လူထုဖြင့် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးခြင်း၊ ပဋိပက္ခအတွင်းရှိ သက်ဆိုင်သူ အဖွဲ့အသီးသီးအကြား ညှိနှိုင်းပေးခြင်း စသည့်တာဝန်များကို ယူရပါ သည်။
တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ရွေးကောက်ခံ သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ခံ မဟုတ်သော CMB၊ သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းမှု ဆိုင်ရာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်	ဤCBM အမျိုးအစား သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းမှု ဆိုင်ရာ ဥပဒေပြု လွှတ်တော် အတွက် ဒေသအခြေအနေနှင့် ကိုက်ညီမည့် ရွေးချယ်ခန့်အပ်မည့် နည်းလမ်းကို အသုံးပြုရန် အရေးကြီးပါသည်။ များသောအားဖြင့် တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော ရွေးကောက်ခံမှုနည်းလမ်းကို အသုံးပြုပြီး တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း အချို့ လူမှုအသိုက်အဝန်း အုပ်စုများမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်သည့် နည်းလမ်းကိုလည်း ပေါင်းစပ်အသုံးပြုသည်။ တစ်ဆင့်တရားဝင်ဖြစ်မှုကို ဆောင်ကျဉ်းပေးသည့် ရွေးကောက်ပွဲများမရှိပါက ပဋိပက္ခမှ ပေါ်ပေါက်လာသည့် အဓိကနိုင်ငံရေး အင်အားစုများကို ညှိနှိုင်းပေးရန် လိုအပ်မည်ဖြစ်သည်။ ဤလုပ်ငန်းစဉ်များမှာ ရှားပါးသော်လည်း ပဋိပက္ခအတွင်း ပတ်သတ်ခြင်း မရှိခဲ့သည့် အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် တစ်သီးပုဂ္ဂလများ၏ ပါဝင်မှုကို အားပေးစေသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲမည့်သူများကို ရွေးချယ်ရာတွင် ပြည်သူများ၏ အခန်း ကဏ္ဍနည်းပါးခြင်း သို့မဟုတ် မရှိခြင်း ဖြစ်ပေါ်သည့် အခါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ နှင့် ရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို လူအများ သဘောတူညီမှု ရရှိစေရန် နည်းလမ်းအဖြစ် (လုံခြုံရေး အခြေအနေအရလည်း ဖြစ်နိုင်ပါက) ပြည်သူ့မဲဆန္ဒ ခံယူပွဲများကို အသုံးပြု နိုင်ပါသည်။
အုပ်ချုပ်သူ အစိုးရမှ ဦးဆောင်သော ဖြစ်စဉ်များ	အုပ်ချုပ်သူ အစိုးရ ကိုယ်တိုင် သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းမှ ခန့်အပ်ထားသော ကောင်မရှင် က ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ ကနဦးမူကြမ်းကို ရေးဆွဲရန် တာဝန်ယူဆောင်ရွက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ၎င်းလုပ်ငန်းစဉ်များမှာ များသောအားဖြင့် တစ်ဖက်သက်ဆန်ပြီး အာဏာလက်ဝယ် ရှိသူ အစုအဖွဲ့/တစ်ဦးမှ ထိန်းချုပ်ခြင်းဖြစ်ကာ အများပြည်သူ ပါဝင်မှု မရှိသလောက်ပင် ဖြစ်သည်။

နိဂုံး

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ထွက်ပေါ်လာသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ နှစ်ခုလုံး၏ တရားဝင်ဖြစ်မှုကို နိုင်ငံသားများ၏ ပါဝင်မှု အတိမ်အနက်ပေါ်မူတည်၍ ဖွင့်ဆိုသည်။ တနည်းအား ဖြင့် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲများ၊ ရွေးကောက်ပွဲများတွင် မဲပေးနိုင်ခွင့် (သို့မဟုတ်) လူထုအား ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးခြင်းဖြင့် တိုက်ရိုက်ဖြစ်စေ (သို့မဟုတ်) လူမှုအသိုက်အဝန်းများ သို့မဟုတ် လူမှုအစုအဖွဲ့ များ၏ ဦးဆောင်သူများမှ (တရားဝင်စွာဖြင့်) ကိုယ်စားခြင်းကဲ့သို့ သွယ်ဝိုက်၍ဖြစ်စေ လူထုပါဝင်နိုင်မှု အတိုင်း အတာပေါ် အခြေခံ၍ သတ်မှတ်သည်။

တချိန်တည်းမှာပင် CMB တစ်ခုခုကို ရွေးချယ်ရမည့် အခြေခံအကြောင်းရင်းများစွာ မရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ သို့သော်လည်း ရွေးချယ်မှုတစ်ခု ဖြစ်ပေါ်စေရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းမှုနှစ်ဆိုင်ရာ အကြောင်းရင်းများစွာ ရှိနေပါသည်။ ထိုအကြောင်းရင်း များတွင်

- ၁။ နိုင်ငံ၏ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ လုံခြုံမှု နှင့် အင်စတီကျူးရှင်း များ၏ စွမ်းရည်
- ၂။ တည်ဆဲ အင်စတီကျူးရှင်းများ နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေမူဘောင် ၏ တရားဝင်မှုရှိခြင်း
- ၃။ ပဋိပက္ခတွင်းရှိ အဖွဲ့အစည်းများ နှင့် ပါဝင်သူ များအကြား အာဏာမျှခြေ ရှိမှု
- ၄။ အတိတ်အမွေ ဆက်ခံရမှု နှင့် သမိုင်းကြောင်း အစဉ်အလာ

ယခု အကြောင်းရင်း လေးချက်သည် CMB ရွေးချယ်မှုကို ဖြစ်ပေါ်စေသလို ရလဒ်များ အပေါ်တွင်လည်း သက်ရောက်မှုရှိသည်။ အထက်ပါ အကြောင်းရင်းများသာ ရှိသည်မဟုတ်ပါ သို့သော်လည်း ၎င်းတို့သည် ယခုစာတမ်း မှ ဆန်းစစ်လေ့လာခဲ့သည့် ဖြစ်ရပ်များတွင် အဓိကအကြောင်းရင်းများ ဖြစ်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များကို ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် တိုင်းပြည် တည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များအတွက် အလွန်အရေးကြီးသော အစိတ်အပိုင်းများအဖြစ် ပိုမို၍ ရှိမြင်လာကြသည်။ ပဋိပက္ခ သက်ရောက်မှုရှိနေသည့် အခြေအနေ (သို့မဟုတ်) ပဋိပက္ခလွန်အခြေအနေ (အခြေအနေနှစ်မျိုးလုံးကို ယခုစာတမ်းတွင် ဖလှယ်၍ အသုံးပြုထားပါသည်) မျိုးတွင် များသောအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်သည် လူထုအာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်များရရှိရေးအတွက် ပြန်လည်၍ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရန် လိုအပ်ပါသည်။ ထိုနည်းအားဖြင့် ပေါ်ထွက်လာမည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် လူတိုင်းပါဝင်ခွင့် ရှိသော၊ လူမှုရေး၊ နိုင်ငံရေးနှင့် စီးပွားရေးအစုအဖွဲ့များကို ပိုမို၍ တုံ့ပြန်ဖြည့်ဆည်းဆောင်ရွက်နိုင်သည့် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ ဖြစ်လာစေမည် ဖြစ်သည် (Acemoglu and Robinson 2012; Call 2012; Murray 2017)။ ထိုမှတစ်ဆင့် နိုင်ငံသည် ငြိမ်းချမ်းရေး အခွန်ရှည်စေရန် ထိန်းသိမ်းနိုင်ကာ ပဋိပက္ခတဖန်ဖြစ်ပွားခြင်းကိုလည်း ကာကွယ်လာနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ မည်သူတွေက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲမည်နှင့် ရေးဆွဲမည့် အဖွဲ့အစည်းများကို မည်ကဲ့သို့ ဖွဲ့စည်းမည်ဆိုသည်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်အတွက် လွန်စွာအရေးကြီးသော အစိတ်အပိုင်းများဖြစ်ပြီး၊ လုပ်ငန်းစဉ်၏ တရားဝင်မှုရှိခြင်းသာမက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အကြောင်းအရာနှင့် အောင်မြင်မှု ရှိ၊ မရှိကိုပါ အဆုံးအဖြတ်ပေးမည် ဖြစ်သည်။

ပဋိပက္ခလွန်အခြေအနေမျိုးတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များမှာ ငြိမ်းချမ်းရေး ဆွေးနွေးညှိနှိုင်း စဉ်ကတည်းက ဆွေးနွေးဆုံးဖြတ်ပြီးသား ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို စတင် ရေးဆွဲခင်ကတည်းကပင် ဆက်နွယ်ပါဝင်သူ အသီးသီးတို့သည် တပ်ဖြုတ်သိမ်းခြင်းအတွက် သို့မဟုတ် ယခင်က တိုက်ပွဲဖြစ်ခဲ့သူများအကြား အာဏာခွဲဝေမှုတို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အာမခံချက် ရရှိရေး သဘောတူညီမှုများ ကြိုတင်ချမှတ်ထားနိုင်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ် ကိုယ်၌ကပင် ကနဦးဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုအတွက် အကြောင်းအရာတစ်ခုလည်းဖြစ်ပြီး ဆက်နွယ်ပါဝင်သူတို့သည် မည်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့ (CMB) အမျိုးအစားကို ရွေးချယ်မည်၊ CMB များကို မည်ကဲ့သို့ ရွေးချယ်ခန့်အပ်မည်၊ ၎င်း၏ အခွင့်အာဏာ၊ လမ်းပြမြေပုံ အတိအကျ သို့မဟုတ် အချိန်ကာလ သတ်မှတ်ချက်၊ ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်ရန်စည်းကမ်းများ၊ ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲ လုပ်မည်လား သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို သဘောတူညီချက်ရရန် မည်သည့်နည်းလမ်း သုံးမည်နည်း စသည်တို့ကို ဆွေးနွေးညှိနှိုင်း အဖြေရှာရမည် ဖြစ်သည်။ ကနဦး ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးပွဲများတွင် CMB များအတွက် ဥပဒေမူဘောင်၊ ဆိုလိုသည်မှာ ၎င်းတို့ကို ယခင်နှင့် တည်ဆဲအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်အတိုင်း လုပ်ဆောင်စေမည်လား၊ သို့မဟုတ် အသစ်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက် (သို့) နိုင်ငံရေး အသွင်ကူးပြောင်းမှုဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်ဖြင့် လုပ်ဆောင်စေမည်လား ဆွေးနွေးဆုံးဖြတ် ရမည်ဖြစ်သည်။ ပဋိပက္ခဖြစ်မှုအဆင့်နှင့် သမိုင်းကြောင်း အပါအဝင်နောက်ခံဆက်စပ်မှု အကြောင်းရင်းများ၊ တည်ဆဲဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ တရားဝင်ဖြစ်မှု၊ ယခင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များ၊ ဥပဒေထုံးတမ်းအစဉ်အလာ၊ အင်စတီကျူးရှင်း၏ စွမ်းရည်၊ နိုင်ငံရေး အင်အားစုများအကြား ဆက်ဆံရေးနှင့် အခြားသော လူမှု-နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အကြောင်းရင်းများအပေါ်မူတည်ပြီး ဆုံးဖြတ်ချက်များပေါ်ထွက်လာမည် ဖြစ်သည်။

CMB သည် ရွေးကောက်ခံအဖွဲ့အစည်း ဖြစ်ရမည်ဟု ယူဆချက်များ ရှိနေပါသည်။ (Elster 2009)။ ပဋိပက္ခအလွန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တွင် စံနမူနာအဖြစ် သတ်မှတ်သည့် ရှေ့နောက်အစီအစဉ်ရှိပါသည်။ အပစ်အခက် ရပ်စဲခြင်းနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်ရရှိပြီးနောက် CMB ဖွဲ့စည်းသည့် ရွေးကောက်ပွဲများပြုလုပ်ခြင်း၊ ယင်းနောက်ပြည်သူ့ဆန္ဒပွဲများပြုလုပ်ကာ အတည်ပြုခြင်း၊ အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲများပြုလုပ်ကာ နိုင်ငံရေးအင်စတီကျူးရှင်းအသစ်များ ဖွဲ့စည်းခြင်း စသည်တို့ အစဉ်လိုက်အဆင့်ဆင့် ပါဝင်ပါသည်။ သို့သော်လည်း အောက်ပါဖြစ်ရပ်များကို လေ့လာကြည့်သောအခါ လုပ်ငန်းစဉ်များသည် ပို၍ရှုပ်ထွေးလှပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်ရရှိရန် ဆွေးနွေးပွဲများစွာနှင့် အဖွဲ့အစည်းပေါင်း များစွာအချိန်ကာလကြာမြင့်စွာ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများလုပ်ဆောင်ခဲ့ရပါသည်။

အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခများ ဆက်လက်ဖြစ်ပွားနေခြင်း၊ အလုပ်မဖြစ်သော အင်စတီကျူးရှင်းများ သို့မဟုတ် အခြေခံအဆောက်အဦများ ပျက်စီးနေခြင်း စသည့် အကြောင်းရင်းများကြောင့် ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် အခြေအနေတွင် ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပရန် မဖြစ်နိုင်ကြောင်း (သို့မဟုတ် ဆန္ဒမရှိမှု) ကိုလည်း သိမှတ်ထားသင့်ပါသည်။ ရွေးကောက်ပွဲများအစား အခြားသောနည်းလမ်းများမှာ လူထုကို တိုက်ရိုက်ပါဝင်စေခြင်းဖြင့် လူထုကိုယ်စားပြုမှုကို ရယူခြင်း (ဥပမာ - ယီမင်အမျိုးသားအဆင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲ)၊ ရိုးရာ အဖွဲ့အစည်းများ ပုံစံကို ပြန်လည် အသုံးပြုခြင်း (ဥပမာ- အာဖဂန်နစ္စတန်ရှိ Constitutional Loya Jirga) နှင့် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းဆိုင်ရာ (တစ်ခါတစ်ရံ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ရွေးကောက်ခံ) ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ဖွဲ့စည်းခြင်း (ဥပမာ - ဘရွန်ဒီ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းဆိုင်ရာ အမျိုးသားညီလာခံ) တို့ဖြစ်သည်။

ယခု မူဝါဒရေးရာစာတမ်းသည် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် အခြေအနေမျိုးတွင် CMB များ ရွေးချယ်ဖွဲ့စည်းခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သော ပဋိပက္ခအလွန် ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပခြင်း အကြောင်းအရာအပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် နိုင်ငံတည်ဆောက်ခြင်း နယ်ပယ်အတွက် မူဝါဒရေးရာ စာပေလိုအပ်ချက်ကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။ ဤကဏ္ဍတွင်ရှိသော အခြားသော မူဝါဒရေးရာစာတမ်းများကဲ့သို့ပင် အကြံပြုချက်များပေးခြင်းနှင့် ယခုအကြောင်းအရာများနှင့် ဆက်စပ်၍ ဆွေးနွေးနိုင်မည့် အခြားအကြောင်းအရာများ ထပ်မံ၍ ထွက်ပေါ်လာစေရန်အတွက် ယခုစာတမ်းမှ ကနဦးလေ့လာမှုများ လုပ်ဆောင်နိုင်ရန်ဖြစ်သည်။ “တည်ငြိမ်အေးချမ်းမှုကို တရားဝင်ဖြစ်စေခြင်း - ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသော နယ်မြေဒေသများ၏ အသွင်ကူးပြောင်းမှုများအတွင်း ရွေးကောက်ပွဲနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအကြား အပြန်အလှန် ချိတ်ဆက်မှုကို နားလည်သဘောပေါက်ခြင်း” ဟူသော အမည်ဖြင့် ပြုလုပ်ခဲ့သော ၂၀၁၇ အိဒင်ဘာရာ ဆွေးနွေးပွဲ (Underwood et al. 2018) မှလည်း ကောက်နုတ်တင်ပြထားပါသည်။

ယခုစာတမ်းတွင် ၁၉၉၁ မှ ၂၀၁၈ အထိ စစ်အေးခေတ်နောက်ပိုင်း အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခ အလွန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များကို ဆန်းစစ်လေ့လာ ထားပါသည်။ ၎င်းအချိန်ကာလအတွင်း နိုင်ငံပေါင်း ၃၃ နိုင်ငံတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အသစ်ရေးခြင်း သို့မဟုတ် ပြင်ဆင်သည့် ပဋိပက္ခလွန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ် ၃၇ ခု ရှိခဲ့ပါသည်။ ဆက်လက် လုပ်ဆောင်နေဆဲဖြစ်စဉ်များကိုလည်း ယခုစာတမ်းတွင် ဖော်ပြထားပါသည်။ ပြီးမြောက်သွားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ် ၃၇ ခု ၏ အချက်အလက်များမှာ အရည်အသွေး စံထားသည့် သုတေသနပြုချက်များဖြစ်ပြီး စာရွက်စာတမ်းများနှင့် International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA) မှ ထွက်ရှိမည့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် အခြေအနေတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း ဖြစ်စဉ်များ ဒေတာဘေ့စ်တို့မှ အခြေခံ၍ သုတေသနပြုထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ယခုစာတမ်းသည် “အစိုးရ အဖွဲ့နှင့် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့များအကြား ပဋိပက္ခ ဖြစ်ခြင်း

တို့ အပါအဝင် တစ်နှစ်လျှင် ပဋိပက္ခကြောင့် လူသေဆုံးရမှု ၂၅ ဦး သို့မဟုတ် ၂၅ ဦးနှင့် အထက်ရှိသော အခြေအနေမျိုး ရှိခြင်း” ကို ပဋိပက္ခ သက်ရောက်မှုရှိသည့် နိုင်ငံအဖြစ် Uppsala Conflict Data Program (UCDP) ၏ အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုချက်ကို အသုံးပြုထားပါသည်။

ယခုစာတမ်းကို အောက်ပါအတိုင်း ဖွဲ့စည်းထားပါသည်။ အခန်း (၂) တွင် ရွေးကောက်ခံနှင့် ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သည့် CMB အမျိုးအစားများကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆို သတ်မှတ်သည့် သဘောတရားရေးရာ မူဘောင်ကိုဖော်ပြထားပြီး လုပ်ငန်းစဉ်ဒီဇိုင်းကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ရေးဆွဲခြင်းအတွက် အတားအဆီးများကိုလည်း ရှင်းလင်းဖော်ပြထားပါသည်။ အခန်း (၃) တွင် ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အတည်ပြုခြင်း၊ ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲ စီစဉ်ခြင်း၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အတည်ပြုပြီးနောက် ရွေးကောက်ပွဲ ကျင်းပရန် အချိန်ကာလသတ်မှတ်ခြင်း သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ပွဲစနစ်ပုံစံ ရွေးချယ်ခြင်း စသည့် CMB တစ်ခုခု ကို ရွေးချယ်ပြီးနောက် ၎င်းနှင့်သက်ဆိုင်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်ဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို ဆန်းစစ်လေ့လာ ထားသည်။ အခန်း (၄) တွင် ယခုစာတမ်း၏ တွေ့ရှိချက် အကြောင်းရင်းများကို ရှင်းလင်းဖော်ပြ ထားသည်။ အခန်း (၅) တွင် အကျဉ်းချုံး တင်ပြချက်တစ်ခုနှင့် CMB ရွေးချယ်မှုများအပေါ် လွှမ်းမိုးသည့် အကြောင်းရင်း များကို အဆုံးသတ်ဖော်ပြထားသည်။ CMB သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ရေးဆွဲရေး တာဝန် ရှိသည့် အဖွဲ့အစည်းများ၏ ရွေးကောက်ပွဲစနစ် ထုတ်ဖော်မှုအကြောင်း အသေးစိတ်ကိုလည်း နောက်ဆက်တွဲ အဖြစ် ဖော်ပြထားပါသည်။

ဘာနဲ့ ၂။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးဆွဲရေးအဖွဲ့ ရွေးချယ်ဖွဲ့စည်းခြင်း – သဘာတရားရေးရာမူဘောင်

၂.၁ ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲရေးအဖွဲ့ (Constitution Making Bodies-CMB)

CMB ဆိုသည်မှာ လွတ်လပ်သောအချုပ်အခြာအာဏာပိုင် ပြည်သူလူထုကို ကိုယ်စားပြု၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခွင့်အာဏာကို ကျင့်သုံးရမည့် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော်လည်း အချုပ်အခြာအာဏာပိုင် ပြည်သူလူထုဆိုသည်ကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ရန်ခက်ခဲကောင်းခက်ခဲနိုင်ပါသည် (Loughlin and Walker 2007: 2)။ CMB ၏ အဓိကတာဝန်မှာ ပြည်သူလူထုကိုယ်စား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ မူဘောင်ကို မူကြမ်းရေးဆွဲရန်နှင့် တစ်ခါတရံတွင် အတည်ပြုရန် ဖြစ်ပါသည်။ CMB မှ ‘ပြည်သူလူထု’ ကို တရားဝင် ကိုယ်စားပြုနိုင်ခြင်းရှိမရှိသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အတည်ပြုအသက်ဝင်စေခြင်း နှစ်ခုလုံးအပေါ် သက်ရောက်မှု ရှိနိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် CMB ကို မည်သို့မည်ပုံ ဖွဲ့စည်းခြင်းဆိုသည်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအကြောင်းအရာနှင့် တရားဝင်မှု နှစ်ခုစလုံးအတွက် လွန်စွာအရေးကြီးသလို အသွင်ကူးပြောင်းခြင်း တစ်ခုလုံးကို အောင်မြင်စွာ အဆုံးသတ်နိုင်ရန် အတွက်ပါ အရေးကြီးပါသည်။

ပဋိပက္ခအလွန် အခြေအနေဖြစ်သောကြောင့် CMB များသည် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ မူဘောင်အတွင်းသာ ၎င်း၏လုပ်ငန်းများကို အကောင်အထည်ဖော်သည်။ အခြေတည်သည်။ အချို့အခြေအနေတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆက်လက်၍ အသက်ဝင်စေမှုကို လိုက်နာသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ CMB ဖွဲ့စည်းခြင်းအပါအဝင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းလုပ်ငန်းများကို တည်ဆဲဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ မူဘောင်အတွင်းမှ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများအတိုင်းများဖြင့် အုပ်ချုပ်သည် (သို့မဟုတ်) တည်ဆဲ မူဘောင်၏ ပြင်ဆင်ရေးဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများဖြင့် လိုက်နာဆောင်ရွက်အုပ်ချုပ်သည်။ အချို့သော အခြေအနေများတွင်မူ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှ ခွဲထွက်ခြင်း - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတိုင်း လိုက်နာမှုမရှိတော့ခြင်း (constitutional rupture) ဟုခေါ်သည့် အတိတ်နှင့် လုံးဝခွဲထွက်မှု ရှိနိုင်သည် (Arato 2009; Tushnet 2013)။

CMB များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲရန် သီးသန့်ရွေးကောက်နိုင်သည် သို့မဟုတ် ထိုရည်ရွယ်ချက်ဖြင့်ပင် တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ရွေးကောက်ခြင်း သို့မဟုတ် ရွေးကောက်မှုမဟုတ်ခြင်း ဖြစ်နိုင်သည်။ CMB များကို နှစ်ဖွဲ့သုံးဖွဲ့ ဖွဲ့စည်း အသုံးပြု နိုင်ပါသည်။ ဥပဒေမူကြမ်း ရေးဆွဲသည်အခါတွင် CMB များစွာ ပါဝင်၍ ရေးဆွဲနိုင်သည်။

Jon Elster (2009) က ရွေးကောက်ခံ CMB များကို အမျိုးအစား လေးမျိုး ခွဲခြားခဲ့ပါသည်။ ထိုသို့ခွဲခြားရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အသွင်ကူးပြောင်းမှု ကာလအတွင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရသည့် တာဝန်နှင့် ပုံမှန်ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ဥပဒေပြုခြင်း လုပ်ငန်းများအပြင် နေ့စဉ်နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများကို စီမံအုပ်ချုပ်ရင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲရသည့် တာဝန်ဟူ၍ အဓိကတာဝန်ယူရမှု နှစ်မျိုးအပေါ်တွင် အခြေခံထားခြင်း ဖြစ်သည်။ Elster ၏ အမျိုးအစား ခွဲထားမှုမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

- ၁။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်းဆိုင်ရာ ညီလာခံများ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲရန် တစ်ခုတည်းအတွက်သာ သီးသန့်ရွေးကောက် အာဏာပေးခံရသည်။ ယနေ့ခေတ် အသုံးအနှုန်း နှင့်ကိုက်ညီစေရန် 'ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲခြင်း ညီလာခံ/အစည်းအဝေးကြီး' ဟု ယခု စာတမ်းတွင် အသုံးပြုထားသည်။
- ၂။ အာဏာပေးအပ်ထားသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များ။ ပုံမှန် ဥပဒေပြုခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရန်အတွက် ရွေးကောက်ခံရသော လွှတ်တော်များဖြစ်သည်။
- ၃။ ကိုယ်တိုင်ဖွဲ့စည်းသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်များ။ ပုံမှန်ဥပဒေပြုလွှတ်တော် အဖြစ် ရွေးကောက်ခံရသည်။ သို့သော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲ ရေးတာဝန်ကို ရယူသည်။
- ၄။ ကိုယ်တိုင်ဖွဲ့စည်းသည့် ဥပဒေပြု ညီလာခံများ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲရေး လုပ်ပိုင် ခွင့် အာဏာတစ်ခုတည်းအတွက် ရွေးကောက်ခံရသည်။ သို့သော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင် ဥပဒေပြု လွှတ်တော်အဖြစ် အခွင့်အာဏာ ရရှိသည်။

Elster ၏ CMB နောက်ဆုံး အမျိုးအစားမှာ ရှားပါးပြီး အောက်ပါဖြစ်ရပ်များထဲတွင် တစ်ခုတည်းသာ ပါဝင်ပါသည်။ ၎င်းဖြစ်ရပ်မှာ ၁၉၉၁ ကိုလံဘီယာတွင်ဖြစ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေပြု ညီလာခံနှင့် လွှတ်တော်အကြား ပြိုင်ဆိုင်မှုမှ ပေါ်ထွက်လာခြင်းဖြစ်သည်။ နောက်ဆုံးတွင် လွှတ်တော်အားဖြတ်သိမ်းပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြုညီလာခံမှ ၎င်း၏အဖွဲ့ဝင်များကို ရွေးကောက်၍ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်တစ်ရပ် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံ ဥပဒေပြု ညီလာခံမှ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အဖြစ် ကိုယ်တိုင်ဖန်တီးသည့် ပုံစံဖြစ်သည် (Fox et al. 2010: 474)။ ထိုအမျိုးအစားအတွက် အထက်ပါဖြစ်ရပ် တစ်ခုသာရှိပြီး အမျိုးအစား (၁) မှ ဆင့်ကဲထွက် ပေါ်ပေါက်လာသည့် အမျိုးအစား ဖြစ်သောကြောင့် ယခုစာတမ်းတွင် ထပ်မံ၍ မဖော်ပြတော့ပါ။

အထက်ပါ ရွေးကောက်ခံ အမျိုးအစားအပြင် ရွေးကောက်ပွဲပြုလုပ်ရန် မဖြစ်နိုင်သော (သို့မဟုတ်) အကန့်အသတ်ရှိသော ပဋိပက္ခလွန်အခြေအနေမျိုးအတွက် နောက်ထပ်အမျိုးအစား နှစ်မျိုးရှိပါသည်။

- ၁။ တိုက်ရိုက်မဟုတ်၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ရွေးကောက်သော (သို့မဟုတ်) ရွေးကောက်ခံ မဟုတ်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံများ/အစည်းအဝေးများ။ ဤအမျိုးအစားတွင် လွှတ်တော် နေရာအားလုံးနီးပါးကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း (ဥပမာ - ဘရွန်ဒီ ၂၀၀၅ ခုနှစ်တွင် အသွင်ကူးပြောင်း မှုဆိုင်ရာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကို ၁၉၉၃ ခုနှစ် ရွေးကောက်ပွဲမှ ရွေးကောက်ခံ လွှတ်တော်အမတ်များနှင့် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည့်) အခြေအနေနှင့် နေရာအားလုံးမှာ ရွေးကောက်ခံ ဖြစ် သော်လည်း ရွေးကောက်ပွဲကို လူဦးရေ၏ အပိုင်းတစ်ခုတွင်သာ ကျင်းပခဲ့သည့် အခြေအနေ (ဥပမာ - အာဖဂန်နစ္စတန် ၂၀၀၄) နှစ်မျိုးလုံး ပါဝင်ပါသည်။
- ၂။ အာဏာရသမ္မတများ (သို့မဟုတ်) အုပ်ချုပ်သူ ခေါင်းဆောင်များ (သို့မဟုတ်) အစိုးရအဖွဲ့များက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်အသစ်တစ်ခုကို မူကြမ်းရေးဆွဲရန်နှင့် အတည်ပြုရန် မိမိတို့ သဘောဆန္ဒဖြင့် တာဝန်ယူဆောင်ရွက်ခြင်းဖြစ်သည်။ သို့မဟုတ် ၎င်းတို့သည် အမှန်တကယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ရေးဆွဲရန်အတွက် ကော်မတီတစ်ခုအား ဖွဲ့စည်းခန့်အပ်တာဝန် ပေးနိုင်ကာ ထွက်ပေါ်လာသည့်မူကြမ်းကိုမှ (ပြင်ဆင်ပြီး) အတည်ပြုပေးသည်။

ညီလာခံ ပုံစံ CMB များကို အရွယ်အစား သေးငယ်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အထူးပြုကော်မတီ (ညီလာခံအတွင်းမှ ရွေးချယ်ပြီး၊ ညီလာခံအတွင်းတွင် ထိုင်သည့်) သို့မဟုတ် ကော်မရှင် (ညီလာခံ အတွင်းမှ ရွေးချယ်သည်၊ ညီလာခံပြင်ပတွင် ထိုင်သည်) များက ကနဦး မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်း၊ လူထုပါဝင်ခြင်းဆိုင်ရာ

လုပ်ငန်းစဉ်များကို စီမံခြင်း၊ ပြည်သူလူထု၏ သဘောထားအမြင်ကို ရယူခြင်းနှင့် ဆန်းစစ်လေ့လာခြင်း လုပ်ငန်းများ လုပ်ဆောင်ရာတွင် ပံ့ပိုးကူညီ ပေးရပါသည်။ (Ghai 2005: 25)။ ထို အဖွဲ့အစည်းများမှာ ပုံမှန် အားဖြင့် ရွေးကောက်ခံမဟုတ်ပါ။ အခြား လူမှုရေးနှင့် နိုင်ငံရေးအုပ်စုများပါဝင်၍ သော်လည်းကောင်း မပါဝင် ပဲသော်လည်းကောင်း နိုင်ငံရေးအင်စတီကျူးရှင်းများ နှင့်/သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးပါတီများမှ ခန့်အပ်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုအဖွဲ့အစည်းများကိုရွေးချယ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်သည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော် အဖွဲ့အစည်းများကို ရွေးချယ်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်ကဲ့သို့ပင် လွန်စွာအရေးကြီးသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ၎င်းတို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေကြမ်းရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်း၏ တာဝန်အများစုကို ယူရသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

နောက်ဆုံးယေဘုယျအချက်အနေဖြင့် CMB များကို ရွေးချယ်ရာတွင် သေဖယ်မှုများလည်း ရှိတက်ပါ သည်။ အကြောင်းမှာ တရားဝင်မှုနှင့် လက်ရှိအင်စတီကျူးရှင်းများ၏ စွမ်းရည်၊ တည်ဆဲဥပဒေမူဘောင် (Mazo 2015)၊ ဆက်နွယ်ပါဝင်သူ အသီးသီးအကြားရှိ အပြန်အလှန်ထိမ်းကျောင်းမှု၊ ပဋိပက္ခရေးချိန်နှင့် သမိုင်းကြောင်း အစဉ်အလာ စသောအကြောင်းရင်းများ ပါဝင်သည့် နောက်ခံအခြေအနေများက CMB အမျိုး အစားရွေးချယ်မှုကို မောင်းနှင်နေသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် အခြေ အနေများတွင် ပဋိပက္ခနှင့် သက်ဆိုင်သူအင်အားစုများ ညှိနှိုင်း၍ ဆုံးဖြတ်ခြင်းဖြင့်သာ CMB အမျိုးအစားကို ရွေးချယ်ပါသည်။

၂.၂ ။ ပဋိပက္ခအလွန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးအဖွဲ့တစ်ခု ရွေးကောက်ခြင်း

ပြည်သူလူထု၏ အာဏာကို မည်ကဲ့သို့ကျင့်သုံးရမည်ဟူသော သဘောတူညီချက်ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေကကိုယ်စားပြုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ပဋိပက္ခလွန် အခြေအနေမျိုး၌ ကွဲပြားခြားနားသော လူမှုအသိုင်းအဝန်း အသီးသီးကို နိုင်ငံရေးရပ်ဝန်းတစ်ခုတည်းအတွင်းသို့ ပေါင်းစပ်စေပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ မတူညီသော အခန်း ကဏ္ဍများရှိခြင်းကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ၎င်း၏ ရည်မှန်းချက်များကို အကောင်အထည် ဖော်ရာ တွင် ထိရောက်ရမည်ဖြစ်ပြီး ၎င်း၏တရားဝင်မှုကို အများကအသိအမှတ်ပြုလက်ခံရမည် ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ၏ တရားဝင်ဖြစ်မှုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရာတွင် ပါဝင်ကြသူ အင်အားစုများ၏ တရားဝင်ဖြစ်မှုအပေါ် အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ မူတည်နေပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အသစ်တစ်ခုရေးဆွဲရန် လုပ်ဆောင်သူများ တရားဝင်မှုရှိစေရန်အတွက် ရွေး ကောက်ပွဲများကို နည်းလမ်းတစ်ခုအဖြစ် မကြာခဏ အသုံးပြုကြပါသည်။ (Sisk 2009: 196 တွင် ကြည့်ပါ။)။ ယေဘုယျအားဖြင့် “ရွေးကောက်ခံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြုညီလာခံ သို့မဟုတ် လွှတ်တော်များသည် အခြားသော ဖိုရမ်အမျိုးအစားများထက် လူထုကိုယ်စားပြုမှု ပိုမိုရှိပြီး အများလက်ခံသော စကားရပ်/အသုံး အနှုန်းများပိုမိုထုတ်ဖော်လာနိုင်သည့်အပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည်လည်း လူထု၏ထောက်ခံအားပေးမှု ပိုမိုရရှိနိုင်ပြီး တည်မြဲသည်” ဟူသောအချက်ကို သဘောတူညီလက်ခံမှု ပိုမိုများပြားလာပါသည်။ (Widner 2008: 1518; Ghai 2015တွင်လည်း ကြည့်ပါ။)။ ရွေးကောက်ခံ CMB များ ပြည်သူ့ကိုယ်စားပြုခြင်း ရှိ၊ မရှိ မှာမူ ရွေးကောက်ပွဲစနစ်၊ ရွေးကောက်ပွဲတွင် လူထုပါဝင်မှုနှင့် အားပေးထောက်ခံသော မဲပေးမှုမည်မျှရှိခြင်း အတိုင်းအတာတို့အပေါ်တွင် မူတည်နေပါသည်။ (Widner 2008: 1518)။

CMB များအနေဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အဖြစ် လုပ်ဆောင်ရန် သင့်မသင့် စဉ်းစားကြပါစို့။ အဖွဲ့အစည်း နှစ်ခုလုံးကို ရွေးကောက်ပွဲစနစ်တစ်ခုဖြင့် ရွေးကောက်ပါက အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုစီသည် ၎င်းနှင့် သက်ဆိုင်ရာ အဓိက တာဝန်ကိုသာ ယူရပါမည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြု ညီလာခံသည် ဖြစ်နိုင်သမျှအားလုံး ပါဝင်မှု (ကိုယ်စားပြုမှု) ရှိရန် လုပ်ဆောင်ရမည်။ ပုံမှန် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် အစိုးရတည်ငြိမ်မှုနှင့် တာဝန်ခံမှု

ရှိရန် လုပ်ဆောင်ရမည်ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း အဖွဲ့အစည်းနှစ်ခုလုံးကို သက်သက်စီ ရွေးကောက်ခြင်းသည် အရင်းအမြစ် လိုအပ်ချက်ကြီးမားပါသည်။ အထူးသဖြင့် ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခ သက်ရောက်မှုရှိသည့် နေရာများတွင် အင်စတီကျူးရှင်းများသည် (ရှိမည် ဆိုလျှင်တောင်) အားနည်း နေနိုင်ပါသည်။ အဖွဲ့အစည်း နှစ်ခုလုံးကို သက်သက်စီ ရွေးကောက်ခြင်း ပြုလုပ်ပါက အာဏာရရှိထားသူများအကြား ရွေးကောက်ပွဲ စနစ်ရွေးချယ်ရာတွင် သဘောတူညီမှု နှစ်ပါးယူရမည် ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့မှ ချမှတ်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များ အာဏာသက်ရောက်မှုရှိစေရန် အဖွဲ့အစည်းနှစ်ခုလုံးတွင် အာဏာရှိသော စွမ်းဆောင်သူများ လိုအပ်မည်ဖြစ်ရာ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ပဋိပက္ခများ ထွက်ပေါ်လာနိုင်ပါသည်။ သို့သော်လည်း ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ယခုကဲ့သို့ စဉ်းစားချက်များကို အနည်းဆုံးအနေဖြင့် စဉ်းစားရမည် ဖြစ်ပြီး (Negretto, 2018)၊ ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှု ရှိသည့် အခြေအနေများ၌ နှစ်မျိုးသုံး ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များ စနစ်နှင့် တစ်မျိုးသုံး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံ/အစည်းအဝေး စနစ် အသုံးပြုခြင်းတို့ကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာထားသည့် စာတမ်းမျိုး ယခုအချိန်ထိ မရှိသေးပါ။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ရေးဆွဲခြင်းနှင့် ပုံမှန်ဥပဒေပြုလုပ်ငန်းများ လုပ်ဆောင်ရန်အတွက် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုတည်းကို တာဝန်ပေးသည့်အခါတွင် ရွေးကောက်ပွဲစနစ်အနေဖြင့် အစိုးရတည်ငြိမ်မှုရှိခြင်း (နှင့် တာဝန်ခံမှုရှိခြင်း) နှင့်အတူ ပါဝင်မှု (မြင့်မားသော အဆင့်ဖြင့်) ရှိခြင်း နှစ်ခုလုံးညီမျှရန် လုပ်ဆောင်ရသည်။ တစ်ချိန်တည်း မှာပင် အဖွဲ့အစည်း နှစ်ခုမဟုတ်ပဲ တစ်ခုတည်း ဖြစ်သောကြောင့် အရင်းအမြစ် လိုအပ်ချက်နည်းပါး သွားသော်လည်း ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ထောက်ကူပြုဝန်ထမ်းများသည် ဥပဒေပြုတာဝန်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ပြုခြင်း တာဝန်နှစ်မျိုးလုံးကို မျှတစွာထမ်းဆောင်ရမည် ဖြစ်သည်။

စဉ်းစားရမည့် နောက်ထပ် အခြေအနေတစ်ခုမှာ ရွေးကောက်ပွဲချက်ခြင်း ပြုလုပ်နိုင်ရန် မဖြစ်နိုင်သော်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ရေးဆွဲရန်နှင့် အတည်ပြုရန်အတွက် ရွေးကောက်ခံ CMB တစ်ခု လိုအပ်နေသည့် အခြေအနေပင် ဖြစ်သည်။ ၁၉၉၇ တွင် တောင်အာဖရိက၊ ၂၀၀၅ တွင် အီရတ်နှင့် ၂၀၁၅ တွင် နီပေါတို့၌ လုပ်ဆောင်ခဲ့သော ဖြစ်စဉ်များတွင် ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုကို ညှိနှိုင်းဆုံးဖြတ်ရန်အတွက် သီးသန့်ခေါင်းဆောင် တစ်ချို့သာ ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သော စကားပိုင်းဆွေးနွေးခြင်း သို့မဟုတ် အလွတ်သဘော ဖိုရမ်ကို ပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ ထို့နောက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေလွှတ်တော်ရွေးကောက်ခြင်း အပါအဝင် အပြီးသတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်းအတွက် ခိုင်မာသော လုပ်ငန်းစဉ်ဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းမူဘောင်များကို ချမှတ်ခဲ့ ကြသည်။

တခါတရံတွင် ပုံမှန်နှင့် လက်ရှိဥပဒေပြုလွှတ်တော်များသည် CMB များအဖြစ် ကိုယ်တိုင် ဖန်တီးကြပါသည်။ ကင်ညာနိုင်ငံ ၂၀၁၀ ခုနှစ်နှင့် ဇင်ဘာဘွေနိုင်ငံ ၂၀၁၃ ခုနှစ်ဖြစ်ရပ်များကဲ့သို့ ရွေးကောက်ပွဲအလွန်အကြမ်းဖက်မှု အခြေအနေများ၌ ထိုသို့လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်ကို တွေ့ရသည်။ ယင်းဖြစ်ရပ်နှစ်ခုလုံးတွင် လွှတ်တော်ကို ရွေးကောက်ထားပြီး ဖြစ်သည်။ ပဋိပက္ခတွင်း ပါဝင်သည့် အဖွဲ့များသည်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းများကိုပါ ဆောင်ရွက်မည့် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်း ကာလအတွင်း အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ အာဏာခွဲဝေမှု အစီအမံများထားရှိရန် သဘောတူညီခဲ့ကြသည်။ တည်ဆဲဥပဒေပြု လွှတ်တော်သည် CMB တစ်ခု၏တာဝန်ကို ဆက်လက်ထမ်းဆောင်သော်လည်း အာဏာခွဲဝေခြင်း သဘောတူညီချက်များကို အကောင်အထည် ဖော်ရန်အတွက် သီးသန့်ဖွဲ့စည်းထားသည့် အဖွဲ့ငယ်များ၏ ပံ့ပိုးမှုကိုလည်း ရယူရပါသည်။

၂.၃ ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးအဖွဲ့ (CMB) ရွေးကောက်ရန်နည်းလမ်းများ

CMB အတွက် ရွေးကောက်ပွဲများမကျင်းပနိုင်သည့် အကြောင်းပြချက်နှစ်ချက် ရှိနိုင်ပါသည်။ အချို့သော နေရာများ၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင် အသစ်တစ်ရပ် အတည်မပြု နိုင်သေးခင် (တခါတရံတွင် အတည်ပြုပြီး နောက်ပိုင်းပါ) အကြမ်းဖက်မှုဖြစ်ခြင်းကြောင့် (နှင့်/သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အခြေခံ အဆောက်အအုံ ရှားပါးခြင်းကြောင့်) ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပရန် မဖြစ်နိုင်ပါ။ ထိုကဲ့သို့ အခြေအနေမျိုးတွင် ဆက်နွယ်ပါဝင်သူများသည် CMB များကို ရွေးကောက်ရန်အတွက် တရားဝင်မှုရှိစေသော အခြားနည်းလမ်းများကို ရှာဖွေရတော့သည်။ ဒုတိယအချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဒီမိုင်းဆွဲသူများက အမျိုးသားညီလာခံ သို့မဟုတ် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း သို့မဟုတ် တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော ရွေးကောက်ခံ အဖွဲ့အစည်းများကဲ့သို့ ရွေးကောက်ခံ မဟုတ်သည့် အဖွဲ့အစည်းများကို ပိုမိုလိုလားခြင်းကြောင့် ဖြစ်နိုင်သည်။

လုံခြုံရေးကြောင့် သို့မဟုတ် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အကြောင်းရင်းများကြောင့် ရွေးကောက်ပွဲပြုလုပ်နိုင်ခြင်းမရှိသည့် အခြေအနေတွင် ဗဟိုအာဖရိက သမ္မတနိုင်ငံ (Central African Republic) (၂၀၁၅) ကဲ့သို့ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း သို့မဟုတ် အပြည့်အဝခန့်အပ်ခံ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ရွေးချယ်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်ဖြင့် အသွင်ကူးပြောင်းမှုဆိုင်ရာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အသစ်တစ်ရပ်ကို ဖန်တီးနိုင်ပါသည်။ သို့မဟုတ်ပါက အာဖရိက နက္ခတ်ရှိ “လူထုဆုံးဖြတ်ချက် အမှတ်သရုပ်” (Their 2010: 558) အဖွဲ့အစည်းဖြစ်သော ဖွဲ့စည်းပုံ ဆိုင်ရာ အဖွဲ့ Constitutional Loya Jirga ကဲ့သို့ သမိုင်းအမွေအနှစ် ပါဝင်သည့် ရိုးရာအဖွဲ့အစည်းပုံစံကို အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ ၎င်းအဖွဲ့အစည်းအတွက် မဲပေးပိုင်ခွင့်ရှိသူကို အကန့်အသတ်ဖြင့်သာ ခွင့်ပြုထားပြီး မဲပေးပိုင်ခွင့်ရှိသူ ရပ်ရွာကိုယ်စားလှယ် ၁၅၀၀၀ မှ ခန့်မှန်းခြေ အုပ်စုလိုက် ခရိုင်ပေါင်း ၂၆၀ အထိ ရှိနိုင်သည် (Their 2010: 546)။ ဆိုမာလီယာနိုင်ငံတွင်မူ ၎င်း၏ အမျိုးသား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံအတွက် ကိုယ်စားလှယ် ရွေးကောက်ရာတွင် ယခုထက် ပိုမိုတင်းကျပ်သော နည်းလမ်းကိုအသုံးပြုပြီး ၎င်းကို ၄.၅ ပုံသေနည်း ဟု အမည်ပေးထားသည်။ ၎င်းနည်းလမ်းသည် အဓိက ဆိုမာလီ မျိုးနွယ်စုလေးမျိုး (Hawiye, Darod, Dir နှင့် Rahaweyn) အတွက် တူညီသော ကိုယ်စားလှယ်အရေအတွက်ကို သတ်မှတ်ပေးထားသော ပုံသေ အချိုးကျကိုယ်စားလှယ် ရွေးကောက်ခြင်းစနစ် (PR) ဖြစ်ပြီး ကျန်ရှိ ၀.၅ မှာ သေးငယ်သော လူမျိုးစုများ အတွက် သတ်မှတ်ပေးထားသော အချိုးဖြစ်သည်။ အားလုံးကို မျိုးနွယ်စုကိုယ်စားလှယ်များက အမည်စာရင်း တင်သွင်းရခြင်း ဖြစ်သည် (Ainte 2014: 62)။ အထက်ပါစနစ် နှစ်မျိုးလုံးမှာ အကြောင်းရင်းများစွာထဲမှ ပြင်းထန်သော အကြမ်းဖက်ခြင်းများကြောင့် လွတ်လပ်သောရွေးကောက်ပွဲများ လုပ်ဆောင်ရခက်သည့် နေရာမျိုးတွင် တရားဝင်မှုကိုအကန့်အသတ်ဖြင့် ရရှိနိုင်မည့်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး နည်းလမ်းများ ဖြစ်သည်။

တစ်ဖက်တွင်လည်း ဆက်နွယ်ပါဝင်သူများသည် နိုင်ငံရေး၊ လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ သဘောထား အမြင်များကို လွတ်လပ်စွာ ဆွေးနွေးဖလှယ်ပြီး နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ သဘောတူညီမှု တည်ဆောက်ရန်နှင့် အားလုံးပါဝင်နိုင်မည့် နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးပွဲများကို စီစဉ်ကျင်းပနိုင်ပါသည် (Murray 2017: 4)။ နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးပွဲများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အပြီးသတ် အတည်ပြုနိုင်ခြင်း သို့မဟုတ် ရေးဆွဲနိုင်ခြင်း ရှိမည် မဟုတ်သော်လည်း ၎င်းတို့သည် အစိုးရ၏ အသွင်ကူးပြောင်းမှုဆိုင်ရာ အစီအမံများကို ဆုံးဖြတ်ရာတွင်လည်းကောင်း၊ ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင်ကို ပြင်ဆင်ရာတွင်လည်းကောင်း သို့မဟုတ် အနာဂတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များအတွက် စည်းမျဉ်းမူဘောင်များ ချမှတ်ရာတွင်လည်းကောင်း တာဝန်ယူနိုင်သည် (Murray 2017: 8)။ ချွင်းချက်အနေဖြင့် အင်စတီကျူးရှင်းများ လွန်စွာအားနည်းပြီး စစ်တပ်ကဲ့သို့ အင်အားကြီးမားသည့်အဖွဲ့များက လုပ်ငန်းစဉ်ကို ပုံပိုးသော

အခါမျိုးတွင် ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ် ဘီနင်တွင် ဖြစ်ခဲ့သကဲ့သို့ နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးပွဲများက ၎င်းတို့သည် အချုပ်အချာအာဏာရှိသည်ဟု ကြေညာကာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုံစံဒီမိုင်းကိစ္စရပ်များနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ် တစ်ခုလုံးနှင့်သက်ဆိုင်သော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများ ရယူခဲ့ခြင်းမျိုး ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည် (Murray 2017: 14-15)။

နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးပွဲများနှင့် တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော ရွေးကောက်ခံ (သို့မဟုတ်) ရွေးကောက်ခံ မဟုတ်သော ညီလာခံများနှစ်ခုလုံးသည် ရွေးကောက်ပွဲမပြုလုပ်နိုင်၍ တရားဝင်မှုအားနည်းနေခြင်းကို တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းမျှသာ ဖြေရှင်းနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် CMB အဖွဲ့ဝင်များအဖြင့် ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းခံရသူများ၏ အမှန်တကယ် ကိုယ်စားပြုမှု (နှင့် တရားဝင်မှုရှိခြင်း) မှာ မေးခွန်းထုတ်စရာ ဖြစ်ဆဲပင် ဖြစ်သည်။ CMB ကို ရွေးချယ်ခွင့်သူများမှာ မည်သူများဖြစ်သည်နှင့် ၎င်းတို့မည်ကဲ့သို့ ရွေးချယ်ခွင့်ရသည် စသည့် မေးခွန်းများမှာ CMB နှင့် ထွက်ပေါ်လာမည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတို့၏ တရားဝင်မှုရှိခြင်း သို့မဟုတ် တရားဝင်မှု မရှိခြင်းတို့အတွက် အခြေခံကျသော အဓိကမေးခွန်းများပင် ဖြစ်သည်။

၂.၄ ။ ပြည်သူ့ဆန္ဒ ခံယူပွဲများ

CMB များကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းရှိသည်ဖြစ်စေ မရှိသည်ဖြစ်စေ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်းရေးဆွဲခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတို့အတွက် တရားဝင်ဖြစ်မှု တည်ဆောက်ရာတွင် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲသည် အရေးကြီးသော အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်တွင် မဲဆန္ဒရှင်များ၏ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပါဝင်နိုင်မှုရှိစေရန် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲ ပြုလုပ်၍ သဘောတူညီမှုများ ရယူနိုင်ပါသည်။ ဘူရုန်ဒီ (၂၀၀၅) ကဲ့သို့ ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သည့် ခေါင်းဆောင်များမူကြမ်းရေးဆွဲသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဆိုမာလီးယာရှိ အများပြည်သူနှင့် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးခြင်းမရှိပဲ ရေးဆွဲခဲ့သော အခြေခံဥပဒေတို့ တရားဝင်မှုရှိစေရန်အတွက် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲ လုပ်ဆောင်ခဲ့ ကြသည်။ သို့သော်လည်း အမှန်တကယ် လူထုပါဝင်မှုရှိသော ဖြစ်စဉ်မဖြစ်ခဲ့ပဲ လူထုပါဝင်မှု ရှိဟန်ဆောင်၍ ဆန္ဒခံယူပွဲကို ထိန်းချုပ်ပုံဖော်ခဲ့ခြင်း များစွာလည်း ရှိခဲ့သည်။

ထပ်မံ၍ထောက်ပြရမည့် အချက်သုံးချက် ရှိပါသည်။ ပထမအချက်အနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲများသည် ပြတ်တိပြတ်တောင်း လုပ်ငန်းစဉ်ဖြစ်ပြီး မဲပေးသူများသည် ၎င်းတို့ကိုယ်တိုင် နားလည်မှုအကန့်အသတ်ရှိသော ရှုပ်ထွေးသည့် အကြောင်းအရာများကို သဘောတူသည် (သို့မဟုတ်) သဘောမတူပါဟူ၍ တစ်ခုကိုသာ မဲပေးရွေးချယ်ရခြင်းဖြစ်သည်။ မဲပေးမှုမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုတစ်ခုလုံးထက် ပါတီသစ္စာခံမှု (သို့မဟုတ်) စိတ်ခံစားမှုမြင့်မားစေသည့် ပြဿနာ တစ်ရပ်ရပ်အပေါ် အခြေခံသည့် ညွှန်ကြားချက်မူကြောင့် ရလာသည့် မဲပေးမှုမျိုးဖြစ်တတ်ပါသည်။ ကင်ညာ နိုင်ငံတွင် ယင်းကဲ့သို့ ဖြစ်ပွားခဲ့ပြီး ကိုယ်ဝန်ဖျက်ချခြင်းနှင့် ဘာသာရေးဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များ နှင့်စပ်လျဉ်း၍ အငြင်းပွားမှုများက လူထု၏ခံစားချက်ကို လွှမ်းမိုးနေခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည် (Murray 2013: 757)။ ဒုတိယအချက်မှာ ဆန္ဒခံယူပွဲများက အရိုးသမားများကို ပေါ်ထွက်လာစေပြီး ထိလွယ်ရှလွယ်နှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှု ရှိသည့် နိုင်ငံများတွင် ပိုမိုကွဲပြားမှုကို ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည်။ တတိယအချက်မှာ ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲများသည် နိုင်ငံရေး ခေါင်းဆောင်များအား လူအများ သဘောတူကြိုက်နှစ်သက်မည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲရန် တွန်းအားပေးနိုင်ကာ “အများအကြိုက် ရေစုန်လိုက်ခြင်း (downstream constraints)” အခြေအနေကို ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည် (Elster 1995: 374)။ ထိုအချက်ကြောင့်ပင် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲများ ကျင်းပခြင်းက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အကြောင်းအရာအပေါ် သက်ရောက်မှု ရှိစေနိုင်သည်။

ပြည်သူ့ဆန္ဒ ခံယူပွဲများကို အသုံးပြုရာတွင် စိတ်ဝင်စားစရာကောင်းသည့်တစ်နည်းမှာ အကျပ်အတည်း ဖြေရှင်းရာတွင် အသုံးပြုခြင်းဖြစ်သည်။ CMB အတွင်း အများစုထောက်ခံသည့် မူကြမ်းကို ထက်ဝက်ကျော် ထက်ပိုသော အများစုထောက်ခံမှုမရရှိ နိုင်သည့်အခါတွင် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲကို အသုံးပြုခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသော ဒေသများတွင် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲများ ကျင်းပ ခြင်း အကြောင်းကို ပိုမိုသိလိုပါက Tierney (2018) တွင် တွေ့နိုင်ပါသည်။

၂.၅ ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အတည်ပြုပြီးနောက် ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပခြင်း

ရွေးကောက်ပွဲနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍ အဓိက မေးခွန်းတစ်ခုမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ထုတ်ပြန်ကြေငြာခြင်းပြုပြီးနောက် ပထမဆုံး ရွေးကောက်ပွဲ ပြုလုပ်ရမည့် 'အချိန်' အကြောင်းပင် ဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် ပုံမှန်ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က CMB အဖြစ် ဆောင်ရွက်သည့် ဖြစ်စဉ်များတွင် ဆုံးဖြတ်ချက်နှစ်ရပ်ကို ချမှတ်ရမည် ဖြစ်သည်။ CMB အနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေကို ပြဌာန်းပြီးနောက် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အဖြစ် ဆက်လက်ဆောင်ရွက်ရမည်လား။ အကယ်၍ မဆောင်ရွက်ရပါက နောက်ထပ်ရွေးကောက်ပွဲ မကျင်းပခင် မည်မျှကြာချိန်ထိ ဆောင်ရွက်နေရမည်နည်း။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အကောင်အထည်ဖော်မှု ပထမခြေလှမ်းများကို CMB အား ဦးဆောင်ခွင့်ပေးခြင်းနှင့် CMB များကို ချက်ခြင်းဖျက်သိမ်းခြင်း နှစ်ခုလုံးတို့အတွက် အကြောင်းပြချက်များ ရှိနေပါသည်။ ၎င်းတို့ကို အခန်း ၃.၅ တွင် ဆွေးနွေးထားပါသည်။

CMB သည် ပုံမှန် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အဖြစ် မလုပ်ဆောင်ရသည့် ဖြစ်ရပ်များတွင် သို့မဟုတ် CMB အဖြစ် ၎င်းကိုသီးသန့် (သို့မဟုတ်) တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်ထားခြင်းမရှိသော ဖြစ်ရပ်ဆိုပါက ဆက်နွှယ်ပါဝင် သူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အတည်ပြုခြင်း ပြီးနောက် ပထမဆုံး ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပမည့် အချိန်ကို ဆုံးဖြတ်ရာတွင် အချက်နှစ်ချက် စဉ်းစားရမည် ဖြစ်သည်။ ပထမအချက်မှာ ရွေးကောက်ပွဲကို နောက်မကျဘဲ စောလျင်စွာ ကျင်းပခြင်းသည် လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ မူဘောင်၏ တရားဝင်ဖြစ်မှုကို အထောက်အကူပြုနိုင်ပါက၊ ဒုတိယအချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်ကို အတည်ပြုခြင်းသည် နိုင်ငံ၏ အခြေအနေများကို တည်ငြိမ်စေရန်အထောက်အကူဖြစ်ပါက နောက်ဆက်တွဲ ရွေးကောက်ပွဲများကို ဆက် လက် ကျင်းပနိုင်ပါသည်။

ဘန်းဂျာနယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးဆွဲရေးအဖွဲ့များ ရွေးချယ်ဖွဲ့စည်းခြင်း – အချက်အလက်စိစစ်လေ့လာမှု

ယခုအခန်းတွင် စာတမ်း၏ နောက်ခံအဓိက အချက်အလက်များကို ဖော်ပြသွားမည် ဖြစ်သည်။ ထို့နောက် ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် နယ်မြေဒေသများရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံတည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များ၏ အဓိကသွင်ပြင်လက္ခဏာများကို လေ့လာထားသလို CMB အမျိုးအစားနှင့် CMB ရွေးကောက်ပွဲအပါအဝင် လုပ်ငန်းစဉ်ပုံစံခြင်းဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များအကြား အပြန်အလှန် ချိတ်ဆက်မှုကို ဆန်းစစ်ရန် ကြိုးပမ်း ထားပါသည်။

၃.၁ ။ ရွေးချယ်မှုနည်းလမ်းများနှင့် ဖြစ်စဉ်များ

၁၉၉၀ ပြည့်နှစ် မှ ၂၀၁၈ ခုနှစ်အထိ ပဋိပက္ခအလွန် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခြေရာခြင်း ဖြစ်စဉ် ၃၇ ခုတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်များ အတည်ပြုခဲ့ပါသည်။ ဖြစ်စဉ်များမှာ ဆာဟာရ အာဖရိကဒေသတွင် ၂၂ ခု၊ အာရှပစိဖိတ်ဒေသတွင် ၈ ခု၊ အနောက်အာရှနှင့် မြောက်အာဖရိကတွင် ၄ ခု၊ ဥရောပတွင် ၂ ခု၊ လက်တင် အမေရိကနှင့် ကာရောဘီယံဒေသတွင် ၁ ခု တို့ဖြစ်ကြသည် (ဇယား ၃.၁ ကိုကြည့်ပါ)။

ဇယား (၃.၁) ၁၉၉၀ မှ ၂၀၁၈ အတွင်း အတည်ပြုခဲ့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်များ

ဒေသ	နိုင်ငံ
ဆာဟာရ အာဖရိကဒေသ	အင်ဂိုလာ ၂၀၁၀၊ ဘူရူနဒီ ၂၀၀၅၊ ဗဟိုအာဖရိကသမ္မတ နိုင်ငံ ၂၀၁၆၊ ချဒ် ၁၉၉၆၊ ကိုမိုရို ၂၀၀၁၊ ကွန်ဂို ၂၀၀၅၊ အိုင်ဗရီကုတ် ၂၀၀၀ နှင့် ၂၀၁၆၊ ကွန်ဂိုဒီမိုကရက်တစ် သမ္မတနိုင်ငံ ၂၀၀၆၊ ဂျီဘူတီ ၁၉၉၂၊ အီသီယိုးပီးယား ၁၉၉၅၊ ဂီနီ ၂၀၁၀၊ ကင်ညာ ၂၀၁၀၊ မဒါဂတ်စကား ၂၀၁၀၊ မိုဇမ်ဘစ် ၂၀၀၄၊ နိုင်ဂျာ ၂၀၀၉ နှင့် ၂၀၁၀၊ ရဝမ်ဒါ ၂၀၀၃၊ ဆီနီဂေါ ၂၀၀၁၊ တောင်အာဖရိက ၁၉၉၇၊ ယူဂန်ဒါ ၁၉၉၅၊ ဇင်ဘာဘွေ ၂၀၁၃
အာရှ နှင့် ပစိဖိတ်	အာဖဂန်နစ္စတန် ၂၀၀၄၊ ကမ္ဘောဒီးယား ၁၉၉၃၊ ကာဂျစ္စတန် ၂၀၁၀၊ မြန်မာ ၂၀၀၈၊ နီပေါ ၂၀၁၅၊ ထိုင်း ၂၀၀၇ နှင့် ၂၀၁၇၊ အရှေ့တီမော ၂၀၀၂
အနောက် အာရှနှင့် မြောက် အာဖရိက	အီဂျစ် ၂၀၁၂ နှင့် ၂၀၁၄၊ အီရတ် ၂၀၀၅၊ ဆီးရီးယား ၂၀၁၂
ဥရောပ	ဘော့စနီးယား နှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနား ၁၉၉၅၊ ကိုဆိုဝို ၂၀၀၈
လက်တင် အမေရိကနှင့် ကာရောဘီယံ	ကိုလံဘီယာ ၁၉၉၁

အထက်ပါဖြစ်ရပ် ၃၇ ခုလုံးမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်မှုဖြစ်စဉ် အတောအတွင်း (သို့) မတိုင်ခင် ပဋိပက္ခ သက်ရောက်မှုရှိသည့် အခြေအနေ သို့မဟုတ် ပဋိပက္ခဖြစ်နေဆဲ အခြေအနေတွင် ရှိနေခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ UCDP ၏ အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုချက်အရ “အစိုးရအဖွဲ့နှင့် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့များ အကြား ပဋိပက္ခဖြစ်ခြင်းတို့ အပါအဝင် တစ်နှစ်လျှင် ပဋိပက္ခကြောင့် လူသေဆုံးရမှု ၂၅ ဦး သို့မဟုတ် ၂၅ ဦး ထက် ရှိသော အခြေအနေမျိုးရှိခြင်း” သည် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် နိုင်ငံဖြစ်ပါသည်။ အခြားသော ဖြစ်ရပ်

ခြောက်ခု (အီရီယရီးယား၊ လစ်ဗျား၊ ဆိုမာလီယာ၊ တောင်ဆူဒန်၊ ဆူဒန် နှင့် ယီမင်) တို့၏ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခြေရာခြင်း ဖြစ်စဉ်တို့သည် အထက်ပါကာလများ၌ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်မှာမူ အတည်ပြုခြင်း သို့မဟုတ် အသက်ဝင်ခြင်းမရှိသေးပါ။

ပဋိပက္ခများကို အသွင်ပြောင်းရန် သို့မဟုတ် စီမံခန့်ခွဲရန် ရည်ရွယ်ချက်တစ်ခုတည်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်ကို အကောင်အထည်ဖော်နေသည့် နိုင်ငံများအား ခွဲခြားရန် ခက်ခဲနိုင်သော်လည်း နိုင်ငံများမှ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်ကို ရေးဆွဲအကောင်အထည် ဖော်စေသည့် အသွင်ကူးပြောင်းမှု အမျိုးအစားများကို ခွဲခြားရန်မှာ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ နိုင်ငံအများစုမှာ ပြည်တွင်း-ပြည်ပ ပဋိပက္ခ၊ ရွေးကောက်ပွဲအလွန် အကြမ်းဖက်မှု သို့မဟုတ် အာဏာလွှဲပြောင်းခြင်းအလွန် ပဋိပက္ခစသော ပဋိပက္ခ များမှ ငြိမ်းချမ်းရေးသို့ အသွင်ကူးပြောင်းရန် ကြိုးစားနေကြခြင်းဖြစ်ပြီး၊ အာဏာရှင်အစိုးရမှ ဒီမိုကရေစီ ပုံစံ အစိုးရစနစ်သို့ အသွင်ကူးပြောင်းသည့် နိုင်ငံများလည်း ရှိနေပါသည်။ အာဏာသိမ်းခြင်း အလွန် အသွင်ကူး ပြောင်းခြင်းဖြစ်စဉ် (ဥပမာ - မာဒတ်ဂက်စကာ၊ နိုင်ဂျာ ၂၀၁၀)၊ ထင်ရှားသော တော်လှန်ရေးပြီးနောက် အသွင် ကူးပြောင်းခြင်းဖြစ်စဉ် (ဥပမာ - အီဂျစ် ၂၀၁၂၊ ယီမင်) နှင့် အစိုးရ ဦးဆောင်သည့် သို့မဟုတ် 'ထိန်းချုပ်ခံ' အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းမှ ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းခြင်း (ဥပမာ - မြန်မာ၊ အီဂျစ် ၂၀၁၄၊ ဆီးရီးယား) ဖြစ်စဉ်များလည်း ရှိနေပါသည်။

၃.၂ ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးအဖွဲ့ (CMB) အမျိုးအစားများ (ပင်မနှင့်ပုံစံအခွဲများ)

CMB များဆိုသည်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲရန်တာဝန်ရှိသည့် အဖွဲ့အစည်းအဖြစ် နား လည်ထားကြပါသည်။ ယခုစာတမ်းတွင် ဖြစ်ရပ် ၃၇ ခုကို ဆန်းစစ်လေ့လာပြီး CMB အမျိုးအစား ၅ မျိုးကို ထုတ်ဖော်တင်ပြထားပါသည် (ဇယား ၃.၂ ကိုကြည့်ပါ)။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကော်မရှင်များ /ကော် မတီများ၊ ညီလာခံမှ ခန့်အပ်ထားသည့် ကော်မတီများ၊ ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်အဖွဲ့များ သို့မဟုတ် ထိုကဲ့သို့ အင်စတီကျူးရှင်းတို့သည် CMB များ၏ တကယ်တမ်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲခြင်းနှင့် ညှိနှိုင်း ဆွေးနွေးခြင်းဖြစ်စဉ်များတွင် မကြာခဏဆိုသလို ပံ့ပိုးကူညီပေးရလေ့ ရှိပါသည် (Brandt et al. 2011: 264-65)။

ဖြစ်ရပ် ၃၇ ခုအနက် ဖြစ်ရပ် ၈ ခုတွင်သာ CMB များကို လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာပေးရန်အတွက် ရွေး ကောက်ပွဲ ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ထိုထဲမှ ဖြစ်ရပ် ၇ ခုတွင် အာဏာရ ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ပါဝင်နေပြီး (ဇယား ၃.၂၊ ဒုတိယအတန်းတွင်ကြည့်ပါ) ကိုလံဘီယာ နိုင်ငံကသာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးတစ်ခုတည်း အတွက် CMB ကို ရွေးကောက်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည် (မကြာသေးခင်က လစ်ဗျားနိုင်ငံသည်လည်း ထိုကဲ့သို့ CMB တစ်ခုကို အတည်ပြုရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့သော်လည်း ဆောက်ရွက်ဆဲလုပ်ငန်းစဉ်အဆင့်သာ ဖြစ်သည်)။ အီသီယိုး ပီးယားနှင့် အီရတ်မှလွဲ၍ မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းကို ရွေးကောက်ခံ CMB များကသာ လုပ်ဆောင်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ အီသီယိုးပီးယား နိုင်ငံဖြစ်စဉ်တွင်မူ ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သော အသွင်ကူးပြောင်းမှုဆိုင်ရာ လွှတ်တော်က အကြမ်းရေးဆွဲခဲ့ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းကိုဆွေးနွေးရန်နှင့် အတည်ပြုရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပြုညီလာခံကို ရွေးကောက်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ အီရတ်နိုင်ငံ ဖြစ်စဉ်တွင်မူ အမေရိကန်မှ ဖွဲ့စည်းပေးခဲ့သော ခေါင်းဆောင်မှုကောင်စီပြီးမှသာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကော်မတီကို ဖွဲ့စည်းခဲ့ခြင်းဖြစ်သည် (Morrow 2010: 574)။

ဇယား (၃.၂) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးအဖွဲ့ အမျိုးအစားများ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့ အမျိုးအစား	နိုင်ငံ
ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံ/ အစည်းအဝေး	ကိုလံဘီယာ*
အာဏာပေးအပ်ထားသော ဥပဒေပြု လွှတ်တော်	ကမ္ဘောဒီးယား၊ အီသီယိုးပီးယား*၊ အီရတ်၊ နီပေါ၊ တောင်အာဖရိက၊ အရှေ့တီမော၊ ယူဂန်ဒါ
ကိုယ်တိုင်ဖွဲ့စည်းသည့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်	အန်ဂိုလာ၊ ကင်ညာ၊ ကိုဆိုဗို၊ မိုဇမ်ဘစ်၊ ဆီနီဂေါ၊ ဇင်ဘာဘွေ
တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ရွေးကောက်ခံ သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ခံ မဟုတ်သော CMB၊ သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းမှု ဆိုင်ရာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်	အာဖဂန်နစ္စတန်၊ ဘူရုနဒီ၊ ဗဟိုအာဖရိကသမ္မတ နိုင်ငံ၊ ချင်၊ ကိုမိုရို၊ ကွန်ဂို၊ ကွန်ဂိုဒီမိုကရက်တစ် သမ္မတနိုင်ငံ၊ အီဂျစ် (၂၀၁၂) *၊ ဂီနီ၊ ရဝမ်ဒါ
အုပ်ချုပ်သူ အစိုးရမှ ဦးဆောင်သော ဖြစ်စဉ်များ	ဘော့စနီးယား နှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနား*၊ အိုင်ဗရီကို့စ် (၂၀၀၀ နှင့် ၂၀၁၆) ၊ ဂျီဘူတီ၊ အီဂျစ် (၂၀၁၄)၊ ကာဂျူစွတန်၊ မဒါဂတ်စကား၊ မြန်မာ၊ နိုင်ဂျာ (၂၀၀၉ နှင့် ၂၀၁၀)၊ ဆီးရီးယား၊ ထိုင်း (၂၀၀၇ နှင့် ၂၀၁၇)

မှတ်ချက် - အမျိုးအစား တစ်ခုခုအဖြစ် တိတိကျကျ သတ်မှတ်မရနိုင်သည့် နိုင်ငံများကို * အမှတ်အသားဖြင့် ဖော်ပြထားပါသည်။

နိုင်ငံခြောက်နိုင်ငံတွင် ကိုယ်ပိုင်ဖွဲ့စည်းသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြု လွှတ်တော်ရှိကြသည်။ (ဇယား ၃.၂ အကွက် ၃)။ ဤဖြစ်စဉ်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်ကို ဦးဆောင်သော (သို့မဟုတ်) ပံ့ပိုးသော မတူကွဲပြားသည့် အထောက်အကူပြုကော်မတီများ၊ ကော်မရှင်များပါဝင်မှုကို ဖော်ပြ နေသည်။

- ကင်ညာနိုင်ငံတွင် ပညာရှင်များဖြင့်ဖွဲ့စည်းထားသော ကော်မတီတစ်ခုရှိ၍ ယင်းကော်မတီသည် အဓိက နိုင်ငံရေးပါတီခေါင်းဆောင်များပါဝင်သော ရွေးချယ်ကော်မတီမှတစ်ဆင့် လွှတ်တော်နှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သည်။
- မိုဇမ်ဘစ်နှင့် ဇင်ဘာဘွေနိုင်ငံများတွင် ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်တွင် ပါဝင်သော လုပ်ငန်း စဉ်များကိုဆောင်ရွက်ရန် ဖွဲ့စည်းထားသော ပါတီစုံလွှတ်တော်ကော်မတီများရှိသည်။
- ဆီနီဂေါနိုင်ငံတွင် အုပ်ချုပ်ရေး/အစိုးရမှ ခန့်အပ်သော ပညာရှင်ကော်မရှင် ရှိသည်။
- အန်ဂိုလာနိုင်ငံတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှ ခန့်အပ်သော ပြင်ပနည်းပညာ အထောက်အကူပြု ကော်မတီ ရှိသည်။
- ကိုဆိုဗိုနိုင်ငံတွင် ဥပဒေလွှတ်တော်မှ ခန့်အပ်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကော်မရှင် ရှိသည်။

ဖြစ်ရပ်များစွာတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် ကော်မတီ/ ကော်မရှင်ငယ်များမှ ရေးဆွဲသောမူကြမ်းကို အနည်းငယ်တည်းဖြတ်ခြင်း သို့မဟုတ် လုံးဝတည်းဖြတ်မှု မပြုလုပ်ခြင်းများရှိခဲ့သည်။ မူကြမ်းပြင်ဆင် ရေးဆွဲ ရန်မှာ ကော်မတီ/ ကော်မရှင်ငယ်များ၏ တာဝန်ဖြစ်သည့်တိုင်အောင် မူကြမ်းတစ်ခုလုံးကို တရားဝင် တာဝန် ယူရသူမှာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သာ ဖြစ်ပါသည်။

စုစုပေါင်း (၁၀) နိုင်ငံတွင် တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းရွေးကောက်ခံ သို့မဟုတ် ခန့်အပ်ခံ CMB သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းဆိုင်ရာဥပဒေပြုလွှတ်တော် (ဇယား ၃.၂၊ အကွက် ၄) ကို အသုံးပြုသည်။ အစိုးရမှခန့်အပ်သော ဥပဒေကြမ်းရေးဆွဲရေးကော်မရှင်များ (ဥပမာ-အာဖဂန်နစ္စတန်၊ ဘူဂ္ဂန်ဒီ၊ ဗဟိုအာဖရိကသမ္မတနိုင်ငံနှင့် ဂီနီ)၊ ညီလာခံမှ ခန့်အပ်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကော်မရှင်များ (ဥပမာ-ကွန်ဂိုဒီမိုကရက်တစ်သမ္မတနိုင်ငံနှင့် အီဂျစ် ၂၀၁၂)၊ နိုင်ငံအဆင့်ဆွေးနွေးပွဲများ (ဥပမာ-ကွန်ဂို) သို့မဟုတ် ငြိမ်းချမ်းရေး ကော်မရှင်များမှ ခန့်အပ်သော ကော်မတီများ (ဥပမာ- ကိုမိုရို) စသဖြင့် CMB အထောက်အကူပြု အဖွဲ့များသည် ဖြစ်ရပ်အလိုက် ကွဲပြားသွားသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တွင် အစိုးရမှ ဦးဆောင်သည့်ဖြစ်ရပ်မှာ များပြားပြီး စုစုပေါင်း ဖြစ်စဉ် ၁၃ ခုရှိသည် (ဇယား ၃.၂၊ အကွက် ၅)။ ဘော့စနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနားတို့မှာ ခြွင်းချက်ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှာ ဒေတန်ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက် (Dayton Peace Agreement) ၏ နောက်ဆက်တွဲဖြစ်သောကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ရေးဆွဲရန်အဖွဲ့မရှိပေ။ ထို့ကြောင့် ပဋိပက္ခနှင့်ပတ်သက်၍ နိုင်ငံတွင်း၊ နိုင်ငံတကာ ဆက်နွယ်ပါဝင်သူများနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများအကြားသာ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့ကြသည် (O'Brien 2010)။ ကျန်ဖြစ်စဉ်များတွင် အစိုးရမှ ခန့်အပ်သော ကော်မတီ/ကော်မရှင်များမှ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ရေးဆွဲခြင်းကို ဆောင်ရွက်ကြသည်- အိုင်ဗရီကိုစ့် (၂၀၀၀၊ ၂၀၁၆)၊ ဂျီဘူတီ၊ အီဂျစ် (၂၀၁၄)၊ မဒါဂတ်စတာ၊ နိုင်ဂျာ (၂၀၀၉၊ ၂၀၁၀)၊ ဆီးရီးယား နှင့် ထိုင်း (၂၀၁၇)။ ထိုင်း (၂၀၀၇) တွင် အစိုးရမှ ယခင်က အမျိုးသားပြည်သူ့ညီလာခံမှ အမည်စာရင်းတင်သွင်းခံခဲ့ရသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ရေးဆွဲရေး ညီလာခံနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ရေးဆွဲရေးကော်မတီတို့ကို ခန့်အပ်ခဲ့သည်။ (ထိုင်းနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (ကြားဖြတ်) ၂၀၀၆ အပိုဒ် ၂၂၊ ၂၃၊ ၂၅)။ ကာဂျစ္စတန်တွင် ကြားဖြတ်အစိုးရမှ အဖွဲ့ဝင် ၇၅ ဦးပါဝင်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ကောင်စီကို ခန့်အပ်ခဲ့သည် (Hierman 2018: 278)။ မြန်မာတွင်လည်း တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ရွေးကောက်ခံ (အများစုမှာ စစ်တပ် ခန့်အပ်သောသူများ) အမျိုးသားညီလာခံ၏ ပြင်ဆင်ရေးဆွဲမှုကို အခြေခံသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ရေးဆွဲရေးကော်မရှင်ကို အဖွဲ့ဝင် ၅၄ ဦးဖြင့် စစ်အစိုးရမှ ဖွဲ့စည်းခဲ့သည် (HRW n.d: 7)။

အချုပ်တွင် ၁၉၉၁ နောက်ပိုင်း ပဋိပက္ခဒဏ်သင့်ခံ လုပ်ငန်းစဉ်အများစု (ဖြစ်ရပ် ၃၇ တွင် ၂၃ခု) မှာ အစိုးရမှဦးဆောင်သော သို့မဟုတ် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း သို့မဟုတ် တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သော CMB များ ဖြစ်ကြသည်။ ရွေးကောက်ခံ CMB များသည် များသောအားဖြင့် ဌာနတွင်း ကော်မတီများကိုအသုံးပြု၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို မူကြမ်းရေးဆွဲခဲ့ကြသည်။ သို့သော် လုပ်ငန်းစဉ်အများစုတွင် အစိုးရမှဦးဆောင်သော သို့မဟုတ် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း သို့မဟုတ် တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သော CMB များ အထူးသဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ရေးဆွဲရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းထားသောအခွင့်ရ ကော်မတီ/ကော်မရှင်များမှ ဆောင်ရွက်ကြသည်။

၃.၃ ။ ရွေးကောက်ခံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့များနှင့် ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်များ

ဖြစ်စဉ် ၃၇ ခုအနက် ၁၈ ခုသည် နောက်ဆုံးဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ် မတိုင်မီတွင် ကြားဖြတ်/ကနဦး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင် ရှိခဲ့သည်။ ဤသည်တို့မှာ အာဖဂန်နစ္စတန်၊ အင်ဂိုလာ၊ ဘူဂ္ဂန်ဒီ၊ ဗဟိုအာဖရိကသမ္မတနိုင်ငံ၊ ချဒ်၊ ကွန်ဂိုဒီမိုကရက်တစ်သမ္မတနိုင်ငံ၊ အီဂျစ် ၂၀၁၂၊ အီဂျစ် ၂၀၁၄၊ အီသီယိုးပီးယား၊ အီရတ်၊ ကိုဆိုဗို၊ မဒါဂတ်စတာ၊ နီပေါ၊ နိုင်ဂျာ ၂၀၁၀၊ ရဝမ်ဒါ၊ တောင်အာဖရိက၊ ထိုင်း ၂၀၀၇

နှင့် ထိုင်း ၂၀၁၇ တို့ဖြစ်သည်။ ဤနိုင်ငံများထဲမှ လေးခုတွင်သာ ရွေးကောက်ခံ (အထူးသဖြင့် အခွင့်အာဏာ အပ်နှင်းခံ) CMB ရှိသည်- အီရတ်၊ အီသီယိုးပီးယား၊ နီပေါနှင့် တောင်အာဖရိကတို့ဖြစ်သည်။ အီသီယိုးပီးယား တွင် ရွေးကောက်ခံဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေညီလာခံသည် ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သော အကူအပြောင်းကာလ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်(Regassa 2010: 100) က ဖွဲ့စည်းခဲ့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ကော်မရှင်မှ ရေးဆွဲ ခဲ့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ဆွေးနွေးခြင်းနှင့် အတည်ပြုခြင်းတို့ ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ထို့အပြင် အခြား ဖြစ်ရပ်ခုနစ်ခုတွင် တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းရွေးကောက်ခံ သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ခံမဟုတ် သော ညီလာခံများ သို့မဟုတ် အကူအပြောင်းကာလ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ရှိပြီး (အာဖဂန်နစ္စတန်၊ ဘူရူနဒီ၊ ဗဟိုအာဖရိကသမ္မတနိုင်ငံ၊ ချဒါ၊ ကွန်ဂို ဒီမိုကရက်တစ်သမ္မတနိုင်ငံ၊ အီဂျစ် ၂၀၁၂ နှင့်ရဝမ်ဒါ)၊ နှစ်ခုတွင် ပုံမှန် ဥပဒေပြုအဖွဲ့လွှတ်တော်များ (အင်ဂိုလာနှင့် ကိုဆိုဗို) နှင့် ငါးခုတွင် အစိုးရဦးဆောင်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်းဖြစ်စဉ်ရှိသည်။ (အီဂျစ် ၂၀၁၄၊ မဒါ၊ ဂတ်ဒတာ၊ နိုင်ဂျာ ၂၀၁၀၊ ထိုင်း ၂၀၀၇ နှင့်ထိုင်း ၂၀၁၇) တို့ဖြစ်သည်။ အီဂျစ် ၂၀၁၂ ဖြစ်စဉ်မှာ ပုံမှန်မဟုတ်ဘဲ အနည်းငယ်ကွဲပြားသည်။ ဥပဒေပြုအဖွဲ့(လွှတ်တော်) သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရန်အတွက် ရွေးကောက်ခံရပြီး ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား ဖျက်သိမ်း မခံရမီတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေညီလာခံကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခဲ့ခြင်း ဖြစ် သည်။ (see Ahram Online 2012; Al Jazeera 2012)။ စိတ်ဝင်စားစရာကောင်းစွာဖြင့်ပဲ အီဂျစ် ၂၀၁၂ ခုနှစ် လုပ်ငန်းစဉ်အပါအဝင် ဖြစ်စဉ်ငါးခုလုံးတွင် အစိုးရဦးဆောင်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်း လုပ်ငန်း စဉ်ဖြစ်ခဲ့သည်။ ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှု၏ ရလဒ်မဟုတ်ပါ။ အခြားဖြစ်စဉ်များ တွင် ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (နှင့် CMBကို) အဓိကပါဝင်ပတ်သက်သူများအကြား ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းခဲ့ ကြသည်။

ဖြစ်ရပ် ၃၇ ခုအနက် ၁၉ ခုတွင် ဖြစ်စဉ်တစ်ခုလုံး၌ ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မရှိခဲ့ပါ။ ဤထဲ တွင် ဖြစ်စဉ် လေးခု (ကမ္ဘောဒီးယား၊ ကိုလံဘီယာ၊ အရှေ့တီမောနှင့် ယူဂန်ဒါ)တို့တွင် ရွေးကောက်ခံ (အထူး သဖြင့် အခွင့်အာဏာအပ်နှင်းခံ) CMB ဖြစ်ကြ၍ အခြားခြောက်ခု (အင်ဂိုလာ၊ ကင်ညာ၊ ကိုဆိုဗို၊ မိုဇမ်ဘစ်၊ ဆီနီဂေါနှင့် ဇင်ဘာဘွေ)တို့တွင် ကိုယ်တိုင်ဖွဲ့စည်းသည့် ဥပဒေပြုညီလာခံများရှိသည်။

၃.၄ ။ CMB ၏ ရွေးကောက်ပွဲစနစ် ပုံစံများနှင့် ခွဲတမ်း (ကိုတာ)များ

အချိုးကျကိုယ်စားပြုစနစ် (PR) ကို ပါတီများကြား မဲအရေအတွက် မမျှတမှုများအား လျော့ချပေးရန် နှင့် လွှတ်တော်တွင်း နေရာမျှဝေရန်အတွက် ကျင့်သုံးသည့်စနစ်ဟု နားလည်ကြလေ့ရှိသည် (Reynolds et al. 2005: 29)။ အထူးသဖြင့် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ အခြေခံအဆောက်အအုံ အားနည်းခြင်း သို့မဟုတ် လူမှုအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုတည်းကသာ အုပ်ချုပ်လွှမ်းမိုးထားခြင်းရှိသည့် ကွဲပြားပြီး ပဋိပက္ခဒဏ်သင့်ခံ လူ့အဖွဲ့ အစည်းများတွင် PR စနစ်ကို အထူးသဖြင့် နိုင်ငံအဝှမ်းမဲဆန္ဒနယ်အားလုံးတွင် အသုံးပြုပါက ဥပဒေပြု လွှတ်တော်တွင် လူများစုသာမက လူနည်းစုအုပ်စုများ နှစ်စုစလုံး ပါဝင်လာနိုင်မည်ဖြစ်သည် (Reynolds et al. 2005: 60)။ စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းသည်မှာ ရွေးကောက်ခံ ဥပဒေပြုညီလာခံများ အများစုတွင် PR စနစ်ကို အသုံးပြုကြခြင်း မရှိပေ။ ရွေးကောက်ခံဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ စည်းစဉ်းပွဲ/ညီလာခံများ သို့မဟုတ် အခွင့် အာဏာရ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များရှိသော ဖြစ်ရပ်ရှစ်ခုတွင် လေးခုသည် PR စနစ်ကိုကျင့်သုံးသည် (ကမ္ဘော ဒီးယား၊ ကိုလံဘီယာ (လွှတ်တော်အမတ်လေးဦးမှာ ခန့်အပ်ခံဖြစ်သည်)၊ အီရတ် နှင့်တောင်အာဖရိက)။ နှစ်ခုသည် အရောရွေးကောက်ပွဲစနစ်ကို ကျင့်သုံးသည် (နီပေါနှင့် အရှေ့တီမော)။ ကျန်နှစ်ခုမှာ အများစု ဖော်ဆောင်ရွေးကောက်ပွဲစနစ်ဖြစ်သည့် အထူးသဖြင့် မဲများသူအကုန်ယူစနစ် (FPTP)ကို အသုံးပြုခဲ့သည်။ (အီသီယိုးပီးယားနှင့် ယူဂန်ဒါ - လေးပုံတစ်ပုံသော လွှတ်တော်အမတ်များမှာ ခန့်အပ်ခံ သို့မဟုတ် တိုက်ရိုက်

မဟုတ်သော ရွေးကောက်ခံများဖြစ်သည် (Tripp 2010: 165)။ သတင်းအချက်အလက်များ ပိုမိုသိရှိ လိုပါက နောက်ဆက်တွဲတွင် ကြည့်ရှုနိုင် ပါသည်။

CMB များတွင် ကျယ်ပြန့်သော လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ ပါဝင်စေရန်အတွက် နောက်နည်းလမ်းတစ်ခုမှာ ခွဲတမ်း (ကိုတာ) များကို အသုံးပြုခြင်းဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် အမျိုးသမီးများ သို့မဟုတ် အခြားသောလူနည်းစု သို့မဟုတ် လူနည်းစုအပယ်ခံ အုပ်စုများအတွက်ဖြစ်သည်။ သို့သော် ရွေးကောက်ခံဥပဒေပြုလွှတ်တော်များ သည် ကိုးခုတွင် သုံးခုသာလျှင် လွှတ်တော်တွင်းနေရာများအတွက် ကျား-မ ခွဲတမ်း (ကိုတာ) ကို အသုံးပြု ခဲ့ကြသည်။ အီရတ်၊ နီပေါနှင့် ယူဂန်ဒါ တောင်အာဖရိကတွင် ဥပဒေအရ ခွဲတမ်းသတ်မှတ်ထားခြင်း မရှိသော် လည်း အာဖရိကအမျိုးသားကွန်ဂရက်တွင် ပါတီတွင်း အမျိုးသမီးခွဲတမ်း (ကိုတာ) ၃၀ ရာနှုန်းရှိသည် (Tamaru and O'Reilly 2018: 64)။ ယင်းဖြစ်ရပ်ကိုးခုတွင် နှစ်ခုသာလျှင် ဖယ်ကျဉ်ခြင်းခံရသည့် အုပ်စုများ အတွက် ခွဲတမ်း (ကိုတာ) ထားရှိသည်-အီဂျစ် (အလုပ်သမားများနှင့် လယ်သမားများ) နှင့် ယူဂန်ဒါတို့ဖြစ် သည်။ ယူဂန်ဒါရှိ ခွဲတမ်း (ကိုတာ) များမှာ ခန့်အပ်ခံ သို့မဟုတ် တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော ရွေးကောက်ခံ လွှတ် တော်အမတ်များအတွက်ဖြစ်သည်။ အမျိုးသမီး ၃၉ ဦးသည် မြို့နယ်ကောင်စီရွေးကောက်ခံအဖွဲ့နှင့် မြို့နယ် အဖွဲ့ဝင်များမှ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ လွှတ်တော်အမတ်(၃)ဦးကို အမျိုးသား လူငယ် ကောင်စီမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းဖြစ်၍ လွှတ်တော်အမတ် ၁ ဦးသည် ယူဂန်ဒါ မသန်စွမ်းသူများ သမဂ္ဂမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း ဖြစ်သည် (Tripp 2010: 165 တွင်ကြည့်ပါ)။ နီပေါနိုင်ငံ၏ ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ ဥပဒေတွင် ဖယ်ကျဉ်ခြင်းခံရသည့် အုပ်စုများ ဥပဒေပြုညီလာခံ၌ ကိုယ်စားပြုခြင်း ရှိစေရန်အတွက် နိုင်ငံရေး ပါတီတို့ကို ခွဲတမ်းအသီးသီး ပေးထားသော ရှုပ်ထွေးသည့်စနစ်ကို အသုံးပြုထားပါသည် (Vollan 2011)။

ပဋိပက္ခအလွန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးသွေးဆွဲရန် တာဝန်အပ်နှင်းခံရသည့် တည်ဆဲဥပဒေပြုလွှတ်တော် များသည် များသောအားဖြင့် ဥပဒေကြောင်းအရ ခွဲတမ်း (ကိုတာ) ထားရှိခြင်း မရှိကြပါ။ ကိုဆိုပိုတွင်သာ ဂျန်ဒါ ခွဲတမ်း (ကိုတာ) ရှိပြီး ဖြစ်ရပ်နှစ်ခုတွင်သာ အခြားသောခွဲတမ်း (ကိုတာ) ရှိသည်။ ပြည်ပတွင် နေထိုင် သည့် (အလုပ်လည်း မရှိသော) သူများအတွက် နေရာ ၃ နေရာထားရှိသော အန်ဂိုလာနိုင်ငံနှင့် လူနည်းစု လူမျိုးများအတွက် နေရာ ၂၀ ထားရှိသော ကိုဆိုပို တို့ဖြစ်ကြသည်။ သို့တိုင်အောင် ၎င်းနိုင်ငံများသည် ဥပဒေပြု လွှတ်တော်များတွင် တရားဝင် ခွဲတမ်း (ကိုတာ) ထားရှိခြင်း မရှိကြချေ။ တစ်ခါတစ်ရံ ၎င်းတို့၏ အဓိက နိုင်ငံရေးပါတီတစ်ခု သို့မဟုတ် အချို့ကသာ ဆန္ဒအလျောက် ကျား၊မဖြစ်တည်မှုဆိုင်ရာ(ဂျန်တာ) ခွဲတမ်း (ကိုတာ) ကို ထားရှိကြသည်။ အန်ဂိုလာတွင် အာဏာရပါတီဖြစ်သော People's Movement for the Liberation of Angola က အမျိုးသမီးခွဲတမ်း (ကိုတာ) ၃၀% ထားရှိသည် (EISA 2009)။ မိုဇမ်ဘစ်တွင် အာဏာရပါတီ ဖြစ်သော Mozambique Liberation Front (FRELIMO) က အမျိုးသမီးခွဲတမ်း (ကိုတာ) ၃၅% ထားရှိသည်။ ဆီနီဂေါတွင်မူ နိုင်ငံရေးပါတီအချို့တို့သည် ဆန္ဒအလျောက် အမျိုးသမီးခွဲတမ်း (ကိုတာ) ၂၅ မှ ၄၀% အထိ ထားရှိကြသည် (Ballington 2004: 66)။ ကင်ညာနိုင်ငံတွင်မူ ခွဲတမ်း (ကိုတာ) ထားရှိခြင်း မရှိသော်လည်း ကျွမ်းကျင်ပညာရှင် ကော်မတီအတွင်း ကျား၊ မ (ဂျန်တာ) မျှတမှုရှိရန်အတွက် အယူခံဝင် လျှောက်ထားခြင်း ထားရှိခဲ့သည် (Tamaru and O'Reilly 2018: 57)။

မဲဆန္ဒရှင်နယ်များ၏အမြင်တွင် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သော CMB များ၏ တရားဝင်မှု အားကောင်းစေရန် အတွက် ခွဲတမ်း (ကိုတာ) စနစ်ကို အသုံးပြုနိုင်မည် ဟု ကျွန်ုပ်တို့ ထင်မြင်မိ နိုင်ပါသည်။ သို့သော်လည်း တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း (သို့) ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သော CMB အားလုံးနီးပါးတွင် အမျိုးသမီးခွဲတမ်း (ကိုတာ) ထားရှိခြင်း မရှိပါ။ အာဖရိကနက္ခတ်တွင်သာ အမျိုးသမီးများက ရွေးချယ်သည့် အမျိုးသမီးခွဲတမ်း (ကိုတာ) ၆၄ ဦး ရှိပါသည်။ ထို့ပြင် ပါကစ္စတန်နှင့် အီရန်တွင်ရှိသော ဒုက္ခသည်များ၊

နေရပ်စွန့်ခွာရသူများ၊ နော်မတ်များ၊ ဟင်ဒူနှင့် ဆစ်နိုများ စသည့်တို့၏ ကိုယ်စားလှယ်များက ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည့် အဖွဲ့ဝင် ၄၂ ဦးအနက် အနည်းဆုံး ၁၅% ကို အမျိုးသမီးခွဲတမ်းအဖြစ် ထားရှိသည့်အပြင် ကိုယ်စားလှယ် ၂၅ ဦးကို သမ္မတတင်မြှောက်ခန့်အပ်သည် (Brunetနှင့် Helal 2003: 16)။ အခြားတွေ့ရလေ့ရှိသည့် ခွဲတမ်း (ကိုတာ) များမှာ - အာဖရိကန်စွန့်ခွာရသူများ၊ နော်မတ်၊ လူမျိုးစုများ၊ နေရပ်စွန့်ခွာရသူများ၊ ဒုက္ခသည်များ၊ ဟင်ဒူများနှင့် ဆစ်နိုများ တို့ကို Constitutional Loya Jirga တွင် (Their 2010) ကိုယ်စားပြုစေသည်။ ဘရွန်ဒီ၏ အထက်လွှတ်တော်တွင် တွာ(Twa) တိုင်းရင်းသားနေရာများ နှင့် ပြည်နယ်တစ်ခုစီမှ တွာ(Twa) မဟုတ်သော အခြားသော တိုင်းရင်းသားကိုယ်စားလှယ် ၂ ဦးစီအတွက် နေရာသတ်မှတ်ပေးထားသည်။ ကိုမိုရို၌ ကျွန်းသုံးကျွန်းဖြစ်သော Grand Comore၊ Anjouan နှင့် Mohe'li အသီးသီးတို့မှ ခန့်အပ်သော တူညီသော ကိုယ်စားလှယ်အရေအတွက်ဖြင့် Tripartite ကော်မရှင်ကို ဖွဲ့စည်းထားခဲ့ပါသည် (Global Security n.d)။

၃.၅ ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်အသစ်အတည်ပြုပြီးနောက် ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပရမည့် အချိန်ကာလ

ကိုယ်တိုင်ဖွဲ့စည်းသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြု လွှတ်တော်ကို မည်သည့်အချိန်တွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်ဖြစ်စေ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အတည်ပြုပြီး နှစ်အတန်ငယ်ကြာပြီးနောက် ရွေးကောက်ပွဲများကို ကျင်းပရပါသည်။ ကိုယ်တိုင်ဖွဲ့စည်းသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကို အသုံးပြုသည့် ဖြစ်စဉ် ၇ ခုအနက် ၆ ခု ဖြစ်သော ကမ္ဘောဒီးယား၊ အီသီယိုးပီးယား၊ အီရတ်၊ နီပေါ၊ တောင်အာဖရိကနှင့် အရှေ့တီမော တို့၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်အသစ်အတည်ပြုပြီး ၂ နှစ်မှ ငါးနှစ်အကြာတွင် ရွေးကောက်ပွဲများ ကျင်းပခဲ့သည်။ အီသီယိုးပီးယား၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အသက်မဝင်သေးခင်မှာပင် ရွေးကောက်ပွဲများ ကျင်းပခဲ့ပြီး နောက်တကြိမ် ရွေးကောက်ပွဲ ထပ်မံကျင်းပရန်အတွက် ငါးနှစ်ကြာခဲ့သည်။ ယူဂန်ဒါ နိုင်ငံတစ်ခုတည်း၌ တစ်ပါတီစနစ်ကို (Tripp 2010: 161) ကျင့်သုံးသောကြောင့် ရွေးကောက်ပွဲများပြုလုပ်ရန် တစ်နှစ်ပင် မကြာမြင့်ခဲ့ပေ။

CMB က ပုံမှန် ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ဖြစ်ခဲ့သည့် ဖြစ်စဉ်များ၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်အသစ်အတည်ပြုပြီးနောက် ပထမဆုံးသော ရွေးကောက်ပွဲကိုစီစဉ်ရန် ရွေးကောက်ပွဲအချိန်ကာလ စက်ဝန်းမှာ ပုံသေမဟုတ်ပဲ ပြောင်းလဲနိုင်ပါသည်။ ၎င်းနိုင်ငံများတွင် အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲကျင်းပရန် ၂ လ မှ ၂ နှစ်ခွဲအကြား ကြာမြင့်ခဲ့သည်။ ဥပမာအနေဖြင့် ကိုလံဘီယာနိုင်ငံတွင် ရွေးကောက်ပွဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြု ညီလာခံနှင့် ပုံမှန်ဥပဒေပြု လွှတ်တော် တို့သည် တစ်ပြိုင်နက်တည်း တည်ရှိနေသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အတည်ပြုပြီး ၅ လ ကြာတွင် ပုံမှန်ဥပဒေပြု လွှတ်တော်အတွက် ရွေးကောက်ပွဲများ ကျင်းပနိုင်ခဲ့သည် (Base de Datos Politicos de las Americas 1999)။

တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း (သို့) ရွေးကောက်ပွဲ မဟုတ်သော CMB သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းမှု ဆိုင်ရာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော် သို့မဟုတ် အစိုးရ ဦးဆောင်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို အသုံးပြုသော နိုင်ငံများသည် ပုံမှန်အားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်အသစ်ကို အတည်ပြုပြီး တစ်နှစ်မပြည့်ခင်မှာပင် ပထမဆုံး အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲများကို ကျင်းပခဲ့ပါသည်။ ထိုသို့ လုပ်ဆောင်နိုင်ခြင်း အကြောင်းရင်းမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို တရားဝင်မှုရှိရန် အလျင်အမြန် လုပ်ဆောင်ရမည် ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ မဖြစ်သည့် ခြွင်းချက်ဖြစ်စဉ် သုံးခုရှိခဲ့သည် - မာဒဂတ်စကာ၊ မြန်မာနှင့် ထိုင်းနိုင်ငံတို့တွင် ဖြစ်သည်။ ၎င်းနိုင်ငံများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်အသစ် အတည်ပြုပြီး

ရွေးကောက်ပွဲများ ကျင်းပရန် ၂ နှစ် မှ ၃ နှစ် ကြာခဲ့သည်။ (၂၀၁၇) ထိုင်းနိုင်ငံတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အသစ်အတည်ပြုပြီး ၂ နှစ်အကြာ ၂၀၁၉ ခုနှစ်တွင် ရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပရန် သတ်မှတ်ထားသည် (Hariraksapitak and Niyomyant 2018)။ အီဂျစ် (၂၀၁၂) တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပယ်ဖျက်ပြီး နောက် ရွေးကောက်ပွဲသစ်များ မကျင်းပခင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်အသစ် တစ်ခုကို စတင်လုပ်ဆောင်နေရသည်။

နီဂုံးချုပ်ရပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်ကို တရားဝင်မှုရှိစေရေးအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ မူဘောင်အသစ် အတည်ပြုပြီးနောက် ရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပရန် လွန်စွာအရေးကြီးပါသည်။ ထိုသို့ မဟုတ်ပါက ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ကိုယ်စားပြုမှု နှင့်/သို့မဟုတ် အများပါဝင်မှုမရှိသော ဖြစ်စဉ်တစ်ခု ဖြစ်သွားနိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ် အတည်ပြုပြီးနောက် အာဏာရဥပဒေပြု လွှတ်တော်များအနေဖြင့် ဆက်လက်တည်ရှိရန် တရားဝင်မှု အလုံအလောက်ရှိပါသည်။ သို့သော်လည်း တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း (သို့) ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သော CMB များ သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်သူ အစိုးရဦးဆောင်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်အသစ် အတည်ပြုပြီး တစ်နှစ်မပြည့်ခင်မှာပင် ရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပခြင်း ဖြစ်သည်။

၃.၆ ။ ပဋိပက္ခအလွန် ဖွဲ့စည်းပုံတည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲများ လုပ်ဆောင်ခြင်း

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းဖြစ်စဉ် ၃၇ ခု အနက် ၂၅ ခုတို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ကို သဘောတူအတည်ပြုနိုင်ရန်အတွက် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲများ ပြုလုပ်ခဲ့ကြသည် (ဇယား ၃.၃ ကိုကြည့်ပါ)။ ရွေးကောက်ခံ မဟုတ်သော (သို့) အုပ်ချုပ်သူ အစိုးရဦးဆောင်သည့် ဖြစ်စဉ်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံရေးဆွဲရန် အတွက်သာ ရွေးကောက်ခံရသော အဖွဲ့များဦးဆောင်သော ဖြစ်စဉ်များထက် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲကို ပိုမို ပြုလုပ်နိုင်ခြေ ရှိပါသည်။ တည်ဆဲဥပဒေပြုလွှတ်တော်များက ဦးဆောင်သည့် ဖြစ်စဉ်များမှာမူ အထက်ပါ ဖြစ်စဉ်နှစ်ခု၏အကြား အလယ်အလတ်တွင် ရှိပါသည်။

ဘောစနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနားတို့မှလွဲ၍ အုပ်ချုပ်သူ အစိုးရဦးဆောင်သည့် ဖြစ်စဉ်အားလုံးတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်ကို သဘောတူအတည်ပြုရန် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲ လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြသည်။ ဘော စနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနား ဖြစ်စဉ်တွင်မူ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဒေတန်ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူချက် (Dayton Peace Agreement) ၏ နောက်ဆက်တွဲအဖြစ်သောကြောင့် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲကို လေးလေး နက်နက် ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်း မရှိပါ။ ဘောစနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနားနိုင်ငံတွင် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲ လုပ် ဆောင်ရန်ခက်ခဲသည့် သမိုင်းကြောင်းရှိသည့်အပြင် နိုင်ငံ၏ညီညွတ်ရေးအပေါ် သက်ရောက်မှုရှိနိုင်သည့် ပိုင်းခြားမှုများရှိနေပြီး ယင်းပိုင်းခြားမှုများကို ပိုမိုဆိုးဝါးစေပြီး လက်ရှိသဘောတူခဲ့သည့် သဘောတူညီချက် များကိုပျက်ပြားစေသည့် အန္တရာယ်ရှိသည့်အတွက် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲမလုပ်ခြင်းလည်းဖြစ်သည် (European Parliament 2005)။

ဇယား (၃.၃) ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပခြင်း သို့မဟုတ် မကျင်းပခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ CMB များ၏ရွေးချယ်မှုများ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး အဖွဲ့ အမျိုးအစား	ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပသည်	ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲ မကျင်းပပါ
ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံ/အစည်းအဝေး		ကိုလံဘီယာ
အာဏာပေးအပ်ထားသော ဥပဒေပြု လွှတ်တော်	အီရတ်	ကမ္ဘောဒီးယား၊ အီသီယိုးပီးယား၊ နီပေါ၊ တောင်အာဖရိက၊ အရှေ့တီမော၊ ယူဂန်ဒါ
ကိုယ်တိုင်ဖွဲ့စည်းသည့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေပြု လွှတ်တော်	ကင်ညာ၊ ဆီနီဂေါ၊ ဇင်ဘာဘွေ	အန်ဂိုလာ၊ ကိုဆိုဗို၊ မိုဇမ်ဘစ်
တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော၊ တစ်စိတ် တစ်ပိုင်း ရွေးကောက်ခံ သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ခံ မဟုတ်သော CMB၊ သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းမှု ဆိုင်ရာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်	ဘူရုနဒီ၊ ဗဟိုအာဖရိကသမ္မတနိုင်ငံ၊ ချဒါ၊ ကိုမိုရို၊ ကွန်ဂို၊ ကွန်ဂိုဒီမိုကရက်တစ် သမ္မတနိုင်ငံ၊ ဂီနီ၊ ရဝမ်ဒါ၊ အီဂျစ် (၂၀၁၂)*	အာဖဂန်နစ္စတန်
အုပ်ချုပ်သူ အစိုးရမှ ဦးဆောင်သော ဖြစ်စဉ်များ	အိုင်ဗရီကို့စ် (၂၀၀၀ နှင့် ၂၀၁၆)၊ ဂျီဘူတီ၊ အီဂျစ် (၂၀၁၄)၊ ကာဂျစ်စ္စတန်၊ မဒါဂတ်စကာ၊ မြန်မာ၊ နိုင်ဂျာ (၂၀၀၉ နှင့် ၂၀၁၀)၊ ဆီးရီးယား၊ ထိုင်း (၂၀၀၇ နှင့် ၂၀၁၇)	ဘော့စနီးယား နှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနား

မှတ်ချက် - *အီဂျစ် (၂၀၁၂) - တိုက်ရိုက်ရွေးချယ်ခံ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်းအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြု လွှတ်တော်ကို တိုက်ရိုက်မဟုတ်ပဲ ရွေးကောက်၍တာဝန်ခံပေးသည်။

အာဖဂန်နစ္စတန်သည်လည်း ခြွင်းချက်ဖြစ်စဉ်တစ်ခုအဖြစ် သတ်မှတ်နိုင်ပြီး ၎င်း၏ CMB မှာ ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သော်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို သဘောတူညီ အတည်ပြုချက်ရယူရန်အတွက် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲကို လုပ်ဆောင်ခဲ့ခြင်းမရှိပါ။ နိုင်ငံအဝှမ်း ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲ ပြုလုပ်ရန် ပစ္စည်းထောက်ပံ့မှု အခက်အခဲကြောင့်တင်သာမက Constitutional Loya Jirga ကို သမိုင်းကြောင်းအရ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်အဖြစ် အသုံးပြုခဲ့မှုကြောင့် အာဖဂန်နစ္စတန်တွင် မည်သည့်အခါမျှ ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲ လုပ်ဆောင်ခဲ့ဖူးခြင်း မရှိပါ (Their 2010: 535, 558)။

ရွေးကောက်ခံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အစည်းအဝေး/ညီလာခံ သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြုလွှတ်တော်များကို အသုံးပြုခဲ့သည့်ဖြစ်ရပ် ၈ ခုအနက် ၇ ခုသည် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲ ပြုလုပ်ခဲ့ခြင်းမရှိပဲ အီရတ်တစ်ခုတည်းသာ ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲ လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ အီရတ်သည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကို ဖြစ်စဉ် အစကတည်းက ထည့်သွင်းခဲ့ခြင်းမရှိပါ။ သို့သော် ဘာသာရေးခေါင်းဆောင် အယာတိုလာ အလီစီတာနီ၏ တိုက်တွန်းမှုဖြင့် CMB ကိုတော့ ရွေးကောက်ခဲ့သည်။ ထို့နောက် ပြင်ပဖိအားများကြောင့် ကုန်သွယ်ရေး မူကြမ်းအပေါ် veto အာဏာပေးသည့်သဘောဖြင့် ဆင့်ကဲအများစုစနစ်ဖြင့် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲကို ပြုလုပ်ခဲ့သည် (Morrow 2010: 571)။

တောင်အာဖရိက ဖြစ်ရပ်တွင်မူ အကျပ်အတည်းဖြေရှင်းရန် အရေးပါသောနည်းလမ်းတစ်ခု ပါဝင်ခဲ့ပါသည်။ ၎င်းအချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံတွင်း၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ စာသားကို အဖွဲ့ဝင် သုံးပုံနှစ်ပုံ၏ သဘောတူညီချက် မရှိပဲ၊ ၎င်းရာခိုင်နှုန်းအောက် အများစုသဘောတူညီချက်သာ ရှိပါက တစ်နိုင်ငံလုံးရှိ ပြည်သူများ၏ ဆန္ဒခံယူမှုဖြင့် သဘောတူအတည်ပြုရမည်ဟု သတ်မှတ်ထားခြင်း ဖြစ်သည် (၁၉၉၃ တောင်အာဖရိက ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အပိုဒ် ၇၆(၃))။ သို့သော်လည်း ထိုသတ်မှတ်ချက်အတိုင်း ဖြေရှင်းခဲ့ခြင်းမရှိပဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံ၏ အဖွဲ့ဝင် သုံးပုံနှစ်ပုံအထက်က သဘောတူညီခဲ့ကြသည် (Ebrahim နှင့် Miller 2010: 127)။ နီပေါဖြစ်စဉ်တွင်လည်း ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အပိုဒ် ၁၅၇ တွင် “ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံ၏ အဖွဲ့ဝင် သုံးပုံနှစ်ပုံအထက်မှ နိုင်ငံကိစ္စရပ် တစ်ခုခုအပေါ် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူမှုဖြင့် ဆုံးဖြတ်ရမည် ဟု သဘောတူညီပါက ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲ ပြုလုပ်ရမည်” ဟု သတ်မှတ်ထားသည်။ ထို့နောက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲဖြင့် သဘောတူညီ အတည်ပြု ရမည်ဟု ဆုံးဖြတ်ခဲ့သည်။

အနှစ်ချုပ်မည်ဆိုပါက CMB များသည် ရွေးကောက်ခံပုံစံမှ အုပ်ချုပ်သူအစိုးရ ဦးဆောင်သည့် ပုံစံ ဖြစ်လာပါက ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲဖြင့် သဘောတူအတည်ပြုနိုင်ခြေသည်လည်း မြင့်တက်လာမည် ဖြစ်သည်။

ဘခန်းငှ။ အချက်အလက်များကို မှားလည်သဘောပေါက်ခြင်း

ယခုအခန်းတွင် ရွေးကောက်ပွဲများ ဖြစ်ပေါ်လာရသည့် အကြောင်းရင်းများကို ဆန်းစစ်ထားပြီး CMB တစ်ခုခုကို ရွေးချယ်ခြင်းက ပဋိပက္ခအရှိန်အပေါ် သက်ရောက်ခြင်း အပါအဝင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းဖြစ်စဉ်တစ်ခု၏ တရားဝင်မှုရှိခြင်းတို့ကို သုံးသပ်လေ့လာ ထားပါသည်။

ဤစာတမ်းတွင် တင်ပြထားသည့် CMB အမျိုးအစားများမှာ (က) ရွေးကောက်ခံ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ ညီလာခံ/အစည်းအဝေး၊ (ခ) အာဏာပေးအပ်ထားသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၊ (ဂ) ကိုယ်တိုင်ဖွဲ့စည်းသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြု လွှတ်တော်၊ (ဃ) တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း (သို့မဟုတ်) ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သော CMB (သို့) အသွင်ကူးပြောင်းမှုဆိုင်ရာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၊ နှင့် (င) အုပ်ချုပ်သူ အစိုးရ ဦးဆောင်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းဖြစ်စဉ် တို့ဖြစ်ကြသည်။

၄.၁ ။ CMB အမျိုးအစား ရွေးချယ်ခြင်း

CMB အမျိုးအစားတစ်ခုကို ရွေးချယ်ပြီးနောက် ရွေးကောက်ပွဲများနှင့် တရားဝင်မှုရှိစေသည့် ဖြစ်စဉ်များနှင့်စပ်လျဉ်း၍ မည်သည့်အချက်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည်နည်း။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံ/အစည်းအဝေး Constitutional convention/assembly

ဤ CMB အမျိုးအစားတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရမည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ရွေးကောက်ပွဲများမှတစ်ဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းတစ်ခုကို ပေးအပ်သည်။ နောက်ထပ် အခြားသော ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုမှာ ပုံမှန်ဥပဒေပြု လွှတ်တော်ဖြစ်ပြီး နိစ္စဓူဝ နိုင်ငံရေးတာဝန်များကို လုပ်ဆောင်ပါသည်။

ထိုကဲ့သို့သီးခြားအဖွဲ့အစည်း နှစ်ခုထားရှိခြင်း၏ အကျိုးကျေးဇူးများမှာ ရွေးကောက်ခံ CMB တစ်ခုသည် ၎င်း၏လုပ်ငန်းများကို သာမန်ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှ အမှီအခိုကင်းစွာ လုပ်ဆောင်ရသည့်အတွက် နေ့စဉ် နိုင်ငံရေးကိစ္စရပ်များနှင့် အမှီအခိုကင်းသည်ဟု ရှုမြင်ကြလေ့ရှိသောကြောင့် ထွက်ပေါ်လာမည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသားသည် ကျယ်ပြန့်သော လူဦးရေကို ပိုမိုကိုယ်စားပြုနိုင်မည်ဟု မျှော်လင့်နိုင်ပါသည်။ အထူးသဖြင့် နိုင်ငံရေးသမားနှင့် ပါတီများ၏တရားဝင်မှုအားနည်းပြီး CMB ၏အဖွဲ့ဝင်များကို အမှီအခိုကင်းစွာ ရွေးကောက်ထားရှိခြင်းနှင့် CMB သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အတည်ပြုပြီးနောက် ဥပဒေပြုလွှတ်တော် အသစ်ဖြစ်လာခြင်း မရှိသည့် အခြေအနေမျိုးတွင် ဖြစ်ပေါ်နိုင်ပါသည်။ အခြားတစ်ဖက်တွင်မူ သီးခြား အဖွဲ့အစည်းနှစ်ခုကို ထိန်းသိမ်းထားရှိရန်အတွက် လူစွမ်းအားနှင့် ဘဏ္ဍာရေးအရင်းမြစ် လိုအပ်ချက်သည် ပဋိပက္ခ အခြေအနေမှ အသွင်ကူးပြောင်းမှု မကြာမြင့်သေးသည့် နိုင်ငံများအတွက်တော့ ဝန်ထုတ်ဝန်ပိုး ဖြစ်စေနိုင်ပါသည် (Brandt et al. 2011: 235-36)။

ဤအမျိုးအစားမှ တစ်ခုတည်းသောဖြစ်ရပ်၏ တွေ့ရှိချက်အရ ဒုတိယအချက်မှာ CMB နှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အကြား အထူးသဖြင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအငြင်းပွားမှုများကို ရှောင်လွှဲရန် အဖွဲ့အစည်းနှစ်ရပ်

အကြားဆက်နွယ်မှုကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုရန် အလွန်အရေးကြီးပါသည်။ ကိုလံဘီယာတွင် လွှတ်တော်မှ ငြင်းဆန်ကန့်ကွက်သော်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ပနည်းလမ်းများဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ ညီလာခံကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ယင်းမှာ အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲတွင် မဲပေးသူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံကို ဖွဲ့စည်းစေလိုပါက ထပ်ဆောင်း 'X' အမှတ်အသားကို အမှတ်ခြစ်ပေးခဲ့ရသည် (Fox et al. 2010: 470)။ တရားဝင်မှုရှိရေး ငြင်းခုံမှုသည် ရပ်တန့်ခြင်း မရှိခဲ့ချေ။ နောက်ဆုံးတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံဖွဲ့စည်းရေး အနိုင်ရခဲ့သောကြောင့် ယှဉ်ပြိုင်မှုလည်း ရပ်တန့် (အနည်းဆုံးတော့ ယာယီအနေဖြင့်) ခွဲရပြီး လွှတ်တော်ကိုလည်း ဖျက်သိမ်းခဲ့ရသည် (Fox et al. 2010: 474)။ 'တရားဝင်မှု နှစ်ဆင့်ရှိနေခြင်း - dual legitimacy ' ကို စီမံခန့်ခွဲခြင်း သည် ယခု CMB အမျိုးအစား၏ စိန်ခေါ်မှု တစ်ခုလည်း ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံကိုအသုံးပြုသည့် လက်ရှိဖြစ်ပေါ်နေဆဲ လစ်ဗျားနိုင်ငံ၏ လုပ်ငန်းစဉ်တွင်လည်း CMB နှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အကြား ပွတ်တိုက်မှုနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာတိုက်ခိုက်မှုများ ကြုံတွေ့နေရပါသည် (Gluck 2015)။

အခြားသော အဓိက စိန်ခေါ်မှုတစ်ခုမှာ ၎င်းဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာညီလာခံများကို ဖွဲ့စည်းထားရှိပုံ ဖြစ်သည်။ လူမှုအဖွဲ့အစည်း အသီးသီးတို့၏ ကိုယ်စားပြုမှုရရှိရန်အတွက် ရွေးကောက်ပွဲစနစ်ပုံစံက အဓိက အရေးကြီးသည်။ သို့သော် တခါတရံတွင် လူများစု-လူနည်းစု မမျှတမှုနှင့် လူနည်းစုကို ခွဲခြားမှု စသည့်အချက်များကို ပြုပြင်ရန်အတွက်လည်း အရေးကြီးပါသည်။ အခြားသော ရွေးကောက်ပွဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြု လွှတ်တော်အမျိုးအစားနှင့်မတူဘဲ ဤအမျိုးအစားတွင် ရွေးကောက်ပွဲစနစ်ပုံစံဒီဇိုင်းသည် အစိုးရတည်ငြိမ်မှုကို ဖော်ဆောင်ရန် မလိုအပ်ပါ။ ထိုအခြေအနေတွင် ရွေးကောက်ပွဲစနစ်အတွက် အချိုးကျပုံစံကိုသာ အသုံးပြုလာသည်။ အချိုးကျကိုယ်စားပြုစနစ် (PR) ၏ အားနည်းချက်တစ်ခုမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံ/လွှတ်တော်ကို အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာ ခွဲခြားမှုဖြစ်စေနိုင်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရန် လူအများစု ထောက်ခံမှုရရှိရေးကို အတားအဆီး ဖြစ်စေနိုင်သည်။

လက်ရှိ ဆွေးနွေးခဲ့ပြီးသော ညီလာခံအဖွဲ့အစည်းအားလုံး လုပ်ငန်းများ စီစဉ်လုပ်ဆောင်ရန်အတွက် အတွင်းကော်မတီဖွဲ့စည်းပုံသည် အရေးကြီးပါသည်။ CMB ၏ လုပ်ထုံးလုပ်နည်း စည်းကမ်းများ အထူးသဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းဆိုင်ရာ စည်းကမ်းများသည် အဓိကအရေးပါပေလိမ့်မည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော CMB များသည် မည်သူက မူကြမ်းပြုစုရန် အဓိကတာဝန်ရှိသည်၊ မည်သူက ဗီတိုအာဏာ ချမှတ်နိုင်သည် (အကယ်၍ရှိခဲ့ပါက)၊ ညှိနှိုင်းခြင်းများလုပ်ရန် မည်ကဲ့သို့ ဆွဲဆောင်မည်နည်းစသည်တို့ကို သတ်မှတ်နိုင်သောကြောင့် အဓိကအရေးကြီးဆုံး ဖြစ်သည်။ နောက်ဆုံးအနေဖြင့် လူထုအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲရေးအာဏာ CMB အား အပ်နှင်းထားသည်ဟု ယူဆသောကြောင့် ၎င်းအဖွဲ့အစည်းများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ညှိနှိုင်းပြင်ဆင်ခြင်း၊ အကြမ်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် အတည်ပြုနိုင်သည့် အာဏာရှိပြီး ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲများ ပြုလုပ်ရန်မလိုအပ်ပေ။

အာဏာပေးအပ်ထားသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော် Mandated Constituent Legislature

ယခုအမျိုးအစား CMB သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲရန်နှင့် နေ့စဉ်ပုံမှန် ဥပဒေပြုခြင်း အာဏာလည်းရှိသော ရွေးကောက်ပွဲအင်စတီကျူးရှင်း တစ်ခုဖြစ်သည်။

ရွေးကောက်ပွဲစနစ်များ

တွဲဘက်စာတမ်း (Ellis 2018) ၌ ပိုမို၍အသေးစိတ် ဖော်ပြထားသလို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ရွေးကောက်ပွဲစနစ် ရွေးချယ်မှုသည် လွန်စွာအရေးကြီးပြီး မကြာခဏဆိုသလို

အငြင်းပွားလေ့ရှိသည့် အကြောင်းအရာလည်း ဖြစ်နေတတ် ပါသည်။ အချို့အကြံပေးများက အကောင်းဆုံး CMB ဒီဇိုင်းပုံစံသည် အချိုးကျကိုယ်စားပြုစနစ် (PR) တွင် အခြေခံရမည်ဟု ယူဆထားကြပါသည် (Elster 1995: 395) သို့သော်လည်း ယခုစာတမ်းတွင် ဖော်ပြထားသော အာဏာအပ်နှင်းထားသည့် ဥပဒေပြု လွှတ်တော်အများစု (၇၃ အနက် ၄၃) က အများစုဖော်ဆောင်စနစ် သို့မဟုတ် ရောစပ်ရွေးကောက်ပွဲစနစ်ကို အသုံးပြုခဲ့ကြသည်။

အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခအလွန် အခြေအနေမျိုးတွင် ဖြစ်ပေါ်တတ်သော ရွေးကောက်ခံ အာဏာပေးအပ် ထားသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် စိတ်ဝင်စားဖွယ်ရာ အချက်များကို နီပေါနှင့် အရှေ့ တီမောတို့တွင် တွေ့နိုင်ပါသည်။ ဖြစ်စဉ်နှစ်ခုလုံးတွင် အရောစပ်မှုကို အသုံးပြုခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း အရှေ့ တီမောနှင့် မတူပဲ နီပေါ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းဖြစ်စဉ်တွင် အားလုံးပါဝင်ခြင်း ရှိစေရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြု ညီလာခံအဖွဲ့ဝင်များ ရွေးချယ်ရာ၌ ခွဲတမ်း (ကိုတာ) ထားပေးသည့် စနစ်ကို အသုံး ပြုခဲ့သည်။ ခွဲတမ်း (ကိုတာ) ထားရှိခြင်း အကျိုးကျေးဇူးကြောင့် လူနည်းစုတိုင်းရင်းသား ပါတီများ၏ ရွေး ကောက်ပွဲဆိုင်ရာ စွမ်းဆောင်ရည်များ ကောင်းမွန်လာကာ လူနည်းစုနှင့် ဖယ်ကျဉ်ခြင်းခံရသည့် အုပ်စုများကို ကိုယ်စားပြုမှု ပိုမို ရရှိစေခဲ့သည်။

အရှေ့တီမောတွင် အရောစပ်မှုကိုအသုံးပြုပြီး နေရာအများစုကို PR စနစ်ဖြင့် ရွေးကောက်ကာ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းကို အများစုဖြစ်သည့် အင်အားကြီးပါတီ (Fretilin) ကို ပေးအပ်ခဲ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် အခြားအုပ်စုများနှင့် အပေးအယူလုပ်ခြင်း၊ ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ခံခြင်း သို့မဟုတ် ညှိနှိုင်းခြင်းတို့အတွက် မက်လုံး ပေးရမှု နည်းသွားစေခဲ့သည် (Aucoin နှင့် Brandt 2010: 257)။ FPTP စနစ်သည် အင်အားကြီး ပါတီအား အများစုဖြစ်ခြင်းကို ရရှိနိုင်ပြီး၊ အခြား CMB အမျိုးအစား ဖြစ်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံ/ အစည်းအဝေး သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကော်မရှင်ကို ရွေးကောက်ခံအဖွဲ့အစည်း နှင့်တွဲ၍ ဥပဒေမူကြမ်းကို အတည်ပြုစေခြင်းသည် ကျယ်ပြန့်သော ကိုယ်စားပြုမှုကိုရရှိရန် အထောက်အကူဖြစ်စေနိုင် မည် ဖြစ်သည်။

ရွေးကောက်ခံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရန် အကောင်း ဆုံး နည်းလမ်းအဖြစ် အရှေ့တီမော အသွင်ကူးပြောင်းမှု အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ အဖွဲ့ (UNTAET) က ထောက်ခံထားပါသည် (Aucoin နှင့် Brandt 2010: 253)။ ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေ နှင့် ပဋိပက္ခ သက်ရောက်မှုရှိသည့် ဒေသများတွင် နိုင်ငံရေးပါတီများအကြား ပြိုင်ဆိုင်မှုကို ကန့်သတ်နိုင်ပြီး အင်အား ကြီး ပါတီတစ်ခုမှ လူမှုအသိုင်းအဝန်း၏ အကျိုးစီးပွားကို ကိုယ်စားပြုခြင်းမရှိပဲ ရွေးကောက်ပွဲများကို လွှမ်းမိုး နိုင်ပါသည်။ အရှေ့တီမောဖြစ်ရပ်မှ ထွက်ပေါ်လာသည့်မေးခွန်းတစ်ခုမှာ အာဏာပေးအပ်ထားသည့် ဥပဒေ ပြုလွှတ်တော်ထက် ခန့်အပ်ခံ CMB များ (သို့မဟုတ်) ခန့်ပယ်ခံနှင့် ရွေးကောက်ခံနှစ်မျိုးရောစပ်ထားသည့် CMB များက အများပါဝင်မှုနှင့် တရားဝင်ဖြစ်မှု ပိုပေးနိုင်သည် (သို့မဟုတ်) မပေးနိုင်သည် ဟူသည့် မေးခွန်းဖြစ် သည်။

ရွေးကောက်ပွဲများနှင့် ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ဖြစ်ရပ်များစွာကိုကြည့်ပါက ဖြစ်စဉ်အစပိုင်းတွင် ရွေးကောက်ပွဲများ လုပ်ဆောင်ရန်မလိုလားခြင်း သို့မဟုတ် မဖြစ်နိုင်ခြင်း တွေ့ရပါသည်။ လုံခြုံရေး အားနည်း ခြင်း၊ ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အခြေခံအဆောက်အအုံ မရှိခြင်းနှင့် ဘဏ္ဍာရေးအရင်းအမြစ် နည်းပါးခြင်း တို့ကြောင့် ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခ သက်ရောက်မှုရှိသည့် ဒေသများတွင် ရွေးကောက်ပွဲ များ ကျင်းပရန်ခက်ခဲခြင်း သို့မဟုတ် ဖြစ်နိုင်ခြေမရှိခြင်း ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် အခြားသော အကြောင်းပြချက်

များကြောင့် ရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပရန် ဖြစ်နိုင်သည့်တိုင်အောင် ကျင်းပရန်ဆန္ဒမရှိခြင်းလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ တော်လှန်ရေးအလွန်ကာလ သို့မဟုတ် ခွဲထွက်ခြင်းအလွန်ကာလ အခြေအနေမျိုးတွင် လူမှုအသိုင်းအဝန်း တစ်ခုလုံးကို ကိုယ်စားပြုသည့် အားကောင်းသော၊ ယှဉ်ပြိုင်မှုရှိသော နိုင်ငံရေးအခင်းအကျင်း တစ်ခုရှိရန် ဖြစ်နိုင်ချေ နည်းပါသည်။ ဖွဲ့စည်းမှု အင်အားတောင့်တင်းပြီး နာမည်ကျော်ကြားသည့် အင်အားကြီး ပါတီတစ်ခုက ရွေးကောက်ပွဲများကို လွှမ်းမိုးပြီး တစ်ဖက်သတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြု ညီလာခံတစ်ခုကို ဖန်တီးမှု လည်းဖြစ်ပေါ်နိုင်ပါသည်။ ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာအမြင်အဆိုင်ဖြစ်ခြင်းရှိလျှင်တောင် ရွေးကောက်ပွဲများသည် ဆုံးရှုံးနစ်နာသူများ ထွက်ပေါ်စေပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်နေသည့် အတောအတွင်း လူများစု ဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းထက် သဘောတူညီမှု ရှာဖွေခြင်းနှင့် အပေးအယူပြုလုပ်ခြင်းတို့သည် ပို၍ အရေးကြီး ပါသည်။

အထက်ပါပြဿနာကို ဖြေရှင်းရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များ တွင် ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သော နိုင်ငံရေးဦးဆောင်သူများအကြား စကားဝိုင်းဆွေးနွေးပွဲများ သို့မဟုတ် အခြားပုံစံ အလွတ်သဘောဆွေးနွေးညှိနှိုင်းပွဲများကို အသုံးပြုနိုင်သည်။ ‘နောက်ဆုံး’ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ထွက်ရှိလာရန် ဦးဆောင်ရေးဆွဲမည့် ရွေးကောက်ခံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေညီလာခံအတွက် သတ်မှတ်ချက် များနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်အသေးစိတ်ကို ရေးသားထားသည့် ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတစ်ခုကို အထက်ပါ ဆွေးနွေးပွဲများမှ ထုတ်ဖော်နိုင်ပါသည် (Arato 2009)။ ထိုကဲ့သို့ အဆင့်နှစ်ဆင့်ရှိသော လုပ်ငန်းစဉ်ကို ၁၉၉၆ တောင်အာဖရိက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်း ဖြစ်စဉ်တွင် တွေ့နိုင်ပါသည်။

ယခုစာတမ်းတွင် သုံးသပ်ထားသည့်ဖြစ်စဉ်များထဲတွင် ပြင်ပမှဝင်ရောက်ပါဝင်မှုနှင့် ဆွန်နီများမှသပိတ် မှောက်မှုကို ငြင်းဆန်ခဲ့သည့် အီရတ်ဖြစ်စဉ်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြု ညီလာခံနှစ်ခုရွေးကောက်ရမည့် လိုအပ်ချက်ကို ငြင်းဆန်ခဲ့သည့် နီပေါဖြစ်စဉ် နှစ်ခုလုံးသည် အထက်ပါ ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ထားရှိခြင်းပုံစံနှင့် အကိုက်ညီဆုံးပုံစံဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြု ညီလာခံသည် ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေမှတစ်ဆင့် ထွက်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုအခါ ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်၊ ၎င်းဥပဒေတွင် အသေးစိတ်ပါဝင်မှု အခြေအနေနှင့် ‘နောက်ဆုံး’ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အကြောင်းအရာနှင့် ရေးဆွဲခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တို့အပေါ် ကြားဖြတ်ဥပဒေ၏ အမြင့်ဆုံးအာဏာသက်ရောက်မှု စသည်တို့ကို စဉ်းစားသုံးသပ် ရေးဆွဲရတော့မည် ဖြစ်သည်။ ၎င်းမေးခွန်းများကို International IDEA ၏ ယခင် မူဝါဒအကျဉ်းချုပ်စာစောင်တွင် ဆွေးနွေးဖော်ပြထားပါသည် (Zulueta Fulscher 2015)။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ထုတ်ပြန်ကြေငြာချက်အလွန် ရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပခြင်း

နောက်ထပ် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရမည့် ကိစ္စတစ်ရပ်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်အောက်မှ ရွေးကောက်ပွဲ များ ကျင်းပရသေးခင်အထိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများကို အခြေခံဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား ဆက်လက်လုပ်ဆောင်စေမည်လော၊ သို့မဟုတ် ၎င်းကိုဖျက်သိမ်းပြီး ရွေးကောက်ပွဲများကို ချက်ခြင်း ပြုလုပ် မည်လော စသည့်အချက်ကို ရွေးချယ်ရခြင်းဖြစ်သည်။

အထက်တွင် သုံးသပ်ခဲ့သည့် အချက်အလက်များအရ ယေဘုယျအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြု လွှတ်တော်များသည်ရွေးကောက်ပွဲများမတိုင်ခင်နှစ်အနည်းငယ်ကြာအောင်ဆက်လက်ရပ်တည်ခဲ့ကြသည်။ နည်းလမ်း နှစ်မျိုးစလုံးမှ ထောက်ခံဆွေးနွေးမှု အသီးသီးရှိနေပြီး ရွေးချယ်မှုများသည် ယင်းလွှတ်တော်၏ တရားဝင်မှုပေါ် ရှုမြင်ပုံနှင့် ရွေးကောက်ပွဲအသစ်များကျင်းပရန် လူထု၏တောင်းဆိုမှု မြင့်မားခြင်းတို့အပေါ် များစွာ မူတည်နေပါသည်။ တစ်ဖက်တွင်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြု လွှတ်တော်ကို ဆက်လက်ထား ရှိခြင်းက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးနှင့် ကနဦးအဆင့် အကောင်အထည်ဖော်မှုအတွက်

အကျိုးရှိစေပါသည်။ အဓိကအားနည်းချက်မှာ CMB သည် ကိုယ်ကျိုးရှေ့ပြေး ဥပဒေပြု လွှတ်တော်တစ်ရပ် အဖြစ် ၎င်း၏ အခန်းကဏ္ဍကို အားကောင်းစေမည့် အချက်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်း လုပ်ဆောင်လာနိုင်ပါသည် (Elster 2009: 189)။ ယခု ဆွေးနွေးမှုမှာ ထင်မြင်သုံးသပ်ချက် တစ်ခုသာဖြစ်ပြီး လက်တွေ့အခြေပြု လေ့လာမှုများအရလည်း ထိုဖြစ်ရပ်မျိုး လက်တွေ့တွင် ဖြစ်ပေါ်လေ့မရှိပါ (Ginsburg et al. 2009)

အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခအလွန် အခြေအနေမျိုးတွင် CMB သည် ၎င်းတို့ လိုချင်သည့် ပန်းတိုင်အတွက် တူညီသည့် ရည်မှန်းချက်၊ တူညီသည့် သဘောထားရှိသည့် ပြီးပြည့်စုံသော အဖွဲ့အစည်း တစ်ခုမဟုတ်ပါ။ သို့မဟုတ် ကိုယ်ပိုင်ရည်မှန်းချက် များစွာရှိသော အဖွဲ့အစည်းအစု ဖြစ်နေသည်။ ၎င်းသည် လူထုအာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်များ သုံးစွဲခွင့်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားရနိုင်သမျှ ရရှိနိုင်ရန် ကြိုးစားနေသော ပါတီ/တိုင်းရင်းသား အုပ်စုများ အသီးသီး ကွဲပြားစွာပါဝင်နေသော အဖွဲ့အစည်း ဖြစ်သည်။ ရွေးကောက်ပွဲများကို ကာလကြာမြင့်မှ ကျင်းပရန် လုပ်ဆောင်ခြင်းသည် အဖွဲ့အသီးသီးမှ ရွေးကောက်ပွဲတွင် ရနိုင်မည့် အခွင့်အလမ်းများ မသေချာမှုကို တိုးမြှင့်စေပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပူးပေါင်းရန်နှင့် သဘောတူညီမှု ရရှိရန် အပေးအယူလုပ်ခြင်းများ တိုးမြှင့်လာပါသည် (Negretto 2013: 10-11)။ ကိုယ်စားလှယ်များ အနေ ဖြင့် ၎င်းတို့၏ မဲဆန္ဒရှင်များဖြင့် ခပ်မြန်မြန်သာ တွေ့ဆုံရပါက လိုက်လျောမှုများ သိပ်မပြုလုပ်နိုင်ပဲ လူထု၏ ထောက်ခံမှု ကျဆင်းနိုင်သည်။ သို့မဟုတ် ညီလာခံတွင် ၎င်းတို့၏ နေရာမှ မဖယ်ရရန် အတွက် မူကြမ်းရေးဆွဲမှု ဖြစ်စဉ်ကို အချိန်ဆွဲထားနိုင်ပေသည်။ ၎င်းတို့သည် CMB အဖွဲ့ဝင်အဖြစ် နေရာကို အချိန်ကြာကြာ ရရှိလေလေ အပေးအယူ လုပ်ရန်နှင့် ညှိနှိုင်းမှု ပြုလုပ်ရန် အချိန်ရလေလေ ဖြစ်သည်။

ပြည်သူ့ဆန္ဒ ခံယူခြင်းများ

နောက်ဆုံးအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေပြုလွှတ်တော် ဖြစ်စဉ်များတွင် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲကို အသုံးပြုသည့် တစ်ခုတည်းသောဖြစ်ရပ်မှာ အီရတ် ဖြစ်သည်။ ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲပြုလုပ်ရန် မလိုအပ်သည့် အကြောင်းရင်းမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံ/အစည်းအဝေး ဖြစ်စဉ်၏ အကြောင်းရင်းနှင့် အတူတူပင်ဖြစ်ပြီး ရွေးကောက်ပွဲများပြုလုပ်ပြီး လူထုကိုယ်စား ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေပြုခြင်း အာဏာကို CMB အား ပေးအပ်ထားပြီး ဖြစ်သောကြောင့် လူထုထံမှ ထပ်မံ၍ ထောက်ခံခြင်းကို မလိုအပ်တော့ပါ။ အခြားသော ရွေးကောက်ခံ CMB များနှင့်မတူဘဲ တမူထားခြားသည့် အီရတ်ဖြစ်စဉ်တွင် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲကို လုပ်ငန်းစဉ်၏အစမှာတည်းက ထည့်သွင်းထားသည် (Morrow 2010: 564-65) ။ ထို့ပြင် ကာဒစ်ရှ် လူမျိုးစုများကို ဗီတိုအာဏာပေးအပ်ရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ထပ်ဆင့်အများစုဖြစ်မှု (double-majority) လိုအပ်ချက်ကို သတ်မှတ်ထားပါသည်။ (Morrow 2010: 571)။

ကိုယ်တိုင်ဖွဲ့စည်းသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြုလွှတ်တော်များ Self-created constituent legislatures

ဤ CMB များမှာ သာမန်ဥပဒေပြု လွှတ်တော်များအဖြစ် ရွေးကောက်ခံရပြီး နောက်ပိုင်းတွင်မှ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရသည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ရယူခဲ့သည်။ ဤကဲ့သို့ လုပ်ငန်းစဉ်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲခြင်းနှင့် အတည်ပြုခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ကွဲပြားသော အဖွဲ့အစည်း အသီးသီး ကို အသုံးပြုလေ့ ရှိပါသည်။ အထက်ဖော်ပြပါ ဖြစ်စဉ်နှစ်ခုကဲ့သို့ အာဏာပေးအပ်ထားသော လွှတ်တော် ပုံစံမျိုးဖြင့် အဖွဲ့အစည်း တစ်ခုတည်းက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြုခြင်း မဟုတ်ဘဲ မတူညီသည့် အဖွဲ့အစည်း များစွာ စဉ်ဆက်မပြတ် (သို့မဟုတ်) အတူအကွဲ ပေါင်းစည်း၍ မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းအားဖြင့်၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်း အမျိုးမျိုးကို ကိုယ်စားပြုပါဝင်သည့် ဆွေးနွေးပွဲများပြုလုပ်ကာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြုခွင့် အာဏာကို ထင်ဟပ်စေသည်။

ထပ်တိုးခန့်အပ်သော အဖွဲ့အစည်းများကို ပဋိပက္ခတွင်ပါဝင်သည့် နှစ်ဖက်အဖွဲ့များအကြား အာဏာ ခွဲဝေမှု သဘောတူညီချက်အတိုင်း ဖွဲ့စည်းလေ့ရှိသည်။ တည်ဆဲအာဏာရ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် ပဋိပက္ခ အလွန် အာဏာအချိုးမျှမှုကို အမှန်တကယ် ထင်ဟပ်စေသည့် ကိုယ်စားပြုမှုမရှိသောကြောင့် ထပ်ဆောင်း အဖွဲ့အစည်းငယ်များ ဖွဲ့စည်းထားမှုသည် ပဋိပက္ခပြဿနာများကို ဖြေရှင်းနိုင်ပြီး ဆက်နွယ်ပါဝင်သူ အားလုံး လက်ခံနိုင်မည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲရန်ဆောင်ရွက်နိုင်မည်။ ထို့ပြင် ၎င်းထပ်ဆောင်း အဖွဲ့ အစည်းများသည် ပြည်သူလူထုနှင့် ဆွေးနွေးတိုင်ပင်၍ လူထု၏ သဘောထားအမြင်ပေါ် အခြေခံကာ မူကြမ်း ပြုစုသည့် တာဝန်ကိုလည်း ထမ်းဆောင်နိုင်ပါသည်။

တစ်ခါတစ်ရံတွင် ကင်ညာကဲ့သို့ လုပ်ငန်းနှစ်ခုကို ပိုင်းခြားထားနိုင်ပါသည်။ ကျွမ်းကျင်ပညာရှင် ကော်မတီက လူထုနှင့် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးရသည့် တာဝန်ကိုယူပြီး လွှတ်တော်အတွင်း၌ ဖွဲ့စည်းထားသည့် ပါတီစုံ လွှတ်တော်ကော်မတီမှ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများကို တာဝန်ယူလုပ်ဆောင်သည် (Murray 2013: 755)။ ဇင်ဘာဘွေတွင်မူ လွှတ်တော်ကော်မတီသည် လွှတ်တော်တွင်း ကော်မတီသာ ဖြစ်သော်လည်း ပါတီစုံကိုယ်စားပြုခြင်းရှိကာ နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုနှင့် လူထုအား တိုင်ပင်ဆွေးနွေးမှု တာဝန် နှစ်ခုလုံးကို ဦးဆောင်သည်။

အင်ဂိုလာ၊ ကင်ညာနှင့် ဇင်ဘာဘွေကဲ့သို့ အချို့ဖြစ်ရပ်များတွင် ကော်မရှင်/ကော်မတီငယ်များမှ ရေးဆွဲပြုစုထားသည့် ဥပဒေကြမ်းကို ရွေးကောက်ခံ CMB မှ ပြောင်းလဲခြင်းမရှိပဲ အတည်ပြုခြင်းများ ရှိခဲ့ပါ သည်။ ထိုဖြစ်ရပ်များကို ကြည့်ခြင်းဖြင့် ၎င်း အဖွဲ့အစည်း/ကော်မတီများ၏ အရေးပါပုံကို သိရှိနိုင်ပါသည်။ ၎င်းတို့သည် နိုင်ငံရေးအရနှင့် လူထု၏ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ထောက်ခံမှုဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေကြမ်းကို အောင် မြင်စွာရေးဆွဲနိုင်ခဲ့သည့်ဖြစ်ရပ်များကိုကြည့်ပါကအရေးပါသောအစိတ်အပိုင်းနှစ်ခုပါဝင်သည်ကိုတွေ့ရသည်။ ၎င်းတို့မှာ အဖွဲ့ဝင်များသည် နိုင်ငံရေးအရ အားလုံးပါဝင်နိုင်ခွင့်ရှိခြင်းနှင့် နိုင်ငံရေး ခေါင်းဆောင်များနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းအလိုက် ဆက်နွယ်မှုရှိခြင်းတို့ဖြစ်ပါသည်။ ကင်ညာတွင် လွှတ်တော်ဆိုင်ရာ အထူးကော်မတီ က ယင်းကဲ့သို့ဆောင်ရွက်ခဲ့ပြီး၊ ဇင်ဘာဘွေနှင့် အနီဂိုလာ တို့တွင် ကော်မတီဝင်များကို ဥပဒေပြု လွှတ်တော်မှ ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး၊ ကိုဆိုဂိုတွင်မူ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကော်မရှင်အဖွဲ့ဝင်များသည် ကိုယ်တိုင်လည်း နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင် သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်များနှင့် နီးစပ်သောသူများ ဖြစ်ကြ သည်။

တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေး အဖွဲ့များ သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းမှုဆိုင်ရာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များ

ဤ CMB အမျိုးအစားတွင် တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်ပွဲများပြုလုပ်ရန် မဖြစ်နိုင်သလို CMB တစ်ခုကဲ့သို့ လုပ်ဆောင်မည့် တရားဝင်မှု အလုံအလောက် ရရှိထားသော တည်ဆဲအင်စတီကျူးရှင်းများလည်း မရှိပါ။ CMB အဖွဲ့ဝင်များအား ရွေးချယ်မည့်နည်းလမ်းများကို ရှာဖွေခြင်းသည် အခြေအနေအရ ရရှိနိုင်မှုအပေါ် များစွာ မူတည်နေပါသည်။ တွေ့ရအများဆုံးနည်းလမ်းမှာ ယင်းကော်မတီမှ အဖွဲ့ဝင်များကို ပဋိပက္ခဖြစ်ပေါ် နိုင်သည့် အစုအဖွဲ့များ၏ ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သော ဦးဆောင်အုပ်စုများ၏ အဖွဲ့ဝင်များမှ သွယ်ဝိုက်၍ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်း သို့မဟုတ် ခန့်အပ်ခြင်း ဖြင့်လည်းကောင်း၊ တစ်ခါတရံ ဖယ်ကျဉ်ခံရသော သို့မဟုတ် အများအကျိုးစီးပွားဆောင်ရွက်နေသည့် အုပ်စုများ အပါအဝင် အရေးပါသည့် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ မှ ခန့်အပ်ခြင်းနှင့် ပေါင်းစပ်၍ သော်လည်းကောင်း ရွေးချယ်ကြသည်။

ဥပမာအနေဖြင့် ကိုဗိုရိတ်တွင် ကျွန်းစုသုံးစုရှိပြီး ကျွန်းစုတစ်စုလျှင် နိုင်ငံရေးပါတီ ၃ ခုမှ ကိုယ်စားလှယ် ၈ ဦးကျစီဖြင့် စုစုပေါင်း ကိုယ်စားလှယ် ၂၄ ဦး ကို စေလွှတ်ပါသည်။ ဗဟိုအာဖရိက သမ္မတနိုင်ငံတွင် နိုင်ငံရေး ခေါင်းဆောင်ဟောင်းများ၊ အကျိုးစီးပွားအတွက် လှုပ်ရှားသည့် အုပ်စုများမှ ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ဖယ်ကျဉ်ခံရသည့် အုပ်စုများ၏ ကိုယ်စားလှယ်များနှင့်အတူ ဆောင်ရွက်ရန် အဖွဲ့ဝင်များကို နိုင်ငံရေး ပါတီ များနှင့် တော်လှန်ရေးအုပ်စုများမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်သောသူများ အဖွဲ့ဝင်အဖြစ် ပါဝင်ကြသည်။ အာဖရိက နက္ခတ်တန်းတွင် သမ္မတမှ ခန့်အပ်သော ကိုယ်စားလှယ် ၅၀ နှင့်အတူပါဝင်ရန် ရပ်ရွာအုပ်စုငယ်များမှ ခေါင်း ဆောင်များ၊ အမျိုးသမီးနှင့် ဒုက္ခသည်အုပ်စုများမှ ခေါင်းဆောင်များက ကိုယ်စားလှယ်များကို ရွေးကောက်တင် မြှောက်ခဲ့သည်။ ယင်းကိုယ်စားလှယ် အများစုမှာ ယခင်လက်နက်ကိုင်ခေါင်းဆောင်များဖြစ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အစီအမံတွင် ၎င်းတို့၏ ပါဝင်မှုမှာ အရေးပါလှသည်(Their 2010: 546)။ ရဝမ်ဒါနှင့် ဂူနီယာတို့တွင်မူ ခန့်အပ်မှုကို ပြိုင်ဘက်နိုင်ငံရေး အင်အားစုများက ပြုလုပ်သည်။

တရားဝင်မှုကို ဆောင်ကျဉ်းပေးသည့် ရွေးကောက်ပွဲများ မရှိပါက ခေါင်းဆောင်များသဘောတူထား သည့် အချက်များအတိုင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရန် CMB များကို ပဋိပက္ခမှ ထွက်ပေါ်လာသော နိုင်ငံရေး အင်အားစုများမှ ညီညွတ်မျှတစွာ ပါဝင်မှုရှိရေးကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရပါမည်။ ခေါင်းဆောင်ပိုင်း၏ တရားဝင်မှုရှိခြင်းနှင့် အာဏာရှိခြင်းကို ထည့်တွက်မည်ဆိုလျှင် အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများကို ပါဝင်စေမှု နှင့် ၎င်းတို့၏ မဲဆန္ဒနယ်မှ ပြည်သူများ ပါဝင်မှုများကို ထည့်တွက်ရမည်ဖြစ်သည်။

မျှော်မှန်းထားသည့်အတိုင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲမည့် ကိုယ်စားလှယ်များ ရွေးချယ်ရာတွင် လူထု၏ပါဝင်မှုကဏ္ဍမှ အနည်းငယ်အားလျော့နိုင် ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လူအများစု၏ သဘောတူညီချက် ရရှိသည့် နည်းလမ်းအဖြစ် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲများကို အသုံးပြုရန် စဉ်းစားနိုင်သည်။ အာဖရိကနက္ခတ်တန်းတွင်မူ ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူသည့် နည်းလမ်းကိုအသုံးပြုခြင်းမရှိခဲ့ပါ။ အာဖရိကနက္ခတ်တန်း၏အချို့ဒေသများတွင် လက်တွေ့ အရ ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲ လုပ်ဆောင်ရန် မဖြစ်နိုင်ခြင်းကြောင့် အာဖရိကနက္ခတ်တန်း၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်း သမိုင်းကြောင်းအရ Loya Jirga သည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများကို သဘောတူအတည်ပြု နိုင်သည့်အာဏာရှိလေသည် (၁၉၂၃ နှင့် ၁၉၆၄ တွင် လုပ်ဆောင်ခဲ့သည့်နည်းတူ) (Their 2010: 536-40)။

အုပ်ချုပ်သူ အစိုးရဦးဆောင်သော လုပ်ငန်းစဉ်များ

ယခုနောက်ဆုံး ဖြစ်စဉ် အမျိုးအစားတွင် ရွေးကောက်ပွဲများကို လက်ရှိအုပ်ချုပ်သူအစိုးရ အလိုကျ ကန့်သတ်ဟန့်တားပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်ကို ဦးဆောင်ကြသည်။ အစိုးရ ဦးဆောင်သည့် ဖြစ်စဉ်တွင် အစိုးရမှခန့်အပ်သည့် ကော်မရှင်များက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းကို ရေးဆွဲ ကာ အစိုးရထံသို့ ပြန်လည်တင်ပြခြင်း သို့မဟုတ် မူကြမ်းကို အစိုးရကိုယ်တိုင်က ရေးဆွဲခြင်းတို့ ဖြစ်ပေါ်နိုင်ပါ သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်တွင် တစ်ဖက်သတ်ဆန်ပြီး မူကြမ်းပြုစုခြင်းမှာလည်း အာဏာလက်ဝယ်ရှိသော တစ်စုံတစ်ယောက် သို့မဟုတ် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုက ထိန်းချုပ်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ဤ လုပ်ငန်းစဉ်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကိုတောင်းဆိုကြသည့် အခြေအနေတွင် ဖြစ်ပေါ်လေ့ရှိပြီး အာဏာရှိသူများမှ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကို ပြည်သူလူထု၏ တောင်းဆိုချက်နှင့် လိုအပ်ချက်ကို တုန့်ပြန်မှုမရှိဘဲ သို့မဟုတ် ပြည်သူလူထု ပါဝင်မှုမရှိဘဲ သို့မဟုတ် အနည်းငယ်ပါဝင်စေခြင်း လုပ်ဆောင်ကြ သည်။ သို့မဟုတ် အာဏာဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲပြီး အုပ်ချုပ်သူအစိုးရမှ ၎င်း၏အာဏာကို ခိုင်မြဲစေရန် ပြုလုပ်သည့်အခြေအနေမျိုးတွင် ပေါ်ထွက်လာနိုင်သည်။

ဥပဒေမူကြမ်း ပြုစုသည့် လုပ်ငန်း ဖြစ်စဉ်တွင် ရွေးကောက်ခြင်းဆိုင်ရာ တရားဝင်မှု မရှိသည့်အတွက် လုပ်ငန်းစဉ်အများစုသည် အများပြည်သူ၏ထောက်ခံအတည်ပြုမှုရှိကြောင်း ပြသရန် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲကို

ပြုလုပ်ကြသည်။ သို့သော်လည်း ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲများမှာ လွတ်လပ်၍ တရားမျှတမှု ရှိသော အခြေအနေတွင် မရှိကြပဲ လူထုနှင့် နိုင်ငံရေး လွတ်လပ်ခွင့်ကို ဖိနှိပ်ခြင်းနှင့် အကြမ်းဖက်ရန် ခြိမ်းခြောက်မှုတို့ဖြင့် ဥပဒေမူကြမ်းကို အတည်ပြုလေ့ရှိသည်။

၄.၂ ။ CMB အမျိုးအစား ရွေးချယ်မှုကြောင့် ပဋိပက္ခအဆင့်ဆင့်အပေါ် အကျိုးသက်ရောက်နိုင်မှုများ

CMB များကို ရွေးချယ်ခြင်းနှင့် ပဋိပက္ခအဆင့်ဆင့် ပြောင်းလဲမှုတို့အကြား ဆက်သွယ်မှုကို တိုင်းတာရန် ခက်ခဲပါသည်။ ဖြစ်ရပ် ၃၇ ခုလုံး၏ ထက်ဝက်ကျော်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တလျှောက်နှင့် တခါတရံတွင် လုပ်ငန်းစဉ်အပြီးထိပါ အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခများ ဆက်လက်ဖြစ်ပေါ် နေခဲ့သည်။ ပဋိပက္ခဖြစ်ခြင်းမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် တိုက်ရိုက်ဆက်စပ်မှု ရှိမရှိ အဓိကစဉ်းစား ရမည်ဖြစ်သည်။ အချုပ်အားဖြင့်

- ကိုယ်တိုင်ဖွဲ့စည်းသည့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကို အသုံးပြုသည့်ဖြစ်စဉ်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ် အတည်ပြုပြီးနောက် ပဋိပက္ခများပြန်လည်စတင်ခြင်း မရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။
- ရွေးကောက်ခံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံ/အစည်းအဝေး သို့မဟုတ် ကိုယ်တိုင်ဖွဲ့စည်းသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြု လွှတ်တော်ကို အသုံးပြုသည့် ဖြစ်စဉ်များတွင်မူ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ် အတည်ပြုပြီးနောက် အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခ ပြန်လည်ဖြစ်ပွားသည့် ဖြစ်စဉ်နှင့် မဖြစ်ပွားသည့် ဖြစ်စဉ်တို့ကို ခွဲခြားရမည်ဖြစ်သည်။ ဖြစ်စဉ် ၈ ခုအနက် ၄ ခု၌ (အီသီယိုးပီးယား၊ နီပေါ၊ တောင်အာဖရိကနှင့် အရှေ့တီမော) ပဋိပက္ခ ပြန်လည် ဖြစ်ပွားခြင်း မရှိခဲ့ပဲ ၄ ခု၌မူ (ကမ္ဘောဒီးယား၊ ကိုလံဘီယာ၊ အီရတ်နှင့် ယူဂန်ဒါ) ပဋိပက္ခ ပြန်လည် ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။
- တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သော CMB များ သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းမှုဆိုင်ရာ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်ကို အသုံးပြုသည့် ဖြစ်စဉ် ၈ ခုအနက် ၅ ခုတို့တွင် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တလျှောက်နှင့် ဖြစ်စဉ်အလွန်ထိပါ အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပေါ်မှုများ ရှိခဲ့သည်။
- အုပ်ချုပ်သူအစိုးရမှ ဦးဆောင်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းဖြစ်စဉ် ၁၂ ခုအနက် ၇ ခုတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ် တလျှောက်နှင့် ဖြစ်စဉ်အလွန်ထိပါ အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပေါ်မှုများ ရှိခဲ့သည်။

ကိုယ်တိုင်ဖွဲ့စည်းသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော် အသုံးပြုသော ဖြစ်စဉ်များတွင် ပဋိပက္ခ ပြန်လည်ဖြစ်ပေါ်မှု မရှိသည်ကို တွေ့ရသော်လည်း လုပ်ငန်းစဉ်အမျိုးအစားနှင့် ပဋိပက္ခပြန်လည်ဖြစ်ပေါ်ခြင်းတို့အကြား ကျိုးကြောင်းကျ ဆက်စပ်မှုမရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ ဖြစ်နိုင်သည်မှာ တည်ဆဲအင်စတီကျူးရှင်းများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရန်အတွက် တရားဝင်မှုအလုံအလောက်ရှိနေပြီး အခြားသော ဖြစ်စဉ်များထက် ပဋိပက္ခဖြစ်မှု နည်းပါးနေခြင်းကြောင့် ဖြစ်နိုင်သည်။ အခြားသော လုပ်ငန်းစဉ်အမျိုးအစားတွင်မူ CMB အမျိုးအစား တစ်ခုခုကို ရွေးချယ်ခြင်းနှင့် ပဋိပက္ခ ပြန်လည်ဖြစ်ပေါ်နိုင်မှုအကြား သိသိသာသာ ဆက်စပ်မှုမရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းဖြစ်စဉ်များသည် အစိုးရအင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအတွက် စာစောင်တစ်ခုကို ထုတ်လုပ်ခြင်းဆိုသည်ထက် အများကြီးပိုပါသည်။ လူမှု အဖွဲ့အစည်း၏ စံနှုန်းတန်ဖိုးများကို ကိုယ်စားပြုပြီး လူထုအာဏာကို အောင်မြင်စွာထိန်းသိမ်းနိုင်မည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုကို ရေးဆွဲနိုင်ရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းဖြစ်စဉ် ဒီမိုင်းပုံစံသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြည်သူလူထု၏အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်မှုအပေါ်တွင် မြစ်ဖျားခံသည့် အခင်းအကျင်းမျိုးဖြစ်အောင် တည်ဆောက်ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အာဏာအရင်းအမြစ်ကို ပြည်သူလူထုတွင် အခြေခံခြင်းအားဖြင့် ပြည်သူလူထုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို လုံလောက်သော တရားဝင်မှုရှိသည်ဟု မြင်ကြပြီး နိုင်ငံနှင့် လူမှုအဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ အခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ နိုင်ငံသားတို့၏တာဝန်ကို ထမ်းရွက်ကြမည် ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံသားများ (သို့မဟုတ်) ပြည်သူလူထုသည် ရွေးကောက်ပွဲများတွင် အပြည့်အဝ မဲပေးခြင်း သို့မဟုတ် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ခြင်း၊ သို့မဟုတ် လူမှုအသိုင်းအဝန်းနှင့် ရပ်ရွာကိုယ်စားပြု၍ပါဝင်ခြင်း စသည့် နည်းလမ်းများဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းဖြစ်စဉ်တွင် ချိတ်ဆက်ပါဝင် ကြပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းဖြစ်စဉ်နှင့် ထွက်ပေါ်လာသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှစ်ခုလုံး၏ တရားဝင်မှုရှိခြင်း၊ လူထုအာဏာကို ကိုယ်စားပြုခြင်းတို့ကို ဖြစ်စဉ်တိုင်းတွင် အထွေထွေ လူဦးရေ၏ တိုက်ရိုက်ပါဝင်မှု၊ ခေါင်းဆောင်များ၏ ကိုယ်စားပြုပါဝင်ခြင်းတို့ဖြင့် အဓိပ္ပာယ်သတ်မှတ် ဆုံးဖြတ်နိုင်ပါသည်။

ဤစာတမ်းတွင် ဆန်းစစ်လေ့လာထားသောဖြစ်စဉ်များ၏ ဖော်ပြချက်အရရွေးကောက်ပွဲများ သို့မဟုတ် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲကို အသုံးပြု၍ လူထုအသံပါဝင်ခွင့်ပြုကာ အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းဖြစ်စဉ်နှင့် ထွက်ပေါ်လာမည့် ဥပဒေမူဘောင်ကို တရားဝင်မှုရှိစေရန် ဆောင်ရွက်သည့် နည်းလမ်းတို့ကို သိမြင်လာရပါသည်။ သို့သော်လည်း တရားဝင်မှု တည်ဆောက်ရာတွင် စိန်ခေါ်မှုများ၊ မတူညီသည့် နည်းလမ်းအမျိုးမျိုး အသုံးပြုမှုများ၊ လိမ်ညာမှုများနှင့် ကွဲပြားချက်များစွာကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။ အရေးကြီးဆုံး တွေ့ရှိချက်တစ်ခုမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းဖြစ်စဉ်များတွင် လူထုအာဏာကို ကိုယ်စားပြုခြင်းရှိသည်ဟု ထင်မြင်မှု သို့မဟုတ် အမှန်တကယ် ဖြစ်ပေါ်မှုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးစီမံကိန်း၊ CMB များ၏ ပုံစံနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတို့ အောင်မြင်ခြင်းအတွက် လွန်စွာအရေးပါကြောင်း ဖြစ်သည်။

စာတမ်းပါ နမူနာဖြစ်ရပ်များသည် CMB တစ်ခုခုကို ရွေးချယ်ရာတွင် အမျိုးအစား၊ အဖွဲ့များစွာ မရှိကြောင်းကိုလည်း နားလည်စေပါသည်။ ရွေးချယ်မှုဖြစ်ပေါ်စေသည့် ဖွဲ့စည်းမှုဆိုင်ရာ အကြောင်းရင်းများကိုမူ အောက်ပါအတိုင်း တွေ့နိုင်မည်ဖြစ်သည်။

နိုင်ငံ၏ ရပ်ပိုင်းဆိုင်ရာလုံခြုံမှုနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းများ၏ စွမ်းရည်

အကြမ်းဖက် ပဋိပက္ခဆက်လက်ဖြစ်ပေါ်နေသည့် နေရာများတွင် ရပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အဆောက်အအုံနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းများ၏ စွမ်းရည်နှစ်ခုလုံး ပြုလဲနေနိုင်ပြီး ရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပရန် အန္တရာယ်များခြင်း

သို့မဟုတ် ကျင်းပရန်မဖြစ်နိုင်ခြင်းများ ရှိနိုင်ပါသည်။ ထိုအခြေအနေတွင် ရွေးကောက်ခံ သို့မဟုတ် ကိုယ်တိုင် ဖွဲ့စည်းသော CMBများထက်တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သော CBM များ သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်သူအစိုးရမှ ဦးဆောင်သည့် ဖြစ်စဉ်များကို ပိုမို၍တွေ့ရနိုင်ပါသည်။ ယခုစာတမ်း တွင် လေ့လာထားသည့် ဖြစ်ရပ်များ၏ အဓိကအစိတ်အပိုင်း တစ်ရပ်မှာ ပဋိပက္ခဖြစ်ပြီး အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခ ကြာရှည်စွာ ဖြစ်ပွားနေသည့်နိုင်ငံများတွင် တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း သို့မဟုတ် ရွေးကောက် ခံမဟုတ်သော CBM များ သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်သူအစိုးရမှ ဦးဆောင်သည့် ဖြစ်စဉ်များကိုတွေ့ရမှု များပြား ပါသည်။

ဖြစ်ရပ်အများစုတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲနေသည့် ကာလအတောအတွင်း ပဋိပက္ခများ ဆက် လက် ဖြစ်ပေါ်နေခဲ့ပြီး CMB များအတွက် ရွေးကောက်ပွဲ ကျင်းပနိုင်သည့် အခြေအနေမရောက်ရှိခင် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေရေးဆွဲခြင်း လုပ်ဆောင်သင့်မသင့် မေးခွန်းများ ထွက်ပေါ်လာပါသည်။ မေးခွန်းအတွက် အဖြေမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်းသည် ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်၏ မရှိမဖြစ် အစိတ်အပိုင်း တစ်ရပ် လည်း ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ပဋိပက္ခအဆုံးတွင် ရရှိရန် ရည်မှန်းထားသည့် နိုင်ငံရေး သဘောတူညီချက် များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံ အသစ်ရေးဆွဲမည့် အစီအစဉ်ဆိုင်ရာ သဘောတူညီမှုလည်း ပါဝင်လေ့ ရှိပါသည်။

ထို့ကြောင့်ပင် ရွေးကောက်ခံ CMB တစ်ခုမဖြစ်ပဲ (ဥပမာ- ဖြစ်စဉ်အတွက် အချိန်အနည်းငယ်ပိုပေးကာ ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ မူဘောင်ကို အသုံးပြုခြင်း)၊ သို့မဟုတ် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ကိုယ် စားပြုမှုရှိသော်လည်း တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်ခံ မဟုတ်သော CMB နှင့် အခြေအနေအရ ဖြစ်နိုင်ပါက လူထု ဖြင့် အဓိပ္ပာယ်ပြည့်ဝစွာ တိုင်ပင်ဆွေးနွေးခြင်းတို့ဖြင့် တရားဝင်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တစ်ခုရရှိစေရန် စဉ်းစားရပါသည်။

တည်ဆဲ အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင်၏ တရားဝင်မှုရှိခြင်း

တည်ဆဲအင်စတီကျူးရှင်းများ ခိုင်မာကောင်းမွန်နေပြီး (အထူးသဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်)၊ လက်ရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ မူဘောင်သည် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရမည်ဟု သဘောတူထားသော်လည်း တရား ဝင်မှု အလုံအလောက် ရှိနေဆဲဖြစ်ကာ ၎င်း၏ကိုယ်ပိုင်စည်းမျဉ်းများအတိုင်း ပြုပြင်ပြောင်းလဲနိုင်သော အခြေ အနေမျိုးတွင် ရွေးကောက်ပွဲအသစ်များ ပြုလုပ်ခြင်းသည် ဖြစ်စဉ်ကို မတည်ငြိမ်စေခြင်း/ တရားမဝင်ခြင်း ဖြစ်ပေါ်စေ နိုင်သည်။ ထိုအခြေအနေတွင် ကိုယ်ပိုင်ဖန်တီး ဥပဒေပြု လွှတ်တော်များကို အသုံးပြုလာပါသည်။ ယခင် ရွေးကောက်ပွဲများက နိုင်ငံရေးအခင်းအကျင်းကို မတည်ငြိမ်စေခြင်း/ ပဋိပက္ခဖြစ်ပေါ်စေခြင်း တို့ ပေါ်ပေါက်လာပါကလည်း အထက်ပါပုံစံကို အသုံးပြုရမည် ဖြစ်သည်။ ယခု အခြေအနေများအားလုံးတွင် အကောင်းဆုံးရွေးချယ်မှုမှာ တည်ဆဲဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကို CMB တစ်ခုအဖြစ် အသုံးပြုခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

နည်းပညာအရ အထက်ပါ CMB များသည် Elster ၏ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်ဖြစ်သော ကိုယ်တိုင်ဖွဲ့စည်း သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြု လွှတ်တော်အမျိုးအစား ဖြစ်သော်လည်း ၎င်းတို့ကို ရွေးကောက်စဉ် အခါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲခွင့်အာဏာကို အပ်နှင်းထားခြင်းမရှိသည်ကို မှတ်သားရန် အရေးကြီးပါ သည်။ ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် အခြေအနေမျိုးတွင် ထိုအခွင့်အာဏာကို ငြိမ်းချမ်းရေးစာချုပ် သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေး သဘောတူညီချက် တစ်ခုခုကပေးခြင်း ဖြစ်နိုင်သည်။ ဥပမာ - ဇင်ဘာဘွေ၏ ငြိမ်းချမ်းရေး သဘော တူညီချက်စာချုပ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်း ဖြစ်စဉ်အတွက် အသေးစိတ်ဖော်ပြချက်ကို ထည့် သွင်းထားသည်။

ပဋိပက္ခတွင်းရှိ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပါဝင်သူများအကြား အာဏာမျှခြေရှိမှု

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုတွင် ပါဝင်လုပ်ဆောင်နေသည့် ပဋိပက္ခ အဖွဲ့အစည်းများအကြား အာဏာမျှခြေကို နားလည်ခြင်းဖြင့် CMB တစ်ခုခုကိုရွေးချယ်ရခြင်း အကြောင်းရင်းကို နားလည်မည် ဖြစ်သည်။ ယခုစာတမ်းတွင် အခင်းအကျင်း သုံးမျိုးကို သုံးသပ်လေ့လာထားပါသည်။ ပထမ အခင်းအကျင်းမှာ တည်ဆဲအုပ်ချုပ်သူအစိုးရမှ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများတွင် အပေါ်စီးက အသာယူထားသည်။ ထို့ကြောင့် အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့်အတူ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်ကို ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်းတွင် ဦးဆောင်လိုစိတ် အပြည့်ရှိနေပါသည်။ ဒုတိယ အခင်းအကျင်းတွင်မူ လက်ရှိနိုင်ငံရေး ဖွဲ့စည်းပုံပြင်ပမှ အင်အားစုများက အရေးပါသော အခြေအနေကိုရရှိကာ CMB အသစ်တစ်ခုဖွဲ့စည်းရန် သဘောတူညီမှု ရယူနိုင်သည်။ တတိယ အခင်းအကျင်းတွင် လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများကို လိုက်လျောချက်တစ်ခုအဖြစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြောင်းလဲခြင်းကို လုပ်ဆောင်ရန် လက်ရှိနိုင်ငံရေး ခေါင်းဆောင်တစ်ဦးမှ လက်ခံခြင်း ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ဖြစ်စဉ်ကို ထိန်းချုပ်မှုများစွာဖြင့်လုပ်ဆောင်ပြီး တခါတရံတွင် အုပ်ချုပ်သူအစိုးရ ဦးဆောင်သည့် ဖြစ်စဉ်ဖြင့် လုပ်ဆောင်သည်။ အထက်ပါ ဖြစ်ရပ်များမှာ များသောအားဖြင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုအတွက် တောင်းဆိုချက်များကို ကွယ်ပျောက်စေလို၍ လုပ်ဆောင်ခြင်းဖြစ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေသစ်သည် ယခင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထက် ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းကျခြင်း မရှိချေ။

အတိတ်အမွေဆက်ခံရမှုနှင့် သမိုင်းကြောင်းအစဉ်အလာ

အတိတ်အမွေဆက်ခံရမှုနှင့် သမိုင်းကြောင်းအစဉ်အလာကို လေ့လာခြင်းဖြင့် နိုင်ငံများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာဖြစ်စဉ် ဒီဇိုင်းတစ်ခုခုကို ရွေးချယ်ရခြင်း အကြောင်းရင်းကို နားလည်နိုင်ပြီး ထိုသို့ရွေးချယ်မှုသည် အခြားသော ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများထက် တရားဝင်မှုရှိခြင်းကို ပိုမို၍ အားကောင်းစေပါသည်။ အရှင်းဆုံး ဥပမာတစ်ခုမှာ အာဖဂန်နစ္စတန်ရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်း Loya Jirga ဖြစ်ပြီး ၁၉၆၄ ခုနှစ်မှစတင်ကာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်းဖြစ်စဉ်အဆက်ဆက် ပါဝင်ခဲ့သည် (Their 2010: 536-40)။

အထက်ပါ အချက် ၄ ချက်လုံးသည် CMB ရွေးချယ်မှုအတွက် အကြောင်းရင်းများ ဖြစ်သလို ထွက်ပေါ်လာသည့် အကျိုးရလဒ်များ အပေါ်တွင်လည်း သက်ရောက်မှု အနည်းနှင့်အများဆိုသလို ရှိနေပါသည်။ CMB ရွေးချယ်မှု အပေါ်တွင် သာမက ဖြစ်စဉ်အပေါ်တွင်လည်း သက်ရောက်မှု ရှိနေပါသည်။ ဥပမာအနေဖြင့် သမိုင်းကြောင်း အစဉ်အလာအရ ရင်းနှီးကျွမ်းဝင်မှုရှိသော အလေ့အကျင့်များကို ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများတွင် ထည့်သွင်းထားခြင်းဖြစ်သည် (အီသီယိုးပီးယား ရှိ FPTP)။ သို့မဟုတ် ပြည်သူ့ဆန္ဒ ခံယူပွဲများကို အသုံးပြုခြင်း (ဥပမာ- ၁၉၇၁ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သဘောတူအတည်ပြုပြီးနောက်ပိုင်း အီဂျစ် ဖြစ်ရပ်)။ အဓိက အင်အားစုများအကြား အာဏာမျှခြေသည်လည်း ရွေးကောက်ပွဲစနစ်နှင့် ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပချိန် ရွေးချယ်မှုတို့အပေါ် သက်ရောက်မှု ရှိပါသည်။

အထက်ပါ အချက်များကသာ CMB အမျိုးအစား ရွေးချယ်မှုကို ဆုံးဖြတ်ပေးသည့်အရာများ မဟုတ်ကြပဲ ဆုံးဖြတ်ချက်များကို နောက်ကွယ်မှ မောင်းနှင်နေသည့် အချက်များရှိကြောင်းကို မှတ်သားထား သင့်ပါသည်။ CMB အမျိုးအစားတစ်ခုခုကို ရွေးချယ်လိုက်သည်နှင့် ယခုစာတမ်းအခန်း (၄) ရှိ ထည့်သွင်းစဉ်းစားချက်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်းဖြစ်စဉ်နှင့် ထွက်ပေါ်လာမည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွက် လွန်စွာအရေးကြီးသော အချက်များ ဖြစ်ပါသည်။

အချုပ်အားဖြင့် ဖြစ်ရပ်များအားလုံးတို့သည် ထိလွယ်လွယ် အခြေအနေနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှု ရှိနေသည့် ဒေသများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်း ဖြစ်စဉ်များ၏ သီးခြားလက္ခဏာ ရှိနေမှုတို့ကို ဖော်ပြလျက် ရှိပါသည်။ ၎င်းတို့သည် ပုံမှန်ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အခင်းအကျင်းမရှိသည့် အခြေအနေတွင် တရားဝင်မှုရှိအောင် လုပ်ဆောင်ရာ၌ တွေ့ကြုံရသည့် အခက်အခဲများကို ဖော်ပြနေပါသည်။ ထို့ပြင် ရွေး ကောက်ပွဲများ မဖြစ်နိုင်သည့် အခြေအနေမျိုးတွင် လူအများ၏ သဘောတူထောက်ခံမှု ရရှိစေနိုင်မည့် နည်းလမ်းနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများစွာကိုလည်း အသားပေးတင်ပြပေးထားပါသည်။

- Acemoglu, D. and Robinson, J. A., *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty* (New York: Crown Publishing Group, 2012)
- Ahram Online, 'Egypt's parliament choosing constituent assembly amid disagreements and protests', 24 March 2012, <<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/0/37562/Egypt/0/Egypt's-parliament-choosing-constituent-assembly-am.aspx>>, accessed 9 February 2018
- Ainte, A., 'Somalia: legitimacy of the provisional constitution', *Accord*, 25 (2014), pp. 60–64, <https://www.c-r.org/downloads/Accord25_Somalia.pdf>, accessed 20 October 2018
- Al Jazeera, 'Egypt court orders dissolving of parliament', 14 June 2012, <<https://www.aljazeera.com/news/middleeast/2012/06/2012614124538532758.html>>, accessed 12 May 2018
- Arato, A., 'Redeeming the still redeemable: post sovereign constitution making', *International Journal of Politics, Culture and Society*, 22/4 (2009), pp. 427–43, <<https://doi.org/10.1007/s10767-009-9070-z>>
- Aucoin, L. and Brandt, M., 'East Timor's constitutional passage to independence', in L. E. Miller (ed.), *Framing the State in Times of Transition* (Washington DC: United States Institute for Peace, 2010), pp. 245–74
- J. Ballington (ed.), *The Implementation of Quotas: African Experiences* (Stockholm: International IDEA, 2004), <<https://www.idea.int/publications/catalogue/implementation-quotas-african-experiences>>, accessed 11 May 2018
- Base de Datos Políticos de las Américas, 'Colombia: Elecciones Legislativas de 1990 (Camara de Diputados)' [Colombia: 1990 legislative elections (Chamber of Deputies)], Georgetown University and Organización de Estados Americanos, 1999, <<http://pdba.georgetown.edu/Elecdata/Col/Elecamara90.html>>, accessed 13 May 2018
- Brandt, M., Cottrell, J., Ghai, Y. and Regan, A., *Constitution-Making and Reform: Options for the Process* (Geneva: Interpeace, 2011)
- Brown, N., 'Egypt officially declares what is and isn't important', *New Republic*, 9 July 2013, <<https://newrepublic.com/article/113792/egypt-president-adlimansour-makes-constitutional-declaration>>, accessed 12 May 2018

- Brunet, A., and Helal, S.S., *Seizing an Opportunity: Afghan Women and the Constitution Making Process*, Rights and Democracy Mission Report (Montréal: International Centre for Human Rights and Democratic Development, 2003), <<http://publications.gc.ca/collections/Collection/E84-15-2003E.pdf>>, accessed 19 October 2018
- Call, C. T., *Why Peace Fails: The Causes and Prevention of Civil War Recurrence* (Washington, DC: Georgetown University Press, 2012)
- Ebrahim, H. and Miller, L. E., 'Creating the birth certificate of a new South Africa', in L. E. Miller (ed.), *Framing the State in Times of Transition* (Washington, DC: United States Institute for Peace, 2010), pp. 111–57
- Electoral Institute for Sustainable Democracy in Africa (EISA), 'Mozambique: women's representation quotas', African Democracy Encyclopaedia Project, March 2008, <<https://www.eisa.org.za/wep/mozquotas.htm>>, accessed 11 May 2018
- , 'Angola: women's representation quotas', African Democracy Encyclopaedia Project, March 2009, <<https://www.eisa.org.za/wep/angquotas.htm>>, accessed 11 May 2018
- Elkins, Z., Ginsburg, T. and Melton, J., *The Endurance of National Constitutions* (New York: Cambridge University Press, 2009)
- Ellis, A., *Electoral system design in the context of constitution-building*, International IDEA Discussion Paper 4/2018, <<https://www.idea.int/publications/catalogue/electoral-system-design-context-constitution-building?lang=en>>, accessed 26 October 2018
- Elster, J., 'Forces and mechanisms in the constitution-making process', *Duke Law Journal*, 45 (1995), pp. 364–96, <<https://doi.org/10.2307/1372906>>
- , 'Legislatures as constituent assemblies', in R. W. Bauman and T. Kahana (eds), *The Least Examined Branch: The Role of Legislatures in the Constitutional State* (Cambridge: Cambridge University Press, 2009), pp. 181–97
- European Parliament, Directorate-General for External Policies, 'Note on the Main Elements of the Dayton Agreement for Bosnia and Herzegovina', PolDep/KM, 28 September 2005, <http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/afet_111005_0/afet_111005_004.pdf>, accessed 3 May 2018
- Fox, D. T., Gallón-Giraldo, G. and Stetson, A., 'Lessons of the Colombian constitutional reform of 1991: toward the securing of peace and reconciliation?', in L. E. Miller (ed.), *Framing the State in Times of Transition* (Washington, DC: United States Institute for Peace, 2010), pp. 467–82
- Ghai, Y., 'The role of constituent assemblies in constitution making', Unpublished paper commissioned by International IDEA, 2005, <http://www.constitutionnet.org/sites/default/files/the_role_of_constituent_assemblies_-_final_yg_-_200606.pdf>, accessed 24 April 2018

- Ginsburg, T., Elkins, Z. and Blount, J., 'Does the process of constitution-making matter?', *Annual Review of Law and Social Science*, 5 (2009), pp. 201–23, <<https://doi.org/10.1146/annurev.lawsocsci.4.110707.172247>>
- Global Security, 'Comoros—Politics', [n.d.], <<https://www.globalsecurity.org/military/world/indian-ocean/cr-politics.htm>>, accessed 13 May 2018
- Gluck, J., 'Constitution building in a policy vacuum: Libya and Yemen in 2014' in International IDEA, *Annual Review of Constitution-Building Processes: 2014* (Stockholm: International IDEA, 2015), <<https://www.idea.int/publications/catalogue/annual-review-constitution-building-processes-2014>>, accessed 25 October 2018
- Hariraksapitak, P. and Niyomyat, A., 'Thai vote faces delay after lawmakers amend election law', Reuters, 25 January 2018, <<https://www.reuters.com/article/usthailand-politics/thai-vote-faces-delay-after-lawmakers-amend-election-lawidUSKBN1FE25Y>>, accessed 13 May 2018
- Hierman, B., *Russia and Eurasia 2017–2018* (Lanham, MD: Rowman and Littlefield, 2018)
- Human Rights Watch (HRW), 'Chronology of Burma's Constitutional Process', [n.d.], <<https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/burma0508chronology.pdf>>, accessed 31 January 2018
- Loughlin, M. and Walker, N., *The Paradox of Constitutionalism: Constituent Power and Constitutional Form* (Oxford: Oxford University Press, 2007)
- Mazo, E., 'The upstream problem in constitutionalism', *Wake Forest Law Review*, 50/4 (2015), pp. 795–842
- Morrow, J., 'Deconstituting Mesopotamia: cutting a deal on the regionalization of Iraq', in L. E. Miller (ed.), *Framing the State in Times of Transition* (Washington, DC: United States Institute for Peace, 2010), pp. 563–98
- Murray, C., 'Kenya's 2010 Constitution', *Neue Folger Band Jahrbuch des öffentlichen Rechts*, 61 (2013), pp. 747–88
- , *National Dialogues and Constitution Making* (Berlin: Berghof Foundation, 2017), <https://www.berghof-foundation.org/fileadmin/redaktion/Publications/Other_Resources/NationalDialogue/NDH__Murray_ND__Constitutionmaking.pdf>, accessed 1 April 2018
- Negretto, G. L., *Making Constitutions: Presidents, Parties, and Institutional Choice in Latin America* (New York: Cambridge University Press, 2013), <<https://doi.org/10.1017/CBO9781139207836>>
- Negretto, G. L., 'Democratic constitution-making bodies: the perils of a partisan convention', *International Journal of Comparative Law*, 16/1 (2018), pp. 254–79, <<https://doi.org/10.1093/icon/moy003>>

- O'Brien, J. C., 'The Dayton Constitution of Bosnia and Herzegovina', in L. E. Miller (ed.), *Framing the State in Times of Transition* (Washington, DC: United States Institute for Peace, 2010, pp. 332–49)
- Regassa, T., 'The making and legitimacy of the Ethiopian constitution: towards bridging the gap between constitutional design and constitutional practice', *Afrika Focus*, 23/1 (2010), pp. 85–118, <<https://doi.org/10.21825/af.v23i1.5038>>
- Reynolds, A., Reilly, B. and Ellis, A., *Electoral System Design: The New International IDEA Handbook* (Stockholm: International IDEA, 2005), <<https://www.idea.int/publications/catalogue/electoral-system-design-new-internationalidea-handbook>>, accessed 25 October 2018
- Sisk, T. D., *International Mediation in Civil Wars: Bargaining with Bullets* (London: Routledge, 2009)
- Thailand, Kingdom of, Constitution of the Kingdom of Thailand (Interim Edition) B.E. 2549 (2006), <http://www.constitutionnet.org/sites/default/files/thailand_constitution_of_the_kingdom_of_thailand_2006-2007.pdf>, accessed 20 October 2018
- Tamaru, N., and O'Reilly, M., *How Women Influence Constitution Making after Conflict and Unrest*, Inclusive Security Research Report, January 2018, <<https://www.inclusivesecurity.org/wp-content/uploads/2018/02/How-WomenInfluence-Constitution-Making.pdf>>, accessed 11 May 2018
- Thier, J. A., 'Big tent, small tent: the making of a constitution in Afghanistan', in L. E. Miller (ed.), *Framing the State in Times of Transition* (Washington, DC: United States Institute for Peace, 2010), pp. 535–62
- Tierney, S., *Reflections on Referendums*, International IDEA Discussion Paper 5/2018 (Stockholm: International IDEA, 2018), <<https://www.idea.int/publications/catalogue/reflections-referendums>>, accessed 20 October 2018
- Tripp, A. M., 'The politics of constitution making in Uganda', in L. E. Miller (ed.), *Framing the State in Times of Transition* (Washington, DC: United States Institute for Peace, 2010), pp. 158–75
- Tushnet, M., 'Constitution making: an introduction', *Texas Law Review*, 91/7 (2013), pp. 1983–2013
- Underwood, W., Bisarya, S. and Zulueta-Fülscher, K., *Interactions between Elections and Constitution-Building Processes in Fragile and Conflict-affected States: Fourth Edinburgh Dialogue on Post-Conflict Constitution-Building, 2017* (Stockholm: International IDEA, 2018), <<https://www.idea.int/publications/catalogue/elections-constitution-building-processes-fragile-conflict-affected-states>>, accessed 25 October 2018
- Uppsala Conflict Data Program (UCDP), UCDP Conflict Encyclopedia, <<http://www.ucdp.uu.se>>, accessed 9 August 2018

- Vollan, K., 'Group representation and the system of representation in the Constituent Assembly and future parliaments of Nepal', *International Journal on Minority and Group Rights*, 18/3 (2011), pp. 343–68, <<https://doi.org/10.1163/157181111X583323>>
- Widner, J. A., 'Constitution drafting in post-conflict states symposium', *William and Mary Law Review*, 49:4 (2008), pp. 1513–41
- Zulueta-Fülscher, K., *Interim Constitutions: Peacekeeping and Democracy-Building Tools*, International IDEA Policy Paper No. 11 (Stockholm: International IDEA, 2015), <<https://www.idea.int/publications/catalogue/interimconstitutions-peacekeeping-and-democracy-building-tools>>, accessed 25 October 2018

နောက်ဆက်တွဲ

ဇယား (က-၁)။ CMB သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြမ်း ရေးဆွဲရန်တာဝန်ယူရသည့် အဖွဲ့အစည်းအတွက် ရွေးကောက်ပွဲစနစ်

နိုင်ငံ	CMB အမျိုးအစား	CMB အရွယ် အစား	ရွေးကောက်သည့်ပုံစံ	ကျားမ (ဂုဏ်တာ) ခွဲတမ်း	အခြားခွဲတမ်း
ကမ္ဘောဒီးယား ၁၉၉၃	ရွေးကောက်ခံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်	၁၂၀	PR စနစ်	မရှိ	မရှိ
ကိုလံဘီယာ ၁၉၉၁	ရွေးကောက်ခံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်	၇၄	PR စနစ် (ကိုယ်စားလှယ် ၇၀ ဦး) နှင့် အစိုးရ ခန့်အပ်ခံ (ကိုယ်စားလှယ် ၄ ဦး)	မရှိ	မရှိ
အီဂျစ် ၂၀၁၂*	ရွေးကောက်ခံ လွှတ်တော် (တိုက်ရိုက် ရွေးကောက်ခံ မဟုတ်သော ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေပြု လွှတ်တော်)	၄၉၈/၁၈၀	အရော/အပြိုင် စနစ် - (၁) အောက်လွှတ်တော် - အများစုကိုယ်စားပြုသူ ၁၆၆ ဦး နှင့် အချိုးကျ ကိုယ်စားပြုသူ ၃၃၂ ဦး (၂) အထက်လွှတ်တော် - အများစုကိုယ်စားပြုသူ ၆၀ ဦး နှင့် အချိုးကျ ကိုယ်စားပြုသူ ၁၂၀ ဦး	မရှိ (သို့သော်လည်း ဝါတီတိုင်းသည် စာရင်းတိုင်းတွင် အမျိုးသမီး တစ်ဦး ထည့်သွင်းရသည်)	အထက်လွှတ်တော် နှင့် အောက် လွှတ်တော်၅၀%မှာ လယ်သမားနှင့် အလုပ်သမားများ အတွက်ဖြစ်သည်
အီသီယိုးပီးယား* ၁၉၉၅	ရွေးကောက်ခံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်	၅၄၇	အများစုကိုယ်စားပြုစနစ် FPTP	မရှိ	မရှိ
အီရတ် ၂၀၀၅	ရွေးကောက်ခံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်/အသွင် ကူးပြောင်းမှုဆိုင်ရာ အမျိုးသားညီလာခံ	၂၇၅	PR စနစ်	အမျိုးသမီး ၂၅% ခွဲတမ်း	မရှိ

နီပေါ ၂၀၁၅	ရွေးကောက်ခံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်	၆၀၁	အရော/အပြိုင်စနစ် - PRစနစ်မှ ၃၃၅ ဦး နှင့် FPTP မှ ၂၄၀ ဦး	ကိုယ်စားလှယ် ဦးရေ စုစုပေါင်း၏ အနည်းဆုံး သုံးပုံ တစ်ပုံသည် အမျိုးသမီး (ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ အခန်း ၆၃(၅))	မရှိ
တောင်အာဖရိက ၁၉၉၇	ရွေးကောက်ခံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်	၄၀၀/၉၀	PR စနစ် - (၁) အမျိုးသားညီလာခံမှ ကိုယ်စားလှယ် ၄၀၀ ဦး၊ (၂) အထက်လွှတ်တော်မှ ကိုယ်စားလှယ် ၉၀ ဦး	မရှိ	မရှိ
အရှေ့တီမော ၂၀၀၂	ရွေးကောက်ခံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်	၈၈	အရောစနစ် - PRစနစ်မှ ၇၅ ဦး နှင့် FPTP မှ ၁၃ ဦး	မရှိ	မရှိ
ယူဂန်ဒါ ၁၉၉၅	ရွေးကောက်ခံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်	၂၈၆	အများစုကိုယ်စားပြုစနစ် (ကိုယ်စားလှယ် ၂၁၄ ဦး) နှင့် ခန့်အပ်ခံ ကိုယ်စား လှယ် (၇၂ ဦး - ၎င်းတွင် သမ္မတမှ ခန့်အပ်သော ၁၀ ဦး၊ အမျိုးသား တော်လှန်ရေးတပ်မှ ၁၀၊ ကုန်သွယ်ရေး အစည်း အရုံးမှ ၂ ဦး၊ နိုင်ငံရေး ပါတီလေးခုမှ ၂ ဦး၊ အခြား လူမှုအုပ်စု အတွင်းမှ တိုက်ရိုက်ရွေး ချယ်ခံ မဟုတ်/ခန့်အပ်ခံ ၄၂ ဦး ပါဝင်)	အမျိုးသမီး ကိုယ်စားလှယ် ၃၉ ဦး ပြည်နယ်ရှိ ရွေးကောက်ပွဲ အစည်းအရုံးမှ ရွေးချယ်	အမျိုးသား လူငယ်ကောင်စီမှ ကိုယ်စားလှယ် ၂ ဦး၊ ယူဂန်ဒါ မသန်စွမ်း အစည်းအရုံးမှ ကိုယ်စားလှယ် ၁ ဦး
အန်ဂိုလာ ၂၀၁၀*	ရွေးကောက်ခံ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်	၂၂၀+၃	PR စနစ်	မရှိ	ပြည်ပသို့ရောက် နေသူများအတွက် ၃ နေရာရှိ (လက်ရှိ ချိန်ထိ မရွေးချယ်ရ သေး)
အိုင်ဗရီကုတ် ၂၀၁၆*	ရွေးကောက်ခံ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်	၂၅၅	အများစုကိုယ်စားပြုစနစ် FPTP	မရှိ	မရှိ
ကင်ညာ ၂၀၁၀*	ရွေးကောက်ခံ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်	၂၀၈	အများစုကိုယ်စားပြုစနစ် FPTP	မရှိ	မရှိ

ကိုဆိုဒို ၂၀၀၈*	ရွေးကောက်ခံ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်	၁၀၀+၂၀	PR စနစ်	ခွဲတမ်း ၃၀% ရှိ	လူနည်းစု လူမျိုးများ အတွက် ၂၀ နေရာ ရှိ
မိုဖမ်ဘစ် ၂၀၀၄	ရွေးကောက်ခံ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်	၂၅၀	PR စနစ်	မရှိ	မရှိ
ဆီနီဂေါ ၂၀၀၁*	ရွေးကောက်ခံ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်	၁၄၀	အရော/အပြိုင် စနစ်	မရှိ	မရှိ
ဇင်ဘာဘွေ ၂၀၁၃	ရွေးကောက်ခံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်	၂၁၀	အများစုဖောင်ဆောင် စနစ်: FPTP	မရှိ	မရှိ
အာဖဂန်နစ္စတန် ၂၀၀၄*	ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာအဖွဲ့ အစည်း Loya Jirga (အများစုမှာ မတူ ကွဲပြားသော အုပ်စုများ အတွင်းမှ ဖြစ်သည်)	၅၀၁	သမ္မတမှ ခန့်အပ်သူ ၅၀ ဦး (၂၅ဦး သည် အမျိုးသမီး) နှင့် တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော ရွေးကောက်ခံ ၄၅၁ ဦး	သမ္မတမှအမျိုးသမီး ၂၅ ဦးကို ခန့်အပ်၊ အမျိုးသမီးများမှ အမျိုးသမီး ၆၄ ဦး ရွေးကောက်၊ ပါကစ္စတန်နှင့် အီရန် ဒုက္ခသည် ကိုယ်စားလှယ် များမှ အဖွဲ့ဝင် ၄၂ ဦး၏ ၁၅%ကို ရွေးကောက်	ရွေးကောက်ခံ ကိုယ်စားလှယ် ၂၄ဦးမှာ ပါကစ္စတန် နှင့် အီရန်ဒုက္ခသည် များမှ ဖြစ်သည်။ နီမက်ဒစ် တိုင်းရင်း သားများမှ ၉ ဦး၊ ခရိုင်သုံးခုမှ ရွှေ့ပြောင်း အခြေချ သူများက ၆ ဦး၊ ဟင်ဒူနှင့် ဆစ်စ် တို့မှ ၃ ဦး
ဘူရုနဒီ ၂၀၀၅*	အသွင်ကူးပြောင်းမှု ဆိုင်ရာ အမျိုးသား ညီလာခံ	၁၈၅	တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ရွေးကောက်ခံနှင့် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ခန့်အပ်ခံ အမျိုးသား ညီလာခံမှ အဖွဲ့ဝင် ၁၈၅ ဦး (ရွေးကောက်ခံ ၈၅ ဦး၊ Arusha ငြိမ်းချမ်းရေး စာချုပ် လက်မှတ်ရေးထိုး ထားသည့် အဖွဲ့များမှ ခန့်အပ်သူ ၁၀၀ ဦး) နှင့် အထက်လွှတ်တော်မှ ခန့်အပ်သည့် အဖွဲ့ဝင် ၅၄ ဦး	မရှိ	သမ္မတဟောင်းများ အတွက် အထက် လွှတ်တော် တွင် ၂ နေရာ၊ သမ္မတ Buyoya အနားယူ ပါက သူ့အတွက် ၁ နေရာ၊ Twa တိုင်းရင်းသား အတွက် ၃ နေရာ၊ ခရိုင် ၁၅ခု အတွက် ကျန်နေရာများ
ဗဟိုအာဖရိက သမ္မတနိုင်ငံ ၂၀၁၆*	အမျိုးသား အသွင်ကူးပြောင်းမှု ကောင်စီ	၁၃၅	နိုင်ငံရေးပါတီများ၏ ခန့် အပ်သူ/အဖွဲ့ဝင်၊ ပုန်ကန် သူအဖွဲ့၊ ဝန်ကြီးဟောင်း နှင့် လွှတ်တော်ကိုယ်စား လှယ်ဟောင်း၊ အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများ	မရှိ	မရှိ

			- ဆိုလိုသည်မှာ သမဂ္ဂ အဖွဲ့များ၊လူငယ်နှင့် အမျိုးသမီး အဖွဲ့များ၊ ဘာသာရေးအုပ်စုများ		
ချစ် ဥဠေ	အသွင်ကူး ပြောင်းခြင်းဆိုင်ရာ ကောင်စီချုပ်	၅၇	အမျိုးသားညီလာခံ ကိုယ်စားလှယ်များထဲမှ ရွေးကောက်	မရှိ	မရှိ
ကိုနိုရှိ ၂၀၀၁	Tripartite ကော်မရှင်	၇၂	ကျွန်းစုသုံးစုမှ ကိုယ်စား လှယ် ၂၄ နေရာစီ၊ (Grand comore, Anjouan နှင့် Moheli ကျွန်းစုများ)၊ ကျွန်းစုတစ်စု မှ နိုင်ငံရေး ပါတီသုံးစုမှ ကိုယ်စားလှယ် ၈ နေရာ	မရှိ	ကျွန်းစုသုံးခုဖြစ် သော Grand Comore၊ Anjouan နှင့် Moheli တို့မှ ကိုယ်စားလှယ် ၂၄ နေရာ
ကွန်ဂို ၂၀၀၅*	အမျိုးသား အသွင်ကူးပြောင်းမှု ကောင်စီ	၇၅	အမျိုးသား ပြန်လည် သင့်မြတ်ရေးနှင့် ညီညွတ်ရေး ဖိုရမ်မှ အဖွဲ့ဝင်များက တိုက်ရိုက် မဟုတ်ဘဲ ရွေးကောက် သော (ကိုယ်စားလှယ် ၁၄၂၀ ဦး)	မရှိ	မရှိ
ကွန်ဂို ဒီမိုကရက်တစ် သမ္မတ နိုင်ငံ ၂၀၀၆*	အထက်လွှတ်တော် နှင့် အမျိုးသား ညီလာခံ (ရွေးကောက်ခံ မဟုတ်)	၅၀၀+ ၁၂၀	အမျိုးသားညီလာခံတွင် ကွန်ဂိုဆွေးနွေးပွဲများတွင် ပါဝင်သည့် အဖွဲ့များ၏ အဖွဲ့ဝင် ၅၀၀ ပါဝင်။ အထက်လွှတ်တော်တွင်မူ အမျိုးသား အာဏာခွဲဝေမှု သဘောတူညီချက်တွင် ပါဝင်သည့်အဖွဲ့များ၏ အဖွဲ့ဝင် ၁၂၀ ဦး ပါဝင်သော	မရှိ	မရှိ
ဂီနီ ၂၀၁၀*	အမျိုးသား အသွင်ကူးပြောင်းမှု ကောင်စီ	၁၅၅	အတိုက်အခံ ခေါင်းဆောင် နှင့် (ခန့်အပ်ခံ) ဝန်ကြီးချုပ်မှ ခန့်အပ်	မရှိ	မရှိ
ရုဝမ်ဒါ ၂၀၀၃*	အမျိုးသား အသွင်ကူးပြောင်းမှု ကောင်စီ	၇၄	ကိုယ်ပိုင်နိုင်ငံရေး အင်အားစု များမှ ခန့်အပ် (၁၉၉၃ Arusha သဘောတူညီချက် အပိုဒ် ၆၀ အရ)	မရှိ	မရှိ

မှတ်ချက် - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ပြင်ဆင်ရန် ပြင်ပခန့်အပ်ခံ ကော်မရှင်များ၏ ပံ့ပိုးမှုရယူသော CMB
များကို * ဖြင့်ဖော်ပြထားသည်။

စာရေးသူများအကြောင်း

Kimana Zulueta-Fülscher သည် အောက်တိုဘာလ ၂၀၁၈ ခုနှစ်မှစ၍ International IDEA ၏ အစီအစဉ်မန်နေဂျာ ဖြစ်ပါသည်။ ယခင်က ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များ၏ အကြီးတန်းအစီအစဉ်အရာရှိ တစ်ဦးလည်းဖြစ်ပြီး ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်ခြင်းနှင့် နိုင်ငံတည်ဆောက်ခြင်းအတွက် နည်းလမ်းကိရိယာတစ်ရပ်အဖြစ် ပဋိပက္ခလွန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းနှင့် ဒီမိုကရေစီကို ပံ့ပိုးမှုပေးခြင်းတို့ကို လုပ်ဆောင်ပါသည်။ ၂၀၁၁ ခုနှစ် မှ ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် ဂျာမန်ဖွံ့ဖြိုးရေး အင်စတီကျု German Development Institute (Deutsches Institut für Entwicklungspolitik) တွင် အကြီးတန်းသုတေသီအဖြစ် ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများတွင် နိုင်ငံရေးအသွင်ပြောင်းလဲခြင်း နယ်ပယ်၌ လေ့လာသုတေသနပြုပြီး စာအုပ်စာတမ်းများ ရေးသားခဲ့ပါသည်။ European Partnership for Democracy၊ Exclusive Analysis Ltd.၊ နှင့် Fundación para las Relaciones Internacionales y el Diálogo Exterior တို့တွင်လည်း တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့ဖူးပါသည်။ ပါရဂူဘွဲ့လွန် ပညာရှင်အဖြစ် European Institute for Security Studies (၂၀၁၁ခုနှစ်)၊ Johns Hopkins University (၂၀၁၀ ပြည့်နှစ်) နှင့် Harvard University (၂၀၀၉ ခုနှစ်) တို့တွင် ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ Universidad Autónoma de Madrid မှ ၂၀၀၇ ခုနှစ်တွင် နိုင်ငံရေးသိပ္ပံနှင့် နိုင်ငံတကာဆက်ဆံရေး ဘာသာရပ်တို့ဖြင့် ပါရဂူဘွဲ့ ရရှိခဲ့ပါသည်။

Sumit Bisarya သည် International IDEA ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း ဖြစ်စဉ်ဆိုင်ရာ အစီအစဉ် ဦးဆောင်သူဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း ဖြစ်စဉ်များနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဒီဇိုင်းပုံစံခြင်းလုပ်ငန်းနယ်ပယ်များ၌ ပညာရပ်ဆိုင်ရာ စာအုပ်စာတမ်း ထုတ်ဝေခြင်းကို ကြီးကြပ်နေပြီး ကမ္ဘာ့အနှံ့ရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း ဖြစ်စဉ်များအတွက် နည်းပညာထောက်ပံ့မှုပေးခြင်းကိုလည်း လုပ်ဆောင်နေပါသည်။ ယခင်က International Development Law Organization အတွက် ကွင်းဆင်းလုပ်ငန်းများကို စီမံခန့်ခွဲခဲ့သည်။ Brown University မှ အာရုံကြောဆိုင်ရာသိပ္ပံ (neuroscience) ဘာသာရပ်ဖြင့် BSc ဘွဲ့ရရှိထားပြီး Columbia Law School တွင် ဥပဒေဆိုင်ရာ ပါရဂူဘွဲ့ ရရှိခဲ့ပါသည်။

အဖွဲ့အစည်းများအကြောင်း

ယခုစာတမ်းကို *Edinburgh Dialogues on Post-Conflict Constitution Building* (ပဋိပက္ခလွန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းဆိုင်ရာ အီဒင်ဘာ့ဆွေးနွေးပွဲ၊ *International IDEA*၊ အီဒင်ဘာရာတက္ကသိုလ် နိုင်ငံရေးဖြေရှင်းချက်များ သုတေသနအစီအစဉ် (*Political Settlements Research Programme of the Global Justice Academy*) နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ ရေးရာ အီဒင်ဘာရာ ဗဟိုဌာန (*Edinburgh Centre for Constitutional Law at the University of Edinburgh*) တို့မှ ပူးပေါင်းစီစဉ်ခြင်း ဖြစ်သည်။

International IDEA

ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA)သည် ကမ္ဘာတစ်လွှားတွင် ရေရှည်တည်တံ့သော ဒီမိုကရေစီစနစ် ပေါ်ထွန်းရေးကို အထောက်အပံ့ပေးရန် ရည်မှန်းဆောင်ရွက်နေသည့် အစိုးရများအကြား ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်နေသော အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ အလွှာအသီးသီးရှိ ဒီမိုကရက်တစ် နိုင်ငံရေး အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် ဖြစ်စဉ်များ တည်ဆောက်ရန် အကာအကွယ်ရရှိရန်နှင့် အားကောင်းစေရန် ထောက်ပံ့ပေးလျက် ရှိပါသည်။ International IDEA ၏ မျှော်မှန်းချက်မှာ ဒီမိုကရေစီ ဖြစ်စဉ်များ၊ အင်အားစုများနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းများသည် အားလုံးပါဝင်နိုင်ပြီး တာဝန်ခံယူမှုလည်းရှိကာ ရေရှည်တည်တံ့သောဖွံ့ဖြိုးမှု ဆောင်ကျဉ်းပေးနိုင်သည် ကမ္ဘာတစ်ခုတည်ဆောက်ရန် ဖြစ်ပါသည်။

International IDEA သည် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းဆိုင်ရာ၊ နှင့် နိုင်ငံရေးပါဝင်ခွင့်နှင့် ကိုယ်စားပြုခွင့်လုပ်ငန်းများကို အဓိက သုံးပိုင်းခွဲခြားလျက် ဆောင်ရွက်ပါသည်။ ကျား-မ အခန်းကဏ္ဍနှင့် လူတိုင်းအကျိုးဝင် ပါဝင်ခွင့်ရှိခြင်း၊ ပဋိပက္ခကို အလေးထား ဂရုပြုခြင်းနှင့် ရေရှည်တည်တံ့သော ဖွံ့ဖြိုးခြင်းအကြောင်းအရာများကို လုပ်ငန်းနယ်ပယ်အားလုံးတွင် ထည့်သွင်းလုပ်ဆောင်လျက် ရှိပါသည်။ International IDEA သည် နိုင်ငံတကာ ဒီမိုကရက်တစ် အလေ့အကျင့်ကောင်းများကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာ၍ အသိပညာပေးခြင်း၊ ဒီမိုကရက်တစ် အင်အားစုများကို ဒီမိုကရေစီ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုစွမ်းရည်နှင့် နည်းပညာဆိုင်ရာ ထောက်ပံ့ပေးခြင်း၊ ဒီမိုကရေစီနှင့် ဒီမိုကရေစီ တည်ဆောက်ခြင်းဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများတွင် လူအများသိရှိနားလည် ဆွေးနွေးနိုင်မည့် အခင်းအကျင်း ပြင်ဆင်ပေးခြင်း စသည်တို့ကို ဖြည့်ဆည်းပေးလျက် ရှိပါသည်။

International IDEA သည် စတော့ဟုမ်းမြို့တွင် ရုံးစိုက်ပြီး အာဖရိက၊ အာရှ-ပစိဖိတ်၊ လက်တင်အမေရိကနှင့် ကာရောဘီယံဒေသများတွင် ရုံးများဖွင့်လှစ်ထားရှိပါသည်။ International IDEA သည် ကုလသမဂ္ဂတွင် အမြဲတမ်း လေ့လာသူနှင့် European Union ၏ အသိအမှတ်ပြု အဖွဲ့အစည်းလည်း ဖြစ်ပါသည်။

ဝက်ဘ်ဆိုဒ် - <http://www.idea.int>

ကမ္ဘာတစ်ဝန်း တရားစီရင်ရေးရာ သိပ္ပံ (Global Justice Academy)

The Global Justice Academy သည် ပညာရပ်စုံ ကွန်ရက်တစ်ခုဖြစ်ပြီး ကမ္ဘာတရားစီရင်မှု များအား သုတေသနပြုခြင်း၊ သင်ကြားခြင်းနှင့် အသိပညာဝေမျှခြင်းတို့ကို ပံ့ပိုးပေးလျက်ရှိပါသည်။ အိန္ဒိယတရား တက္ကသိုလ်ရှိ ပူးပေါင်းလုပ်ငန်းများနှင့် စင်တာလုပ်ငန်းများတွင် အခြေခံ၍ ကျယ်ပြန့်စေရန်လုပ်ဆောင်လျက် ရှိပါသည်။ The Global Justice Academy သည် အဓိကအားဖြင့် အောက်ပါလုပ်ငန်းများကို လုပ်ဆောင် နေပါသည်။

- ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ တရားမျှတမှုနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ပညာရပ်စုံ ဌာနတစ်ခု ဖြစ်ရန်
- တရားမျှတသော ကမ္ဘာကြီးဖြစ်ရေးအတွက် စိတ်ကူးအတွေးအမြင်များ ဆွေးနွေးဖလှယ်ရာ နေရာ တစ်ခုဖြစ်ရန်
- ဒေသတွင်းနှင့် ကမ္ဘာအနှံ့ တရားမျှတရေး လုပ်ငန်းလုပ်ဆောင်နေသူများအကြား ဆွေးနွေးနိုင်မည့် ဖိုရမ် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုဖြစ်ရန်

The Global Justice Academy သည် တစ်သီးပုဂ္ဂလ ပညာရှင်၊ ပညာရေးဌာနများနှင့် ကွန်ရက်များ ၎င်းတို့၏ လေ့လာမှုကျယ်ပြန့်စေရန် ဆွေးနွေးနှီးနှောမှုများကို ဖြည့်ဆည်းပေးလျက် ရှိပါသည်။

အဓိက ရည်ရွယ်ချက်မှာ Global Justice Academy ၏ အဖွဲ့ဝင်များ သုတေသနဆိုင်ရာ၊ သင်ကြားခြင်း နှင့် အသိပညာဝေမျှခြင်းဆိုင်ရာ နယ်ပယ်တို့တွင် ပိုမို၍သိကျွမ်းနားလည်စေရန် ဖြစ်သည်။ ယခု လုပ်ဆောင်မှု ဖြင့် ကာလမကြာမီအတွင်း ပူးပေါင်းသုတေသနပြုသည့် စီမံကိန်းများ၊ သင်ကြားရေးဆိုင်ရာ အစီအစဉ်သစ် များနှင့် လူထုဖြင့်ထိတွေ့ချိတ်ဆက်ခြင်း ပုံစံသစ်များ ပေါ်ထွက်လာစေရန် မျှော်လင့်လျက် ရှိပါသည်။

ဝက်ဘ်ဆိုဒ် - <http://www.globaljusticeacademy.ed.ac.uk>

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အိန္ဒိယရာဇာဏ္ဍ (Edinburgh Centre for Constitutional Law)

အိန္ဒိယတရား တက္ကသိုလ်ရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အိန္ဒိယရာဇာဏ္ဍသည် ပြည်သူ့ ဥပဒေနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သီအိုရီဆိုင်ရာ သုတေသနပြုခြင်းများအတွက် ဆိုချက်တစ်ခုလည်းဖြစ်ကာ ဗြိတိန် နှင့် အခြားသောဒေသများရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုများကို လေ့လာသုံးသပ်နေပါသည်။

ဌာနတွင် ပြည်သူ့ဥပဒေ၊ EU ဥပဒေ၊ နိုင်ငံတကာ ဥပဒေနှင့် ဥပဒေရေးရာသီအိုရီ စသည့်တို့တွင် လုပ်ဆောင်နေသူများက အဖွဲ့ဝင်များအဖြစ် ပါဝင်မှုရှိကြသည်။ အဓိကထားပြုလုပ်သော သုတေသနနယ်ပယ် လေးခုမှာ - ရှေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ ဥပဒေနှင့် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူခြင်းဆိုင်ရာဥပဒေ၊ ဖက်ဒရယ်နှင့် ပြည်နယ်စု တိုင်းပြည်ဆိုင်ရာ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ သီအိုရီနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို လိုက်နာသော ဝါဒ စသည်တို့ ဖြစ်သည်။

အဖွဲ့ဝင်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံဆိုင်ရာဥပဒေ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်း၊ ငြိမ်းချမ်းရေး တည်ဆောက်ခြင်း၊ လူ့အခွင့်အရေးနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ဥပဒေ စသည့်နယ်ပယ်တို့၏ နောက်ဆုံး ဖြစ်ပေါ်တိုးတက်မှုများအကြား လုပ်ဆောင်လျက် ရှိသည်။

ဝက်ဘ်ဆိုဒ် - <http://www.centreforconstitutionalallaw.ed.ac.uk/>

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များသည် ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်ခြင်း ဖြစ်စဉ်နှင့် နိုင်ငံတည်ဆောက်ရေး ဖြစ်စဉ်နှစ်ခုစလုံးတွင် အရေးပါအရာကျသော အစိတ်အပိုင်းအဖြစ် ပို၍ရှုမြင်ခြင်း ခံလာရသည်။ ပဋိပက္ခအလွန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်သည် ပြည်သူ့အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်များကို လက်လှမ်းမီရရှိနိုင်ရေးအတွက် ဆွေးနွေးရာတွင် လိုအပ်ပါသည်။ ရလဒ်အနေဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာမည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ပို၍အများပါဝင်သော နိုင်ငံဖြစ်အောင် လည်ပတ်စေနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ လူမှုရေး၊ နိုင်ငံရေးနှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ အုပ်စုများကိုလည်း ပိုမိုတုံ့ပြန်ဖြေရှင်းနိုင်မည်ဖြစ်ပြီး ငြိမ်းချမ်းရေး ရေရှည်တည်တံ့မှုနှင့် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားမှုမှ ကာကွယ်မှုတို့ကို လုပ်ဆောင်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို မည်သူက ရေးဆွဲသနည်း။ ၎င်းတို့ကို မည်သို့ခန့်အပ်သနည်း။ ဖြစ်စဉ်တစ်ခုလုံး တရားဝင်မှုနှင့် နိုင်ငံရေးမူဘောင်အသစ်၏ အကြောင်းအရာနှင့် အောင်မြင်မှုကို တိုင်းတာဆုံးဖြတ်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်တွင် အဆိုပါမေးခွန်းများသည် စဉ်းစားရမည့် အရေးပါသော မေးခွန်းများဖြစ်သည်။

ယခုမူဝါဒစာတမ်းသည် ၁၉၉၁ ခုနှစ်မှ ၂၀၁၈ ခုနှစ်အထိ ပဋိပက္ခအလွန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ် ၃၇ ခုတွင် တွေ့ရသည့် CMB အမျိုးအစားများနှင့် ၎င်းအမျိုးအစားများ ရွေးချယ်ပုံကို လေ့လာသုံးသပ် ဖော်ပြထားပါသည်။ ထို့အပြင် ပဋိပက္ခအလွန်အခင်းအကျင်းမျိုး၌ CMB အမျိုးအစားများ ရွေးချယ်မှုအကြိမ်အရေအတွက်နှင့် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ဒီမိုကရေစီပုံစံများသည် ရွေးချယ်လိုက်သော CMB အမျိုးအစားအပေါ်သက်ရောက်မှု ရှိမရှိဆိုသည့် အချက်ကိုလည်း အဓိကထား သုံးသပ်လေ့လာထားပါသည်။

International IDEA

စတွန်းစ်ဘောဂ်

SE- ၁၀၃၃၄၊ စတော့ဟုမ်းမြို့

ဆွီဒင်နိုင်ငံ

ဖုန်းနံပါတ် - +၄၆ ၆၉၈၃၇၀၀

အီးမေးလ် - info@idea.int

ဝဘ်ဆိုဒ် - www.idea.int

International IDEA

မြန်မာနိုင်ငံအခြေစိုက်ရုံး

၆၈(ဘီ)၊ ဆရာစံလမ်း၊ ဗဟန်းမြို့နယ်၊

ရန်ကုန်၊ မြန်မာနိုင်ငံ။

ဖုန်းနံပါတ် - +၉၅ ၉ ၂၆၃ ၁၂၈၁၀၄

အီးမေးလ် - info-myanmar@idea.int

my.constitution@idea.int

ဝဘ်ဆိုဒ် - www.idea.int

ISBN: 978-91-7671-272-6 (print)

ISBN: 978-91-7671-273-3 (PDF)

Norwegian Embassy

GRAND DUCHY OF
LUXEMBOURG

Ministry for Foreign
Affairs of Finland

Sweden
Sverige

ယခု စာတမ်းအား ဘာသာပြန်ဆိုခြင်းနှင့် ပုံနှိပ်ခြင်းကို နော်ဝေးနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာန၊

ဖင်လန်နိုင်ငံ၊ ဆွီဒင်နိုင်ငံနှင့် လူဇင်ဘာ့နိုင်ငံ အစိုးရတို့မှ ထောက်ပံ့ကူညီသည်။